

मध्यमकालीन खर्च संरचना

आ.व. २०७९/८० - आ.व. २०८१/८२

Medium Term Expenditure Framework 2022/23-2024/25

चौकुने गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
गुटु, सुर्खेत
कर्णाली प्रदेश, नेपाल

विषयसूची

परिच्छेद १ : परिचय	१
१.१ पृष्ठभूमि	१
१.२ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अवधारणा	१
१.३ मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीको उद्देश्य	२
१.४ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाका आधारहरु	२
१.५ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा विधि तथा प्रक्रिया	३
परिच्छेद २: मध्यमकालीन खर्च संरचना	६
२.१ पृष्ठभूमि	६
२.२ चुनौति तथा अवसर	६
२.३ सोच, उद्देश्य तथा रणनीति	७
२.४ मध्यमकालीन आर्थिक खाका	८
२.५ मध्यमकालीन नतिजा खाका	९
२.६ मध्यमकालीन बजेट खाका	९
२.७ बजेट विनियोजन र प्रक्षेपणको बाँडफाँट	१४
२.८ विषय क्षेत्रगत बाँडफाँट	१८
परिच्छेद ३ : आर्थिक क्षेत्र	१४
३.१ कृषि	१४
३.१.१ पृष्ठभूमि	१४
३.१.२ समस्या तथा चुनौति	१४
३.१.३ सोच	१४
३.१.४ उद्देश्य	१४
३.१.५ रणनीति	१४
३.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	१५
३.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	१५
३.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	१५
३.१.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	१६
३.२ सिंचाई	१६
३.२.१ पृष्ठभूमि	१६
३.२.२ समस्या तथा चुनौति	१६
३.२.३ सोच	१७
३.२.४ उद्देश्य	१७
३.२.५ रणनीति	१७
३.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	१७
३.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	१७
३.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	१७
३.२.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	१८
३.३ पशुपंक्षी	१८
३.३.१ पृष्ठभूमि	१८
३.३.२ समस्या तथा चुनौति	१८
३.३.३ सोच	१९
३.३.४ उद्देश्य	१९
३.३.५ रणनीति	१९

३.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	१९
३.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	१९
३.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	२०
३.३.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	२०
३.४ उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय	२०
३.४.१ पृष्ठभूमि	२०
३.४.२ समस्या तथा चुनौति	२१
३.४.३ सोच	२१
३.४.४ उद्देश्य	२१
३.४.५ रणनीति	२१
३.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	२१
३.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	२२
३.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	२२
३.४.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	२३
३.५ पर्यटन तथा संस्कृति	२३
३.५.१ पृष्ठभूमि	२३
३.५.२ समस्या तथा चुनौति	२३
३.५.३ सोच	२३
३.५.४ उद्देश्य	२३
३.५.५ रणनीति	२४
३.५.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	२४
३.५.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	२४
३.५.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	२५
३.५.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	२५
३.६ भूमी व्यवस्था, सहकारी तथा वित्तीय व्यवस्थापन	२५
३.६.१ पृष्ठभूमि	२५
३.६.२ समस्या तथा चुनौति	२५
३.६.३ सोच	२६
३.६.४ उद्देश्य	२६
३.६.५ रणनीति	२६
३.५.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	२६
३.६.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	२६
३.६.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	२७
३.६.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	२७
३.७ श्रम, रोजगारी तथा गरिवी निवारण	२७
३.७.१ पृष्ठभूमि	२७
३.७.२ समस्या तथा चुनौति	२८
३.७.३ सोच	२८
३.७.४ उद्देश्य	२८
३.७.५ रणनीति	२८
३.७.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	२८
३.७.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	२८
३.७.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	२९

३.७.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान.....	२९
परिच्छेद ४ : सामाजिक क्षेत्र	३०
४.१ जनस्वास्थ्य तथा पोषण	३०
४.१.१ पृष्ठभूमि	३०
४.१.२ समस्या तथा चुनौति.....	३०
४.१.३ सोच	३०
४.१.४ उद्देश्य	३१
४.१.५ रणनीति	३१
४.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य.....	३१
४.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	३१
४.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	३२
४.१.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	३२
४.२ शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि	३३
४.२.१ पृष्ठभूमि	३३
४.२.२ समस्या तथा चुनौति.....	३३
४.२.३ सोच	३३
४.२.४ उद्देश्य	३३
४.२.५ रणनीति	३३
४.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य.....	३४
४.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	३४
४.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	३४
४.२.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	३६
४.३ खानेपानी तथा सरसरफाई	३६
४.३.१ पृष्ठभूमि	३६
४.३.२ समस्या तथा चुनौति.....	३६
४.३.३ सोच	३६
४.३.४ उद्देश्य	३६
४.३.५ रणनीति	३७
४.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य.....	३७
४.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	३७
४.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	३७
४.३.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	३८
४.४ महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण	३८
४.४.१ पृष्ठभूमि	३८
४.४.२ समस्या तथा चुनौति.....	३९
४.४.३ सोच	३९
४.४.४ उद्देश्य	३९
४.४.५ रणनीति	३९
४.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य.....	३९
४.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान.....	४०
४.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	४०
४.४.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान.....	४१
४.५ युवा, खेलकूद तथा नवप्रवर्तन	४१

४.५.१ पृष्ठभूमि	४१
४.५.२ समस्या तथा चुनौति	४१
४.५.३ सोच	४२
४.५.४ उद्देश्य	४२
४.५.५ रणनीति	४२
४.५.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	४२
४.५.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	४२
४.५.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	४३
४.५.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	४३
४.६ सामाजिक सुरक्षा तथा पंजीकरण	४३
४.६.१ पृष्ठभूमि	४३
४.६.२ समस्या तथा चुनौति	४३
४.६.३ सोच	४३
४.६.४ उद्देश्य	४४
४.६.५ रणनीति	४४
४.६.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	४४
४.६.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	४४
४.६.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	४४
४.६.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	४५
परिच्छेद ५: पूर्वाधार क्षेत्र	४६
५.१ भवन, आवास तथा बस्ती विकास	४६
५.१.१ पृष्ठभूमि	४६
५.१.२ समस्या तथा चुनौति	४६
५.१.३ सोच	४६
५.१.४ उद्देश्य	४६
५.१.५ रणनीति	४६
५.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	४७
५.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	४७
५.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	४७
५.१.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	४८
५.२ सडक, पुल तथा यातायात	४८
५.२.१ पृष्ठभूमि	४८
५.२.२ समस्या तथा चुनौति	४८
५.२.३ सोच	४८
५.२.४ उद्देश्य	४९
५.२.५ रणनीति	४९
५.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	४९
५.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	४९
५.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	४९
५.२.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	५०
५.३ जलस्रोत, विद्युत तथा स्वच्छ उर्जा	५०
५.३.१ पृष्ठभूमि	५०
५.३.२ समस्या तथा चुनौति	५१

५.३.३ सोच	५१
५.३.४ उद्देश्य	५१
५.३.५ रणनीति	५१
५.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	५१
५.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	५१
५.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	५२
६.३.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	५२
५.४ सूचना तथा संचार प्रविधि	५२
५.४.१ पृष्ठभूमि	५२
५.४.२ समस्या तथा चुनौती	५२
५.४.३ सोच	५३
५.४.४ उद्देश्य	५३
५.४.५ रणनीति	५३
५.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	५३
५.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	५३
५.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	५३
५.४.९ जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	५४
परिच्छेद ६ : वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन	५५
६.१ वन, भूसंरक्षण तथा जैविक विविधता	५५
६.१.१ पृष्ठभूमि	५५
६.१.२ समस्या तथा चुनौती	५५
६.१.३ सोच	५५
६.१.४ उद्देश्य	५५
६.१.५ रणनीति	५५
६.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	५६
६.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	५६
६.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	५६
६.१.९ जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	५७
६.२ वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन	५७
६.२.१ पृष्ठभूमि	५७
६.२.२ समस्या तथा चुनौती	५७
६.२.३ सोच	५७
६.२.४ उद्देश्य	५७
६.२.५ रणनीति	५७
६.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	५८
६.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	५८
६.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	५८
६.२.९ जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	५९
६.३ विपद जोखिम व्यवस्थापन र जलवायु परिवर्तन अनुकूलन	५९
६.३.१ पृष्ठभूमि	५९
६.३.२ समस्या तथा चुनौती	५९
६.३.३ सोच	५९
६.३.४ उद्देश्य	५९

६.३.५ रणनीति	५९
६.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	५९
६.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	६०
६.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	६०
६.३.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान	६१
परिच्छेद ७ : संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र	६२
७.१ नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन	६२
७.१.१ पृष्ठभूमि	६२
७.१.२ समस्या तथा चुनौति	६२
७.१.३ सोच	६२
७.१.४ उद्देश्य	६२
७.१.५ रणनीति	६२
७.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	६२
७.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	६३
७.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	६३
७.१.९ जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	६४
७.२ संगठन, तथा क्षमता विकास, जनशक्ति व्यवस्थापन र सेवा प्रवाह	६४
७.२.१ पृष्ठभूमि	६४
७.२.२ समस्या तथा चुनौति	६४
७.२.३ सोच	६४
७.२.४ उद्देश्य	६४
७.२.५ रणनीति	६४
७.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	६४
७.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	६५
७.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	६५
७.२.९ जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	६६
७.३ राजस्व तथा स्रोत परिचालन	६६
७.३.१ पृष्ठभूमि	६६
७.३.२ समस्या तथा चुनौति	६६
७.३.३ सोच	६६
७.३.४ उद्देश्य	६६
७.३.५ रणनीति	६६
७.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	६६
७.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	६७
७.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	६७
७.३.९ जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	६७
७.४ तथ्याङ्क प्रणाली र योजना तथा विकास व्यवस्थापन	६७
७.४.१ पृष्ठभूमि	६७
७.४.२ समस्या तथा चुनौति	६८
७.४.३ सोच	६८
७.४.४ उद्देश्य	६८
७.४.५ रणनीति	६८
७.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	६८

७.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान	६९
७.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण	६९
७.४.९ जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान	६९
अनुसूची १ : मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा सम्बन्धी कार्यदल गठन	७०
अनुसूची २ : मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तर्जुमा सम्बन्धी मार्गदर्शन	७१
अनुसूची ३ : तीन आर्थिक वर्षको खर्च तथा स्रोतको अनुमान, कार्यक्रम तथा आयोजनागत बजेट, प्राथमिकीकरण र सांकेतिकरण	८०

तालिकासूची

तालिका २.१ : मध्यमकालीन समष्टिगत आर्थिक मध्यमकालीन लक्ष्य (प्रचलित मूल्यमा)	८
तालिका २.२: प्रमुख विषय क्षेत्रगत सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य	९
तालिका २.३ : त्रिवर्षीय बजेट विनियोजन र प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)	१२
तालिका २.४ : रणनीतिक स्तम्भको आधारमा आगामी तीन वर्षको अनुमान र प्रक्षेपण	१४
तालिका २.५ : प्राथमिकता क्रमको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण	१५
तालिका २.६ : दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण	१६
तालिका २.७ : लैंगिक उत्तरदायी बजेटको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण	१७
तालिका २.८ : जलवायु संकेतको बजेटको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण	१७
तालिका २.९ : गाउँपालिकाका गौरवका आयोजना	१८
तालिका २.१० : आगामी तीन आ.व.को विषय क्षेत्रगत खर्चको बाँडफाटको प्रक्षेपण	१४

परिच्छेद १ : परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

स्थानीय सरकार संचालनलाई उपलब्धीमूलक र परिणाममुखी बनाउनका लागि सार्वजनिक खर्च व्यवस्थापनले महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ। शासन व्यवस्था संचालन र विकास सम्बन्धी निर्धारित नतिजा हासिल गर्न प्रभावकारी रूपमा सार्वजनिक खर्च परिचालनको आवश्यकता रहेको हुन्छ। सार्वजनिक बजेट तर्जुमा र खर्चबीचको तादम्यता मिलाउन र लक्षित नतिजा प्राप्तिको लागि सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन सीपको आवश्यकता पर्दछ। आवधिक योजनाले लिएका समष्टिगत तथा विषयगत लक्ष्य र उद्देश्य हासिल गर्न सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ। विनियोजन कुशलता, कार्यान्वयन दक्षता र वित्तीय सुशासन जस्ता विषयहरू सार्वजनिक खर्च व्यवस्थापनका मुख्य अवयवहरू हुन्। मध्यमकालीन खर्च संरचनाले आवधिक योजना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमबीच अन्तरसम्बन्ध कायम गरी सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन सहयोग गर्नुका साथै स्रोत व्यवस्थापन र अपेक्षित नतिजाको खाका समेत प्रस्तुत गर्दछ।

प्राथमिकताका आधारमा सार्वजनिक स्रोतको बाँडफाँट गरी खर्चको प्रभावकारिता बढाउनु नै मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मुख्य उद्देश्य हो। मध्यमकालीन खर्च संरचनाले विकास योजनाको लक्षित नतिजा हासिल गर्नको निमित्त उपलब्ध स्रोत साधनको प्रभावकारी विनियोजन र परिचालन, पारदर्शी र मितव्ययी खर्च प्रणाली, वित्तीय सुशासन जस्ता पक्षमा सुधार ल्याउन महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछ।

अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ र आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ ले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरी कार्यान्वयन गर्न अनिवार्य गरेको छ। यस सन्दर्भमा यस गाउँपालिकाको कार्यपालिका, विषयगत समिति, कार्यदल, विषयगत शाखा र वडा कार्यालय र सेवा केन्द्रसँग राय परामर्श गरी पञ्चवर्षिय आवधिक योजना, गाउँपालिकामा उपलब्ध अन्य सूचना र चालु आर्थिक वर्षको वार्षिक कार्यक्रमलाई आधार मानी यो मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरिएको छ। यसै क्रममा Economic Policy Incubator (EPI) को प्राविधिक सहयोगमा आगामी तीन वर्षको खर्चको प्रक्षेपणसहित पहिलो पटक गाउँपालिकाको मध्यमकालीन खर्च संरचना (२०७९/८०-२०८१/८२) तयार गरिएको छ।

१.२ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अवधारणा

संज्ञीय व्यवस्था अनुसार जनताका लागि सबैभन्दा नजिकको सरकारको रूपमा गाउँपालिका वा नगरपालिका रहेकोले स्थानीय विकासको सन्दर्भमा गाउँपालिका वा नगरपालिकाको दायरा फराकिलो भएको छ। स्थानीय तहहरूको आयको स्रोत बढेसंगै सार्वजनिक खर्चको क्षेत्र पनि बढेकोले सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनका लागि एक औजारको रूपमा मध्यमकालीन खर्च संरचना बनाई लागू गर्न जरुरी छ। सरकारसँग उपलब्ध सीमित स्रोत-साधनको वस्तुनिष्ठ आकलन गर्ने र योजनाको प्राथमिकताको क्षेत्रमा मध्यम अवधिको लागि बाँडफाँट प्रक्रियालाई मध्यमकालीन खर्च संरचनाले सहयोग गर्दछ। यस संरचनामा मुख्यतः समष्टिगत आर्थिक खाका, नतिजा खाका र बजेट खाका गरी तीन वटा अवयवहरू समावेश गरिएको हुन्छ।

चालु आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमको उपलब्धिको आधारमा उत्पादन, रोजगारी, आय र लगानी लगायतका परिसूचक समावेश गरी मध्यमकालीन आर्थिक खाका (Medium Term Fiscal Framework - MTFF) निर्धारण गरिन्छ। स्थानीय तहलाई संघ तथा प्रदेशबाट प्राप्त हुने अनुदान, आन्तरिक आय, आन्तरिक ऋण तथा अन्य स्रोत समेत आकलन गरी क्षेत्रगत प्राथमिकता अनुरूप विषयगत शाखा र अन्तर्गतका निकायहरूसँग सम्बन्धित नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न कार्यक्रम तथा आयोजनागत रूपमा खर्चको अनुमान सहितको मध्यमकालीन बजेट खाका (Medium Term Budgetary Framework - MTBF) तयार गरिन्छ। यो खाका तयार गर्दा बजेटको कार्यान्वयनबाट तीन वर्षमा प्राप्त हुने प्रतिफलको पनि अनुमान गरी मध्यमकालीन नतिजा खाका (Medium Term Result Framework - MTRF) तयार गरिन्छ।

मध्यमकालीन खर्च संरचनामा पहिलो आर्थिक वर्षमा बजेटको वास्तविक स्रोत र खर्चको अनुमान हुन्छ भने त्यसपछिका दुई आर्थिक वर्षका लागि स्रोत र खर्चको प्रक्षेपण गरिन्छ। पहिलो वर्षको बजेट कार्यान्वयन भएपछि उपलब्धि समीक्षा गरी बाँकी दुई वर्षको प्रक्षेपित अनुमान परिमार्जन एवम् थप एक वर्षको बजेट प्रक्षेपण गरिन्छ। यसरी मध्यमकालीन खर्च संरचनामा चक्रीय हिसाबले प्रत्येक वर्ष तीन वर्षको बजेटको आकलन गर्नुपर्ने हुन्छ। यस प्रकार मध्यमकालीन खर्च संरचनाले बजेट तर्जुमा प्रक्रियालाई बढी यथार्थपरक र वस्तुनिष्ठ बनाउन महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ।

१.३ मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीको उद्देश्य

पहिलो प्रयासको रूपमा यस चौकुने गाउँपालिकाले यस मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरेको छ। यस मध्यमकालीन खर्च संरचनाबाट गाउँपालिकाको समग्र विकासको प्राथमिकता प्राप्त कार्यक्रमहरूको निरन्तरता र लगानी तथा कार्यान्वयनको सुनिश्चितताको माध्यमद्वारा दिगो विकास हासिल हुने अपेक्षा गरिएको छ। यस खर्च संरचनाले गाउँपालिकाले आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा निश्चित गरेको दीर्घकालीन सोच 'चौकुने दिगो विकासको मुल आधार: सुशासन, समृद्धि र पर्याप्त पूर्वाधार' र यस वर्षबाट परिमार्जित सोच 'दिगो र तिब्र विकास, चौकुनेको रहर - गुणस्तरीय शिक्षा र व्यवसायिक कृषिमा लहर', प्रदेश तथा राष्ट्रिय लक्ष्य र दिगो विकासका लक्ष्य प्राप्तमा योगदान पुऱ्याउने विश्वास लिइएको छ। यस मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई सरल र यथार्थपरक बनाउन विषय क्षेत्रगत उपलब्धिका आधारमा मध्यमकालीन लक्ष्य निर्धारण गरी सोही बमोजिम स्रोत तथा खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको छ। यसबाट गाउँपालिकालाई आगामी आर्थिक वर्षहरूको बजेट तर्जुमा प्रक्रियालाई बढी यथार्थपरक र वस्तुनिष्ठ बनाउन सहयोगी हुने अपेक्षा गरिएको छ।

मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मुख्य उद्देश्य उपलब्ध स्रोत साधनलाई नीति, आवधिक योजना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमबीच तालमेल गराई सार्वजनिक खर्च प्रणालीमा सुधार ल्याई वित्तीय अनुशासन कायम गर्नु हो। यसका अतिरिक्त मध्यमकालीन खर्च संरचनाको तयारीबाट देहाय अनुसारको उद्देश्य हासिल हुने अपेक्षा गरिएको छ :

- (क) नीति, आवधिक योजना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमबीच तादात्म्यता कायम गरी स्रोत-साधनको विनियोजनलाई उपलब्धिमुलक बनाउनु,
- (ख) आयोजना तथा कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण गरी प्राथमिकता प्राप्त आयोजना तथा कार्यक्रमको लागि स्रोतको सुनिश्चितता गर्नु,
- (ग) गाउँपालिकामा उपलब्ध हुने मध्यम अवधिको आन्तरिक र बाह्य स्रोतको वास्तविक अनुमान गरी बजेट तर्जुमालाई यथार्थपरक बनाउनु, र
- (घ) सार्वजनिक खर्चलाई बढी प्रभावकारी र कुशल बनाई लक्षित प्रतिफल सुनिश्चित गर्नु।

१.४ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाका आधारहरू

सार्वजनिक खर्च संरचना तर्जुमा गर्दा संविधानले व्यवस्था गरेका प्रावधानहरू एवं स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रभित्रका आर्थिक, सामाजिक, वातावरणीय तथा राजनीतिक पक्षसँग सम्बन्धित विभिन्न नीति, ऐन, नियमको कार्यान्वयन तथा दीर्घकालीन योजना, आवधिक योजना, विषयगत रणनीतिक योजना र दिगो विकासको लक्ष्य हासिल गर्ने पक्षलाई ध्यान दिनु आवश्यक छ। सो बमोजिम यस मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्दा देहायमा उल्लेखित पक्षहरूलाई आधार लिइएको छ :

- नेपालको संविधान
- दिगो विकासका लक्ष्यको अवस्था र मार्गचित्र (२०१५-२०३०)
- अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- राष्ट्रिय दीर्घकालिन सोच, २१०० तथा पन्ध्रौँ राष्ट्रिय योजना (२०७६/७७-२०८१/८२)
- कर्णाली प्रदेशको पहिलो आवधिक योजना (२०७६/७७-२०८०/८१)

- नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको नीति तथा कार्यक्रम (आ.व.२०७७/७८)
- गाउँपालिकाको पञ्चवर्षीय आवधिक योजना (२०७७/७८-२०८१/८२)
- गाउँपालिकाका अन्य विषय क्षेत्रगत नीति र योजनाहरु
- गाउँ वस्तुस्थिति विवरण, २०७७

१.५ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा विधि तथा प्रक्रिया

संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयबाट जारी स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना दिग्दर्शन, २०७८ (परिमार्जित) मा समाविष्ट मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी सम्बन्धी अवधारणा, मार्गदर्शन तथा औजारहरु प्रयोग गरी यो मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गरिएको छ । यस मध्यमकालीन खर्च संरचना देहाय बमोजिमको चरण तथा प्रक्रिया अवलम्बन तर्जुमा गरिएको छ :

चरण - १: तयारी चरण

प्रक्रिया १: प्राविधिक सहयोगका लागि टोली परिचालन

यस गाउँपालिकाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको लागि मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्न Economic Policy Incubator (EPI) मार्फत परामर्शदाता नियुक्त गरी परिचालन गरियो । यसका लागि मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीको समय सीमा, सम्पन्न गर्नुपर्ने कार्य, गाउँपालिका, EPI र परामर्शदाताको जिम्मेवारी स्पष्ट गरियो । यस कार्यका लागि जेष्ठ र असार, २०७९ मा गाउँपालिकामा वसी तथ्यांक संकलन र छलफलका लागि टोली परिचालन गरियो ।

प्रक्रिया २: नीतिगत, कानूनी दस्तावेज, दिग्दर्शन एवं अन्य उपयोगी सन्दर्भ सामग्री संकलन तथा समीक्षा

गाउँपालिकाको मार्गनिर्देशनमा परामर्शदाताद्वारा स्थानीय तहको योजना, श्रोत प्रक्षेपण र सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित नीति, कानून, दिग्दर्शन र कार्यविधि लगायतका सान्दर्भिक दस्तावेज संकलन एवं अध्ययन गरियो । दस्तावेजहरुको अध्ययनबाट मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका सन्दर्भमा व्यवस्था गरिएका महत्वपूर्ण तथा सान्दर्भिक व्यवस्था पहिचान तथा विश्लेषण गरियो । मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका सन्दर्भमा अध्ययन एवं समीक्षा गरिएका प्रमुख सन्दर्भ सामग्री देहायबमोजिम रहेका छन्:

- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ तथा नियमावली, २०७७
- अन्तर-सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण कार्यविधि
- नेपाल सरकारको क्षेत्रगत नीति, कानून, मार्गदर्शन र मापदण्ड
- स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ (परिमार्जित)
- नेपाल सरकारको दीर्घकालीन सोच, पन्ध्रौँ राष्ट्रिय योजना, प्रदेश तथा गाउँपालिकाको आवधिक योजना
- संघ तथा प्रदेशको सान्दर्भिक नीति, कानून तथा प्रतिवेदन
- चौकुने गाउँपालिकाका सान्दर्भिक नीति, कानून तथा प्रतिवेदन ।

प्रक्रिया ३: मध्यमकालीन खर्च संरचनाको ढाँचा, औजार र कार्ययोजना तर्जुमा

स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी सम्बन्धी दिग्दर्शनमा उल्लेखित विधि, औजार एवं कार्ययोजना सम्बन्धमा तयारी बैठकको आयोजना गरी छलफल गरियो । छलफलका आधारमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी विधि तथा प्रक्रिया औजार र दस्तावेजको ढाँचाको प्रस्ताव तयार गरियो । साथै, बैठकमा आएका सुझाव तथा पृष्ठपोषणका आधारमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी कार्ययोजना तर्जुमा र परिमार्जन गरियो ।

चरण - २: लेखाजोखा चरण

प्रक्रिया ६: अभिमुखीकरण तथा प्रारम्भिक कार्यशालाको आयोजना

मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अवधारणा, ढाँचा, प्रक्रिया, औजार र संस्थागत व्यवस्थाको सम्बन्धमा सरोकारवालासँग छलफल गरी साभ्ता बुझाई तयार गर्ने उद्देश्यले वि.सं. २०७९ जेष्ठ २७ गते एक दिवसीय अभिमुखीकरण तथा प्रारम्भिक कार्यशालाको आयोजना गरियो । सो कार्यशालामा स्थानीय सरकारका निर्वाचित जनप्रतिनिधि, कर्मचारी एवं सरोकारवालाको सहभागिता रहेको थियो । कार्यशालामा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अवधारणा, विधि तथा प्रक्रिया औजार, संस्थागत व्यवस्था र कार्ययोजना प्रस्तुति गरी यस सम्बन्धमा स्पष्टता तथा बुझाईमा एकरूपता कायम गरियो । सोही कार्यशालाबाट मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा कार्यदल गठन तथा कार्य योजनाको स्वीकृति र यस सम्बन्धमा स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समिति, विषयगत समिति, कार्यदल र विषयगत शाखाको जिम्मेवारी तथा भूमिका समेत स्पष्ट गरियो । कार्यदलको विवरण अनुसूची १ मा प्रस्तुत छ ।

प्रक्रिया ७: विषयगत समिति तथा शाखासँग परामर्शको आयोजना

चालु आवधिक योजना, विषयगत रणनीतिक योजना र वार्षिक योजनाको उपलब्धि समीक्षाका लागि विषयगत समितिसँग परामर्श तथा छलफल गरियो । यस परामर्शबाट प्रमुख उपलब्धि, चालु आयोजना, सालबसाली आयोजना तथा कार्यक्रम, विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार भएका आयोजना, सम्भाव्यता अध्ययन र लागत अनुमान विवरण तयार गरियो । सो छलफलबाट विषय क्षेत्रगत योजनाको सूची तयार र हरेक आयोजनाको उप-क्षेत्रगत रूपमा स्रोत आवश्यकता निर्धारण गरियो ।

प्रक्रिया ८: स्रोत तथा खर्चको अनुमान र त्रिवर्षिय प्रक्षेपण

राजश्व बाँडफाँड, अन्तर-सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण लगायतका विभिन्न स्रोतबाट उपलब्ध हुने रकमलाई विगत आर्थिक वर्षहरूको स्रोतको उपलब्धताका आधारमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण गरियो । विगत आर्थिक वर्षहरूको खर्च सहित गाउँपालिकाको गौरवका आयोजना, चालु तथा बहुवर्षीय आयोजना र आवधिक, विषयगत क्षेत्र रणनीतिका र गुरुयोजना अनुसारका प्राथमिकता प्राप्त आयोजनाको कार्यान्वयनमा आवश्यक पर्ने स्रोतलाई मध्यनजर गरी खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण गरियो । स्रोत तथा खर्च प्रक्षेपणका आधारमा तीन वर्षको बजेट सीमा निर्धारण गरियो । यसरी निर्धारण तयार बजेट सीमालाई सबै विषयगत शाखामा क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका लागि उपलब्ध गराइयो ।

चरण - ३: तयारी चरण

प्रक्रिया ९: क्षेत्रगत योजना तर्जुमा

विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका लागि विषयगत शाखासँग छलफल तथा बैठक गरियो । विषयगत शाखाका कर्मचारी तथा विषयगत समितिका पदाधिकारीहरूको सहभागिता रहेको छलफलबाट प्रत्येक उप-क्षेत्रका आगामी तीन वर्ष सञ्चालन गरिने आयोजना तथा कार्यक्रमको पहिचान गर्ने, प्राथमिकता निर्धारण गर्ने, लागत अनुमान यकिन गर्ने र आगामी तीन आर्थिक वर्षको लागि स्रोत आवश्यकता निर्धारण गर्ने र स्थानीय रणनीतिक स्तम्भ, प्राथमिकताक्रम, दीगो विकास लक्ष्य, लैंगिक तथा जलवायु संकेतका आधारमा कार्यक्रम तथा आयोजना तथा उप-क्षेत्रको साँकेतिकरण गरियो ।

प्रक्रिया १०: विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको दस्तावेज तयारी

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शनका आधारमा उप-क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा तयारीका लागि विषयगत शाखालाई परामर्शदाताबाट सहयोग तथा सहजीकरण गरियो । उप-क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदालाई विषयगत क्षेत्र योजना तर्जुमा कार्यशालाको निष्कर्षको आधारमा तयार गरियो । विषयगत शाखा उप-क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई एकीकृत गरी विषयगत क्षेत्र मध्यमकालीन संरचना तयार गरियो ।

प्रक्रिया ११: मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा तयारी

मध्यमकालीन खर्च संरचनाको निर्धारित ढाँचामा विषयगत क्षेत्रका मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई एकीकृत गरी मध्यमकालीन खर्च संरचनाको एकीकृत मस्यौदा दस्तावेज तयार गरियो । मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा कार्यदल र बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिसँग परामर्श गरी मध्यमकालीन खर्च संरचनाको दस्तावेज तयार गरियो । विषयगत क्षेत्र मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीको लागि आवधिक योजना, विषयगत क्षेत्र योजना र वार्षिक विकास कार्यक्रम समीक्षाबाट प्राप्त उपलब्धि विवरणको परिमाणात्मक लक्ष्यलाई आधार लिइएको थियो । मध्यमकालीन खर्च संरचनाको दस्तावेजमा स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना दिग्दर्शन २०७८ (परिमार्जित) को व्यवस्था बमोजिम समष्टिगत मध्यमकालीन वित्तीय खाका, मध्यमकालीन नतिजा खाका र मध्यमकालीन बजेट खाकाको साथै विषयगत क्षेत्रको स्थिति, नतिजा खाका, वित्तीय योजना र कार्यक्रम/आयोजनाको सारस समावेश गरिएको छ ।

प्रक्रिया १२: मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा प्रस्तुति तथा छलफल कार्यशाला

तयार गरिएको मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदामा आवश्यक सुझाव संकलनका उद्देश्यले २०७९ साल असार ३१ गते एकदिवशिय कार्यशाला आयोजना गरिएको थियो । गाउँपालिकाको वित्तीय क्षमता सृद्धीकरणमा सहयोग गरिरहेको EPI को प्राविधिक सहयोगमा संचालित यस कार्यशालामा गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, वडा अध्यक्षहरु, निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरु लगायत प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, शाखा प्रमुखहरु तथा सम्बद्ध अन्य कर्मचारीहरुको सहभागिता थियो । उक्त कार्यशालामा मस्यौदा प्रतिवेदनका मुख्य पक्षहरु प्रस्तुति गरि आवश्यक थप सूचना तथा तथ्यांक संकलनका साथै विषयगत क्षेत्र तथा उपक्षेत्रगत मुख्य कार्यक्रम तथा आयोजनाहरुको विस्तृत विवरण तयार गरियो । त्यसैगरि विषय उपक्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजनाहरुको प्राथमिककरण तथा सांकेतिककरण समेत गरियो ।

प्रक्रिया १३: मध्यमकालीन खर्च संरचनाको परिमार्जित मस्यौदा तयारी

मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा प्रस्तुति तथा छलफल कार्यशाला तथा चौकुने गाउँपालिकाका विभिन्न शाखाहरुबाट प्राप्त सुझावहरु समेटि मस्यौदा दस्तावेजलाई आवश्यक परिमार्जन गरियो । यस क्रममा मस्यौदा दस्तावेजमा नपुग भएका आवश्यक सूचना तथा तथ्यांकहरु विभिन्न शाखाहरुबाट संकलन गरि परिमार्जित गरियो ।

परिच्छेद २: मध्यमकालीन खर्च संरचना

२.१ पृष्ठभूमि

सामाजिक तथा आर्थिक विकास र समृद्धिका लागि सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ। यसका लागि साधन स्रोतको विनियोजन कुशलता, कार्यान्वयन दक्षता तथा वित्तीय अनुशासनका तीनै पक्ष उत्तिकै प्रभावकारी हुनुपर्दछ। यी तीनवटै पक्षहरूमा सुधार गर्ने उपाय तथा औजारको रूपमा मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई लिइन्छ। नेपालमा दशौं योजना देखि नै मध्यमकालीन खर्च संरचनाको तर्जुमा र कार्यान्वयन गरी प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा साधन र स्रोतको विनियोजन गर्ने पद्धतिको शुरुवात गरिएको हो।

संघीय संरचना अनुरूप अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन सम्बन्धी संघीय कानूनले संघ, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारले प्रत्येक आर्थिक वर्षमा आ-आफ्नो क्षेत्राधिकार भित्रका विषयहरूमा हुने सार्वजनिक खर्चको अनुमानित विवरण तयार गरी आगामी तीन आर्थिक वर्षमा हुने खर्चको प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ। उक्त विवरणमा चालु खर्च, पूँजीगत खर्च र वित्तीय व्यवस्थाका लागि आवश्यक पर्ने रकम समेत खुलाउनुपर्ने व्यवस्था रहेको छ। उपरोक्त संवैधानिक तथा कानूनी व्यवस्था अनुसार यस गाउँपालिकाले तय गरेको दीर्घकालिन सोच सहितको प्रथम आवधिक योजना अनुसार प्राथमिकताका क्षेत्रमा साधन स्रोतको विनियोजन सहित वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्न मध्यमकालीन खर्च संरचना आवश्यक रहेको छ।

संविधानले आत्मसात गरेको समाजवाद उन्मुख राष्ट्र निर्माण एवम् नेपाल सरकारले घोषणा गरेको **समृद्ध नेपाल: सुखी नेपाली**को दीर्घकालीन सोचअनुरूप तयार चालु पन्ध्रौं योजना, कर्णाली प्रदेश सरकारको प्रथम आवधिक योजना र चौकुने गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक योजनाका नीति तथा कार्यक्रमलाई आत्मसात गर्ने प्रयास गरिएको छ। योजना तथा विकास उपलब्धिको सफलता वित्तीय संघीयताको कुशल व्यवस्थापन, तीव्र आर्थिक वृद्धि एवम् विकास कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा निर्भर रहन्छ। अतः यस मध्यमकालीन खर्च संरचनाले यसतर्फ चौकुने गाउँपालिकालाई मार्गदर्शन गर्नेछ।

आर्थिक वर्षका (२०७९/८०-२०८१/८२) का लागि तर्जुमा गरिएको मध्यमकालीन खर्च संरचनाले उपरोक्त योजनाहरूको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति र प्राथमिकता, नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकार र गाउँपालिकाको घोषणा, प्रतिवद्धता, विगत आर्थिक वर्षका वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम र दिगो विकास लक्ष्यको मार्गचित्रलाई मुख्य आधारका रूपमा लिइएको छ। गाउँपालिकाको तुलनात्मक लाभका क्षेत्रहरू, प्राथमिकता तथा विकास कार्यक्रम र स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रभित्र संलग्न कार्यसूची अनुसारका कार्यक्रम तथा आयोजनालाई यस संरचनामा समेट्ने प्रयास गरिएको छ।

२.२ चुनौति तथा अवसर

संविधानले प्रत्याभूत गरेका मौलिक हक र संविधान प्रदत्त अधिकारको कार्यान्वयन, दिगो विकास लक्ष्य, पन्ध्रौं योजना, कर्णाली प्रदेशको प्रथम आवधिक योजना र गाउँपालिकाको पञ्चवर्षीय आवधिक योजनाको उद्देश्य हासिल गर्न, उत्पादन, रोजगारी र आयमा समन्यायिक वृद्धि, नागरिकको जीवनस्तरमा गुणात्मक सुधार, गरिबी न्यूनीकरण गरी मर्यादित जीवनयापनको वातावरण सिर्जना गर्दै समतामूलक तथा उन्नत समाजको निर्माण गर्नुलाई यस गाउँपालिकाले प्रमुख चुनौतिको रूपमा लिएको छ। यसका साथै विश्वव्यापी रूपमा फैलिएको कोभिड १९ महाव्याधी लगायतका महामारी वातावरणीय ह्रास र जलवायु परिवर्तनको कारण सिर्जित विपदको बहदो जोखिमलाई न्यूनीकरण गरी नागरिकको स्वास्थ्य, शिक्षा, उत्पादन, रोजगारी र आयमा परेको नकारात्मक असरलाई न्यूनीकरण, पुनरुत्थान र उत्थानशीलता हासिल गर्दै नागरिक जीवनलाई थप सुरक्षित र परिष्कृत बनाउनु थप चुनौतिको रूपमा रहेको छ।

साथै सुविधायुक्त र सुरक्षित बसोबास, स्वच्छ खानेपानी तथा उर्जाको उपलब्धता, सरसफाई सुविधा र सूचना प्रविधि, कृषि तथा वनजन्य उद्यमको विविधिकरण गरी उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धिका साथै उत्पादनशील

रोजगारीमा अभिवृद्धि र जनसाङ्ख्यिक लाभको उपयोग पनि गाउँपालिकाको विकासको चूनौतिको रूपमा रहेका छन् । वित्तीय संङ्घीयतको मर्म अनुरूप स्थानीय तहको जिम्मेवारी पुरा गर्न साधन स्रोतको अनुमान, प्राथमिकताका क्षेत्रमा लगानी, मानव संसाधन र संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्नु र स्थानीय सरकारमा उपलब्ध सार्वजनिक खर्चको कुशल, समन्यायिक र नतिजामूलक व्यवस्थापन गरी विनियोजन दक्षता, कार्यान्वयन कुशलता र प्रभावकारी वित्तीय अनुशासन कायम गर्नु समेत चूनौतिपूर्ण छ ।

संङ्घीय शासन प्रणाली अनुसार तीनै तहमा निर्वाचित सरकारहरु क्रियाशिल हुनु, नीति, कानून, योजना र मापदण्ड निर्माण भई कार्यान्वयनमा जानु, स्थानीय जनताको आवश्यकतालाई जनप्रतिनिधिबाट नजिकबाट महसुस हुनु, स्थानीय सरकारहरुबीच दिगो विकास, उत्थानशीलता, समृद्धि र सुशासनका क्षेत्रमा प्रगति हासिल गर्ने दिशामा प्रतिस्पर्धी भावनाको विकास हुनु अहिलेका प्रमुख अवसरहरु हुन् । गाउँपालिकामा स्थानीय विशेषतामा आधारित तुलनात्मक लाभका क्षेत्रको पहिचान तथा योजना निर्माण, मानव पूँजी निर्माण, सार्वजनिक सेवा प्रवाह सुधार, पूर्वाधार विकास, स्थानीय उत्पादन, रोजगारी र आयआर्जन वृद्धिको माध्यमद्वारा हरित र समावेशी स्थानीय अर्थतन्त्र विकास, गरिबी निवारण, प्राकृतिक, भौगोलिक, पर्यावरणीय, सामाजिक तथा सांस्कृतिक विविधताको उपयोग आदि अवसरहरु सिर्जना भएका छन् ।

वैदेशिक रोजगारी तथा यसका कारणले वाह्य ज्ञान, सीप, अनुभव तथा प्रविधि हस्तान्तरण, वित्तीय सेवा र स्थानीय स्रोत परिचालन गरी गाउँपालिकामा उद्यमशीलता विकास, रोजगारी उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्दै आर्थिक सामाजिक रुपान्तरणको दिशामा अगाडी बढ्ने समेत अवसर सिर्जना भएको छ ।

२.३ सोच, उद्देश्य तथा रणनीति

यस मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्दा गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच र आवधिक योजनालाई प्रमुख आधारको रूपमा लिइएको छ । गाउँ विकासको सोच, लक्ष्य उद्देश्य तथा रणनीतिलाई यस मध्यमकालीन खर्च संरचनामा समावेश गरिएको छ । आवधिक योजनामा उल्लेख नभएका विवरण गाउँपालिकाको समावेशी स्थानीय आर्थिक विकास योजना र अन्य क्षेत्रगत रणनीतिक योजनाहरुका साथै चालु आर्थिक वर्षको नीति तथा कार्यक्रम, पन्ध्रौँ राष्ट्रिय योजना, कर्णाली प्रदेशको प्रथम आवधिक योजना एवं संघ, प्रदेश र गाउँपालिकाका विषयगत नीतिको समेत उपयोग गरिएको छ । यस मध्यमकालीन खर्च संरचनाको समष्टिगत सोच, लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति देहाय बमोजिम रहेका छन्:

दीर्घकालीन
सोच

‘दिगो र तिब्र विकास, चौकुनेको रहर गुणस्तरीय शिक्षा र व्यवसायिक कृषिमा लहर’

गाउँपालिका
विकासको
लक्ष्य

उत्पादनशिल तथा सुरक्षित पूर्वाधार र गुणस्तरीय सेवा प्रवाह मार्फत दिगो आर्थिक विकासका आधार तयार गर्ने

आवधिक योजना (आर्थिक वर्ष २०७८/०७९-२०८२/०८३) ले पहिलो र दोस्रो गरी दुईवटा प्राथमिकताका क्षेत्रहरु निर्धारण गरेको छ जसमा:

पहिलो प्राथमिकता क्षेत्र: उत्पादनशिल पूर्वाधार विकास

दोस्रो प्राथमिकता क्षेत्र: व्यवसायिक कृषि तथा रोजगारी

गाउँपालिका विकासको उद्देश्य

१. पूर्वाधार संरचनालाई सुरक्षित तथा सुव्यवस्थित बनाउँदै सेवा तथा सुविधामा गाउँबासीको सहज पहुँच स्थापित गर्ने ।
२. आर्थिक अवसरहरूलाई विविधीकृत, समावेशी र उत्थानशील बनाई आर्थिक वृद्धिको गतिलाई तीव्रता दिने ।
३. प्राकृतिक सौन्दर्य तथा सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण तथा संवर्द्धन गरी गाउँपालिकालाई पर्यटकीय गन्तव्यका रूपमा स्थापित गर्ने ।
४. गाउँपालिकाको समग्र विकास र समुन्नतिका लागि आवश्यक नीति तथा कानूनको तर्जुमा, संस्थागत संरचनाको निर्माण र सक्षम एवम् उत्प्रेरित मानव संसाधन मार्फत सुशासनको प्रत्याभूति गर्ने ।

गाउँपालिका विकासको रणनीति

गाउँपालिकाको विकासको सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्न देहायअनुसारका प्रमुख रणनीतिहरू अवलम्बन गरिएका छन् :

१. गाउँपालिकाको दिगो आर्थिक स्रोत व्यवस्थापन गर्न करको दायरा विस्तार गरी राजस्व प्रशासन चुस्त तथा मितव्ययी बनाउने ।
२. कृषि उद्यम तथा पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न सकिने तुलनात्मक लाभका क्षेत्रको पहिचान गरी लगानी बढाउने ।
३. कृषि क्षेत्रको व्यवसायिकरणका लागि क्षमता विकास प्रविधि हस्तान्तरण तथा अनुदान गर्ने ।
४. बजार पहिचान तथा बजारीकरणमा सहजीकरण गर्ने ।
५. सबैयाममा संचालन हुने सिंचाई आयोजनाबाट पानीको न्यायोचित बाँडफाँट गर्ने ।
६. अन्तर स्थानीय तह अन्तर जिल्ला अन्तर प्रदेश र राष्ट्रिय महत्व बोकेका उद्यम तथा क्षेत्रसंग स्थानीय आयोजनालाई सम्बन्ध स्थापित गर्ने ।
७. बेरोजगार युवा वर्गको क्षमता विकास मार्फत सृजित अवसरमा पहुँच बढाउने ।
८. गुणस्तरीय शिक्षा तथा स्वास्थ्य सेवामा पहुँच बढाउने ।
९. भूउपयोग नीति कार्यान्वयन गर्दा उच्च पहाड समथर चुरे तथा नदी तटिय क्षेत्रको भूविशेषता तथा समुदाय स्तरको विपद् उत्थानशिलतालाई उपयोग गर्ने ।
१०. उपभोक्ता समितिबाट संचालन हुने आयोजनाको दिगो व्यवस्थापनका लागि संयन्त्र तयार गर्ने ।
११. दीर्घकालिन तथा ठूलास्तरका आयोजनाहरू संचालन गर्न साभेदारी तथा सहकार्य बढाउने ।
१२. सबै प्रकारका सेवा प्रवाहमा उपभोक्ता हितलाई सर्वोपरी मानी पारदर्शिता अवलम्बन गर्ने ।

२.४ मध्यमकालीन आर्थिक खाका

“समृद्ध नेपाल र सुखी नेपाली” को राष्ट्रिय सोच तथा संकल्प, कर्णाली प्रदेशको “समृद्ध कर्णाली, सुखारी कर्णालीबासी” को सोच र चौकुने गाउँपालिकाको विकासको सोच तथा लक्ष्य अनुरूप आगामी तीन आर्थिक वर्षको मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रमुख लक्ष्य तथा नतिजा सूचक निर्धारण गरिएको छ । सो अनुसार तीन वर्षको समष्टिगत आर्थिक लक्ष्य तालिका नं. २.१ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २.१ : मध्यमकालीन समष्टिगत आर्थिक मध्यमकालीन लक्ष्य (प्रचलित मूल्यमा)

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाई	२०७७/७८ को अवस्था	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१
१.	मानव विकास सूचांक	सूचांक	०.५३८	०.५५	०.५६	०.६०
	आर्थिक वृद्धिदर	प्रतिशत	५.७			
	कृषि क्षेत्रको वृद्धिदर	प्रतिशत	४.४			१६
	निरपेक्ष गरिबीको रेखामुनी रहेको जनसंख्या	प्रतिशत	२८.९			

स्रोत: आवधिक योजना

२.५ मध्यमकालीन नतिजा खाका

पन्ध्रौ योजना, कर्णाली प्रदेशको प्रथम आवधिक योजना तथा गाउँपालिकाको वर्तमान आवधिक विकास योजनाले लिएको समष्टिगत तथा विषयगत अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्न सहयोग पुग्ने गरी आगामी तीन आर्थिक वर्षको समष्टिगत नतिजा खाका निर्धारण गरिएको छ। सो खाका विगत आर्थिक वर्षहरूको उपलब्धि र चालु आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को अनुमानित उपलब्धिको आधारमा आगामी आ.व. २०७९/८० को लक्ष्य निर्धारण गरिएको छ। नतिजा खाकाको दोश्रो र तेश्रो वर्षको लक्ष्य वर्तमान आवधिक योजना र विगत वर्षहरूको उपलब्धिको आधारमा निर्धारण गरिएको छ। मध्यमकालीन समष्टिगत नतिजा खाका तालिका २.२ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २.२: प्रमुख विषय क्षेत्रगत सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक/लक्ष्य	एकाई	२०७७/७८ को अवस्था	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	आफ्नो उत्पादन र वर्षभरी खानपुग्ने परिवार	प्रतिशत	१३.६६	१५	१८	२०
२	खानामा खर्च हुने कुल आम्दानीको अंश	प्रतिशत	२६.४८	२२	१८	१२
३	कृषि क्षेत्रमा संलग्न जनसंख्या (कृषि र पशुपन्छी पालन)	प्रतिशत	८१.४९	७९	७५	७०
५	साक्षरता दर	प्रतिशत	८९.१३			९४
६	कृषि उपज बेचबिखन गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	७.९२			२५
७	मापदण्ड अनुसार बनेका आवास घर	प्रतिशत	०			१०

स्रोत: पहिलो आवधिक योजना र विषयगत विवरण

२.६ मध्यमकालीन बजेट खाका

यस चौकुने गाउँपालिकाको त्रिवर्षीय बजेट खाका तर्जुमा गर्दा प्रथम आवधिक योजनाको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति र प्राथमिकता सहित वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम, दीगो विकास लक्ष्यको मार्गचित्र, क्रमागत तथा विस्तृत अध्ययन भएका आयोजना तथा कार्यक्रम, स्थानीय प्राथमिकता, विनियोजन कुशलता, अनुमान योग्यता र वित्तीय सुशासनलाई मुख्य आधार लिइएको छ। गाउँपालिकाको पहिलो प्रयासबाट तयार गरिएको यस मध्यमकालीन खर्च संरचनामा वित्तीय संझ्झियताको कार्यान्वयन, स्थानीय आर्थिक स्थायित्व र रोजगारी, तीव्र सामाजिक तथा आर्थिक विकास र सन्तुलित विकासका लागि विकास आयोजना तथा कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा जोड दिइएको छ। माथि उल्लेखित समष्टिगत नतिजा खाका तथा विषय क्षेत्रगत नतिजा प्राप्त हुने खर्च तथा स्रोतको अनुमान गरिएको छ। यसका साथै कोभिड १९ लगायतका महामारी र जलवायुजन्य विपद् पश्चातको सामाजिक आर्थिक पुनरुत्थानलाई प्राथमिकता दिइएको छ। महामारी र विपद्ले सिर्जना गरेका विकासका अवसरको उपयोग गर्ने विकास कार्यक्रमको तर्जुमालाई प्राथमिकता दिइएको छ।

गाउँ गौरवका आयोजना, चालु तथा विस्तृत अध्ययन भएका, तुलनात्मक लाभका आयोजना तथा कार्यक्रमका लागि आवश्यक रकम सुनिश्चित (Earmark) हुने गरी बजेट सीमा र सोको आधारमा विषयगत बजेट खाका तर्जुमा गरिएको छ। क्रमागत कार्यक्रम, आयोजना कार्यान्वयनको अवस्था र आगामी कार्यान्वयन योजनाको

आधारमा खर्च गर्न सक्ने क्षमता तथा स्रोतको आवश्यकता एवम् उपलब्धतालाई मध्यनजर गरिएको छ । मध्यमकालीन स्रोत अनुमान गर्दा आन्तरिक आय तथा राजस्व परिचालनको विगत प्रवृत्ति, कोभिड १९ महामारी र अन्य विपदबाट स्रोत परिचालनमा परेको चाप र आगामी वर्षहरूमा पर्न सक्ने असर तथा प्रभाव, स्रोतको आवश्यकता लगायतका पक्षहरूलाई ध्यान दिइएको छ । त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान र स्रोतको बाँडफाँट सहितको विषयगत शाखा, उपशाखा, एकाईलाई प्रदान गरिएको बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन **अनुसूची २** मा प्रस्तुत छ ।

आर्थिक वर्ष २०७९/८० को बजेट राजस्व तथा विनियोजनका आधारमा खर्च संरचनाको पहिलो वर्षको राजस्व तथा खर्च आँकलन गरिएको छ । दोस्रो र तेस्रो वर्षको प्रक्षेपण गर्दा गाउँपालिकाको आवधिक योजनामा उल्लेख गरेको आवधिक लक्ष्य, घोषित कार्यक्रम र सो अनुसार संचालन हुने कार्यक्रम तथा हासिल गर्ने नतिजालाई प्रमुख आधार मानिएको छ । प्रक्षेपणका क्रममा गाउँपालिकाको प्राथमिकताका क्षेत्र तथा रणनीतिक महत्वका आयोजना तथा कार्यक्रमलाई स्रोत व्यवस्था गरिएको छ । आन्तरिक श्रोत, राजस्व बाँडबाँट, उपलब्ध हुने स्रोत र आवश्यकता समेतका आधारमा अन्य कार्यक्रम तथा साधारण प्रशासनका लागि खर्च अनुमान गरिएको छ । नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारबाट राजस्व बाँडफाँटबाट स्वरूप प्राप्त हुने रकम, रोयल्टी (वन तथा खानी तथा खनिज) र आन्तरिक श्रोत समेतका आधारमा गाउँपालिकालाई प्राप्त हुने राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ । नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारबाट हस्तान्तरण हुने वित्तीय समानीकरण, सशर्त अनुदान, समपुरक र विशेष अनुदान रकम नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको मध्यमकालीन खर्च संरचनामा उल्लेखित रकम तथा सोको प्रक्षेपणको आधारमा आँकलन तथा अनुमान गरिएको छ ।

उल्लेखित आधारलाई विश्लेषण गर्दा आगामी तीन वर्षको अवधिमा कुल बजेट रु. १,९१,३४,१८,८३७ प्रक्षेपण गरिएको छ । यस मध्ये चालु खर्च रु. १,०९,६३,८८,९९४ (५७.३ प्रतिशत) र पुँजीगत खर्च रु. ८१,७०,२९,८४३ (४२.७ प्रतिशत) रहने प्रक्षेपण गरिएको छ । त्यसैगरी स्रोत परिचालनतर्फ आन्तरिक आयबाट रु. ८६,८१,२५० (०.४५ प्रतिशत), राजस्व बाँडफाँटबाट रु. ३४,६३,७७,९११ (१८.१० प्रतिशत), र नेपाल सरकारको वित्तीय हस्तान्तरणबाट रु. १,२६,१२,०५,५५८ (६५.९१ प्रतिशत) र प्रदेश सरकार वित्तीय हस्तान्तरणबाट रु. २३,३८,६७,५५८ (१२.२२ प्रतिशत) व्यहोरिने प्रक्षेपण गरिएको छ भने बाँकी रकम नगद मौज्जातमा रहने छ । यस सम्बन्धी विवरण तालिका २.३ मा उल्लेख गरिएको छ :

तालिका २.३ : त्रिवर्षीय बजेट विनियोजन र प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)

क्र.सं.	बजेटका स्रोतहरू	२०७६/७७ को यथार्थ	२०७७/७८ को यथार्थ	२०७८/७९ को अनुमान	प्रक्षेपण			३ वर्षको प्रक्षेपण जम्मा
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	
क.	राजस्व तथा अनुदान	३४८३६०९६३	५४२३५७८५३	५४२९२९६६०	५९४०५९८६९	६४२२०३४८९	६७७५५४९५	१९९३४९८८३७
१	आन्तरिक आय	१९०९५८७.०५	५४९०३९९.८८	२००००००	२५०००००	२८७५०००	३३०६२५०	८६८९२५०
२	राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय	५९५६०४०९.५३	१०२७२९९८२.२	९५०७७०००	१०४५८४७००	११५९०४५५०	१२६६८८६६९	३४६३७७९९९
	नेपाल सरकार भ्याट	५९०५३५६९.२४	१०२९६९७६२.७	४७२५९५००	५९९८५४५०	५७८३९९५	६२९०२३९५	१७२०७९८४०
	नेपाल सरकार अन्तःशुल्क			४७२५९५००	५९९८५४५०	५७८३९९५	६२९०२३९५	१७२०७९८४०
	प्रदेश सरकार (सवारी कर, घरजग्गा रजिष्ट्रेशन, मनोरञ्जन कर आदि)	५०६८४०	५५२२९९.४८	५५८०००	६९३८००	७३६५६०	८८३८७२	२२३४२३२
३	रोयल्टी बाँडफाँटबाट प्राप्त राजस्व	०	०	०	०	०	०	०
	वन रोयल्टी				०	०	०	०
	खानी तथा खनिज रोयल्टी				०	०	०	०
	पर्वतारोहण रोयल्टी							०
	विद्युत रोयल्टी							०
	पानी तथा अन्य प्राकृतिक स्रोत							०
४	नेपाल सरकार वित्तीय हस्तान्तरण	२६९८३६०००	३७५९९६०००	३४८८४००००	३८६५४८८००	४२३३३३४४०	४५९३२३३९८	१२६९२०५५५८
	वित्तीय समानीकरण अनुदान	९८७०००००	१००२०००००	१०३८०००००	११२९०४०००	१२९०७२३२०	१३०७५८९०६	३६३९३४४२६
	सशर्त अनुदान चालू	१६९३३६०००	२२५५८८०००	२०८३४००००	२३३३४०८००	२५६६७४८८०	२६९५०८६२४	७५९५२४३०४
	सशर्त अनुदान पूँजीगत			२०९०००००	२२५९२०००	२४७६३२००	२७७३४७८४	७५००९९८४
	समपुरक अनुदान	१८०००००	२६९६५०००		०	०	०	०
	विशेष अनुदान पूँजीगत			१६६०००००	१८५९२०००	२०८२३०४०	२३३२९८०५	६२७३६८४५
	विशेष अनुदान	०	२३२४३०००			०		०
५	प्रदेश सरकार वित्तीय हस्तान्तरण	२४४०२८२७	५८२२९५५९	६४८०८०००	७३०५९२००	८०३६५९२०	८०४४३२३८	२३३८६७५५८

	वित्तीय समानीकरण अनुदान	१०२९९०००	१०२९६०००	१०८९६०००	१२५३०४००	१३७८३४४०	१५८५०९५६	४२१६४७९६
	सशर्त अनुदान चालू	६८९८१५१	१२७०२२०८	४९१२०००	५६४८८००	६२१३६८०	६९५९३२२	१८८२१८०२
	सशर्त अनुदान पूँजीगत			३०००००००	३३६०००००	३६९६००००	३१४१६०००	१०१९७६०००
	समपुरक अनुदान चालू	७२०५६७६	२४२३१३५१		०	०	०	०
	समपुरक अनुदान पूँजीगत			१६००००००	१७९२००००	१९७१२०००	२२०७७४४०	५९७०९४४०
	विशेष अनुदान पूँजीगत			३००००००	३३६००००	३६९६०००	४१३९५२०	१११९५५२०
	विशेष अनुदान चालू	०	११००००००			०		०
६	अन्य अनुदान		०	०				०
७	अन्तर स्थानीय तहबाट साभेदारी रकम	०	०	०				०
८	जनसहभागिता	०	०	०				०
९	नगद मौज्जात	६६०१४८		३२१९६६६०	२७३६७६१	२०५२५३७१	१५३९४०२८	६३२८६५६०
ख.	जम्मा खर्च	३०३१४००९६	५१०३६६८१६	०				

२.७ बजेट विनियोजन र प्रक्षेपणको बाँडफाँट

आगामी तीन वर्षको बजेट अनुमान र प्रक्षेपणको विभिन्न आधारमा गरिएको तुलनात्मक विवरण देहायबमोजिम रहेको छ ।

क. रणनीतिक स्तम्भको आधारमा बाँडफाँट

रणनीतिक स्तम्भको आधारमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.४ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २.४ : रणनीतिक स्तम्भको आधारमा आगामी तीन वर्षको अनुमान र प्रक्षेपण

क्र.सं.	रणनीतिक स्तम्भ	संख्या	आ.व.२०७९/०८० को अनुमान		आ.व.२०८०/०८१ को प्रस्तावित		आ.व.२०८१/०८२ को प्रस्तावित	
			रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	गाउँपालिकाको दिगो आर्थिक स्रोत व्यवस्थापन गर्न करको दायरा विस्तार गरी राजस्व प्रशासन चुस्त तथा मितव्ययी बनाउने	७	५१२६०९२	०.८६	८४३८६१०	१.३१	५७९६८३४	०.८६
२	कृषि उद्यम तथा पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न सकिने तुलनात्मक लाभका क्षेत्रको पहिचान गरी लगानी बढाउने	९	५६४२५०७९	९.५०	५८०२६७६३	९.०४	५८५९१४०५	८.६५
३	कृषि क्षेत्रको व्यवसायिकरणका लागि क्षमता विकास प्रविधि हस्तान्तरण तथा अनुदान गर्ने	८	४१८८३३४८	७.०५	४५०८९७२८	७.०२	४८९६०७०४	७.२३
४	बजार पहिचान तथा बजारीकरणमा सहजीकरण गर्ने	३	१८०९३१९३	३.०५	१९४३८९५९	३.०३	२१०५०१६९	३.११
५	सबै याममा संचालन हुने सिंचाई आयोजनाबाट पानीको न्यायोचित बाँडफाँट गर्ने	४	४५३३५२४८	७.६३	४४७५३५१९	६.९७	४८३७१७४५	७.१४
६	अन्तर स्थानीय तह अन्तर जिल्ला अन्तरगत प्रदेश र राष्ट्रिय महत्व बोकेका उद्यम तथा क्षेत्रसंग स्थानीय आयोजनालाई सम्बन्ध स्थापित गर्ने	४	४०९७८४४०	६.९०	४५२१३४२६	७.०४	५०१४८९४०	७.४१

७	बेरोजगार युवावर्गको क्षमता विकास मार्फत सृजित अवसरमा पहुँच बढाउने	७	३३५७९४५५	५.६५	३७४५७३३४	५.८३	४०७९५५४०	६.०९
८	गुणस्तरीय शिक्षा तथा स्वास्थ्य सेवामा पहुँच बढाउने	२२	८८८११९४९	१४.९५	८८३०२९८०	१३.७५	९८५२६९२४	१४.५५
९	भूउपयोग नीति कार्यान्वयन गर्दा उच्च पहाड समथर चुरे तथा नदी तटिय क्षेत्रको भूविशेषता तथा समुदाय स्तरको विपद् उत्थानशिलतालाई उपयोग गर्ने	११	५८६३८९०३	९.८७	६५७०६४७८	१०.२३	६७२९२९२५	९.९३
१०	उपभोक्ता समितिबाट संचालन हुने आयोजनाको दिगो व्यवस्थापनका लागि संयन्त्र तयार गर्ने	३	२५६९४६३९	४.३१	२६७४९४०५	४.९६	२५६९३५७८	३.७९
११	दीर्घकालिन तथा ठूला स्तरका आयोजनाहरु संचालन गर्न साभेदारी तथा सहकार्य बढाउने	५	३६३८०६४९	६.१२	४०३६८२२६	६.२९	४३७२२०००	६.४६
१२	सबै प्रकारका सेवा प्रवाहमा उपभोक्ता हितलाई सर्वोपरी मानी पारदर्शिता अवलम्बन गर्ने	९	८७२९१८७४	१४.६९	९८४४५७०६	१५.३३	९८२९३०२४	१४.५०
१३	गाउँ गौरवको योजना		३२३७६२६२	५.४५	३७५६८९०४	५.८५	४०९६७९०४	६.०५
१४	वडा स्तरीय योजना		२३५२४७७०	३.९६	२६६५९४४४	४.१५	२९९८५४०२	४.३९
	जम्मा	९२	५९४०५९८६९	१००	६४२२०३४८९	१००	६७७९५५४९५	१००

ख. प्राथमिकताक्रमको आधारमा बाँडफाँट

कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकताक्रम बमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.५ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २.५ : प्राथमिकता क्रमको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

क्र.सं	प्राथमिकताक्रम	संख्या	आ.व.२०७९/०८० को व्यय अनुमान		आ.व.२०८०/०८१ को प्रक्षेपण		आ.व.२०८१/०८२ को प्रक्षेपण	
			रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	प्राथमिकता पहिलो	२७	१३९९६७३३४	२३.५६	१५०९७८५८६	२३.३८	१६२९६०६८८	२४.०७
२	प्राथमिकता दोस्रो	४३	२६८४९४८०९	४५.१८	२८७५०६३६८	४४.७७	२९९५५९४६२	४४.२४
३	प्राथमिकता तेस्रो	२२	१२९७७६६८६	२१.८५	१४०२९८९७९	२१.८५	१४४४९००३९	२१.३४
४	गाउँ गौरवको योजना		३२३७६२६२	५.४५	३७५६८९०४	५.८५	४०९६७९०४	६.०५

५	वडा स्तरीय योजना		२३५२४७७०	३.९६	२६६५१४४४	४.१५	२९१८५४०२	४.३१
	जम्मा	९२	५९४०५९८६१	१००	६४२२०३४८१	१००	६७७५५४९५	१००

ग. दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा बाँडफाँट

दिगो विकास लक्ष्य बमोजिम आगामी तीन आर्थिक वर्षको व्यय अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.६ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २.६ : दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

क्र.सं.	दिगो विकासका लक्ष्यहरु	आयोजना / कार्यक्रम संख्या	आ.व.२०७९/०८० को व्यय अनुमान		आ.व.२०८०/०८१ को खर्च प्रक्षेपण		आ.व.२०८१/०८२ को खर्च प्रक्षेपण	
			रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	गरिवीको अन्त्य	१३	८८९८७३६८	१४.९८	९७४६४१५७	१५.१८	१०५५४२९७२	१५.५९
२	शुन्य भोकमरी	४	४२६३४१६९	७.१८	४०८७०१९०	६.३६	४३९३८३१९	६.४९
३	स्वस्थ जीवन	७	२१४९६०५५	३.६२	२३९३८८०१	३.७३	२५७३४३६९	३.८०
४	गुणस्तरीय शिक्षा	१२	४७९२२४९३	८.०७	४२६५९३८८	६.६४	४८४६३५०७	७.१६
५	लैंगिक समानता	२	५५३२६९८	०.९३	६२८०१२९	०.९८	६९३७२६७	१.०२
६	सफा पानी र स्वच्छता	१	९२९४३८४	१.५६	१०४६६२३२	१.६३	१२१३९४४९	१.७९
७	आधुनिक उर्जामा पहुँच	२	६१५८४०५०	१०.३७	६९८२५५५१	१०.८७	७४६९६४१०	११.०३
८	समावेशी आर्थिक वृद्धि र मर्यादित काम	९	३९८७२१३८	६.७१	४०११४८४२	६.२५	३७७९२४७५	५.५८
९	उद्योग, नविन खोज र पूर्वाधार	९	७२२९४४५७	१२.१७	८१३९६९१०	१२.६७	८९११४५६८	१३.१६
१०	असमानता न्यूनीकरण	५	६३४८४९८	१.०७	७२०६१४५	१.१२	७९६०१५४	१.१८
११	दिगो शहर र समुदाय	४	३४७३९६८६	५.८५	३८९३९९५७	६.०६	४२९९९८०९	६.३५
१२	दिगो उपभोग र उत्पादन	४	११३८१३९४	१.९२	१२६८२६२३	१.९७	१३७७२३६२	२.०३
१३	जलवायु परिवर्तन अनुकुलन	७	५९४९५०१७	१०.०१	६१२६७०९४	९.५४	६०३९७९४	८.९७
१४	जमीन माथिको जीवन	३	१०३०७०१६	१.७४	१०९८०८००	१.७१	११९१८९९२	१.७६

क्र.सं.	दिगो विकासका लक्ष्यहरु	आयोजना / कार्यक्रम संख्या	आ.व.२०७९/०८० को व्यय अनुमान		आ.व.२०८०/०८१ को खर्च प्रक्षेपण		आ.व.२०८१/०८२ को खर्च प्रक्षेपण	
			रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१५	शान्ति, न्यायपूर्ण र सशक्त समाज	१०	२६२७७४०३	४.४२	३३८९०३१५	५.२८	२५२५१७४२	३.७३
१६	गाउँ गौरवको योजना		३२३७६२६२	५.४५	३७५६८९०४	५.८५	४०९६७९०४	६.०५
१७	वडा स्तरीय योजना		२३५२४७७०	३.९६	२६६५१४४४	४.१५	२९१८५४०२	४.३१
	जम्मा		५९४०५९८६१	१००	६४२२०३४८१	१००	६७७५५४९५	१००

घ. लैंगिक संकेतको आधारमा बाँडफाँट

लैंगिक संकेत बमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.७ मा प्रस्तुत छ।

तालिका २.७ : लैंगिक उत्तरदायी बजेटको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

क्र.सं.	लैंगिक संकेत	कार्यक्रम / आयोजना को संख्या	आ.व.२०७९/०८० को व्यय अनुमान		आ.व.२०८०/०८१ को खर्च प्रक्षेपण		आ.व.२०८१/०८२ को खर्च प्रक्षेपण	
			रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	निर्दिष्ट	९	४५२८७३९२	७.६२	५१५६१२४८	८.०३	५५९६८५३७	८.२७
२	सहयोगी	२५	९२९९२४७२	१५.५२	९५६३२४९७	१४.८९	१०४४१९७३७	१५.४२
३	तटस्त	५८	४००६७८९६४	६७.४५	४३०७८९३८८	६७.०८	४४६६९३९१५	६५.९५
४	गाउँ गौरवको योजना		३२३७६२६३	५.४५	३७५६८९०४	५.८५	४०९६७९०४	६.०५
५	वडा स्तरीय योजना		२३५२४७७०	३.९६	२६६५१४४४	४.१५	२९१८५४०२	४.३१
	जम्मा	९२	५९४०५९८६१	१००	६४२२०३४८१	१००	६७७५५४९५	१००

ङ. जलवायु संकेतको आधारमा बाँडफाँट

जलवायु संकेत बमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.८ मा प्रस्तुत छ।

तालिका २.८ : जलवायु संकेतको बजेटको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

क्र.सं.	कार्यक्रम/ आयोजना	संख्या	आ.व.२०७९/०८० को अनुमान		आ.व.२०८०/०८१ को प्रक्षेपण		आ.व.२०८१/०८२ को प्रक्षेपण	
			रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	प्रत्यक्ष लाभ	२१	१२१३५१४६८	२०.४३	१२८३३२३८९	१९.९८	१३६९९९५१६	२०.२३
२	अप्रत्यक्ष लाभ	३३	१८२३०३२०९	३०.६९	१९५८८६४५५	३०.५०	२०४५४७८७४	३०.२१
३	तटस्थ	३८	२३४५०४१५२	३९.४७	२५३७६४२८९	३९.५१	२६५४५४७९९	३९.२०

क्र.सं.	कार्यक्रम/ आयोजना	संख्या	आ.व.२०७९/०८० को अनुमान		आ.व.२०८०/०८१ को प्रक्षेपण		आ.व.२०८१/०८२ को प्रक्षेपण	
			रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
४	गाउँ गौरवको योजना		३२३७६२६२	५.४५	३७५६८९०४	५.८५	४०९६७९०४	६.०५
५	वडा स्तरीय योजना		२३५२४७७०	३.९६	२६६५९४४४	४.९५	२९९८५४०२	४.३९
	जम्मा	९२	५९४०५९८६९	९००	६४२२०३४८९	९००	६७७५५४९५	९००

च. गाउँ गौरवका आयोजना र वडागत योजना

गाउँपालिकाले गाउँवस्तीको सामाजिक आर्थिक विकास र वातावरण सन्तुलनमा महत्वपूर्ण योगदान पुर्याउने रणनीतिक महत्वका आयोजनालाई गाउँ गौरवका आयोजनाको रूपमा प्रस्ताव गरेको छ। स्थानीय तहको दोस्रो आवधिक निर्वाचनबाट नवनिर्वाचित जनप्रतिनिधिहरूबाट आवधिक योजनामा रहेका योजनालाई आधार मान्दै गाउँ गौरवका आयोजनाहरूलाई अन्तिम रूप दिन बाँकी रहेकोले एकमुष्ट रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ। वडागत प्राथमिकतालाई आधार मानी वडास्तरीय योजनाका लागि यस मध्यमकालिन खर्च संरचनाले एकमुष्ट रूपमा राखिएको छ।

तालिका २.९ : गाउँपालिकाका गौरवका आयोजना

क्र.सं.	गौरवका आयोजना	२०७९/८० को व्यय अनुमान	२०८०/८१ को खर्च प्रक्षेपण	२०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण
१.	गाउँ गौरवको योजना	३२३७६२६२	३७५६८९०४	४०९६७९०४
२.	वडा स्तरीय योजना	२३५२४७७०	२६६५९४४४	२९९८४०२
	जम्मा	५५९०१०३२	६४२२०३४८	७०९५३३०६

२.८ विषय क्षेत्रगत बाँडफाँट

विषय क्षेत्रगत रूपमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.१० मा प्रस्तुत गरिएको छ। विषय क्षेत्रगत आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट, खर्च तथा स्रोतको अनुमान, कार्यक्रम तथा आयोजनागत बजेट, प्राथमिकीकरण र सांकेतिकरण सम्बन्धी विवरण **अनुसूची ३** समावेश गरिएको छ।

तालिका २.१० : आगामी तीन आ.व.को विषय क्षेत्रगत खर्चको बाँडफाटको प्रक्षेपण

क्र.सं.	विषय क्षेत्र	आ.व.२०७९/०८० को व्यय अनुमान			आ.व.२०८०/०८१ को खर्च प्रक्षेपण			आ.व.२०८१/०८२ को खर्च प्रक्षेपण		
		कुल	चालु	पूँजीगत	कुल	चालु	पूँजीगत	कुल	चालु	पूँजीगत
१	कृषि	५०१९८०५८	८०४३६२१	४२१५४४३७	५८७६९६९८	११७२२०७९	४७०३९५३९	६३३१४०३९	१०४१०८३२	५२९०३२०७
२	सिंचाई	३८०१९८३१	७६०३९६६	३०४१५८६५	३६६०५५९८	७३२११२०	२९२८४४७८	३९२७५०१९	७८५५००४	३१४२००१५
३	पशुपंक्षी विकास	२८८११९०३	८०२९१५०	२०७८२७५३	२६६५१४४४	७४२४७७३.१७	१९२२६६७	२९११७६८६	७१९४७२२	२१९२२९६३
४	उद्योग तथा व्यापार	१४८५१४९७	५६५६५४५	९१९४९५१	१६६९७२९०	६३५९५५९	१०३३७७३१	१८२८३१९८	६९६३५८९	११३१९६०८
५	पर्यटन विकास	१४८५१४९६	७५६८११६	७२८३३८०	११८८०७६४.३३	६०५४२७४.०६	५८२६४९०.३	८४६४४४४	४३१३३६५	४१५१०७९
६	भूमी व्यवस्था, सहकारी तथा वित्तीय सेवा	७१२८७१८	२७४२९०९	४३८५८०९	८०२७५४४	२५९४२१५	५४३३३२८	८८०३०२१	५२८१८१३	३५२१२०९
७	श्रम, रोजगार तथा गरिबी निवारण	२०१९८०३५	६०५९४११	१४१३८६२५	२२४७७१२	६७४३१३४	१५७३३९७८	२४३७७५९८	७३१३२७९	१७०६४३१९
८	जनस्वास्थ्य तथा पोषण	२०१९८०३५	१४०६४२६५	६१३३७७०	२२४७७१२२	१५१८२५८७	७२९४५३५	२४०३९०२०	१६२३७६३१	७८०१३८९
९	शिक्षा, कला, भाषा तथा साहित्य	४४२५७४६०	२५३५३९६४	१८९०३४९६	३८५३२२०९	२२०७४१२०	१६४५८०८९	४३६७६५२९	२५०२११७८	१८६५५३५१
१०	खानेपानी तथा सरसफाई	१४२५७४३७	८५५४४६२	५७०२९७५	१६०५५०८७	९६३३०५२	६४२२०३५	१८६२१७७६	१११७३०६५	७४४८७१०
११	महिला बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण	११८८११९६	२३७६२३९	९५०४९५७	१३४८६२७३	४०४५८८२	९४४०३९१	१४८९७४२१	४०६९२८७	१०८२८१३३
१२	युवा, खेलकूद तथा नवप्रवर्तन	८९१०८९८	४३३५५२७	४५७५३७१	९९५४१५४	५०८४०११	४८७०१४३	१०८३४४८८	५५३३६३६	५३००८५३
१३	सामाजिक सुरक्षा तथा पंजीकरण	५३४६५४	३७४२५७	१६०३९६	६४२२०३	४४९५४२	१९२६६१	७४४८७१	५२१४१०	२२३४६१
१४	भवन, आवास तथा वस्ती विकास	४६६३३६९९	३२६४३५८९	१३९९०११०	५२९८१७८७	३७०८७२५१	१५८९४५३६	५७२१९६३९	४००५३७४७	१७१६५८९२

क्र.सं.	विषय क्षेत्र	आ.व.२०७९/०८० को व्यय अनुमान			आ.व.२०८०/०८१ को खर्च प्रक्षेपण			आ.व.२०८१/०८२ को खर्च प्रक्षेपण		
		कूल	चासु	पूँजीगत	कूल	चासु	पूँजीगत	कूल	चासु	पूँजीगत
१५	सडक, पुल तथा यातायात	४९००९९३९	३४३०६९५७	१४७०२९८२	५४५८७२९६	३८२१११०७	१६३७६१८९	६०९४३९९५	४२६६०७९७	१८२८३९९९
१६	जलस्रोत, विद्युत तथा स्वच्छ उर्जा	३२६७३२९३	१७९७०३१०	१४७०२९८१	३११४६८६९	१४०१६०९१	१७३०७७८	३२०२९४५५	१७६१६२००	१४४१३२५५
१७	सूचना तथा संचार प्रविधि	१५४४५५५६	३८६१३८९	११५८४१६७	१७०१८३९३	४२५४५९८	१२७६३७९५	१०८३४४८८	२७०८६२२	८१२५८६६
१८	वन, भूसंरक्षण तथा जैविक विविधता	२०४९५०६६	९७२९१५५	१०७६५९१०	२१८३४९१८	१०३६५१९७	११४६९७२२	२३७००४४२	११२५०७७०	१२४४९६७२
१९	वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन	१००९९०१८	६०५९४११	४०३९६०७	११२३८५६५	६७४३१३७	४४९५४२५	१२१८८७९९	७३१३२८०	४८७५५२०
२०	विपद जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन	१६६३३६७६	८३१६८३८	८३१६८३८	१९२६६१०४	९६३३०५२	९६३३०५२	१६९२८८८७	६७७५५५५	१०१५७३३२
२१	नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन	५९४०६०	४१५८४२	१७८२१८	९६३३०५	६७४३१३	२८८९९१	१३५४३१३	९४८०२०	४०६२९३
२२	संगठन तथा क्षमता विकास, जनशक्ति व्यवस्थापन र सेवा प्रवाह	७०३९६०९५	५७२३०८३७	१३१६५२५८	७९६३३२३६	६४७४०४७३	१४८९२७५९	८४९८३०१५	७६४८४७१४	८४९८३०२
२३	राजस्व तथा स्रोत परिचालन	११८८१२०	७५८८४७	४२९२७४	१६०५५०९	११२३८५६	४८१६५३	३३८५७८	२१६२४८	१२२३३०
२४	तथ्यांक प्रणाली र योजना तथा विकास व्यवस्थापन	८९१०९०	७१२८७२	१७८२१८	५४५८७३०	४३६६९८४	१०९१७४६	२०३१४६८	१६२५१७४	४०६२९४
	गाउँ गौरवको योजना	३२३७६२६२	१२९५०५०५	१९४२५७५७	३७५६८९०४	१५०२७५६२	२२५४१३४३	४०९६७९०४	१६३८७१६२	२४५८०७४२
	वडा स्तरीय योजना	२३५२४७७०	९४०९९०८	१४११४८६२	२६६५१४४४	१०६६०५७८	१५९९०८६६	२९१८५४०२	११६७४१६१	१७५११२४१
	जम्मा	५९४०५९८६१	२९५१२८८९४	२९८९३०९६७	६४२२०३४८१	३२१५९२५५२	३२०६१०९२९	६७७५५४९४	३४७५९९२५६	३२९५५६२३४

परिच्छेद ३ : आर्थिक क्षेत्र

यस परिच्छेद अन्तर्गत कृषि तथा सिंचाई, पशु विकास, सिंचाई, उद्योग तथा व्यापार, पर्यटन तथा संस्कृति, भूमि व्यवस्था तथा सहकारी र श्रम तथा रोजगारी जस्ता उप-क्षेत्रहरूको पृष्ठभूमि, समस्या तथा चुनौति, लक्ष्य, रणनीति, नतिजा खाका, त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोत अनुमान, आयोजना तथा कार्यक्रम र पूर्वानुमान तथा जोखिम पक्षहरू समावेश गरिएको छ ।

३.१ कृषि

३.१.१ पृष्ठभूमि

यस गाउँपालिका कृषिजन्य उत्पादन तथा खाद्य सुरक्षाका दृष्टिले सामान्य क्षेत्र हो । परम्परागत कृषि व्यवसायको वाहुल्यता रहेको यस क्षेत्रमा कृषि पेशामा संलग्न कुल घरधुरी ८१.४९ प्रतिशत रहेको छ । मध्यमस्तरको हावापानी भएका कारण कृषि यस गाउँपालिकाको स्थानीय अर्थतन्त्रको प्रमुख संवाहकमध्ये एक हो । खाद्यान बालीमा मकै, धान र गहुँ, दलहन बालीमा मास तथा भटमास रहेको छ भने यस क्षेत्रमा तेलहन, फलफूल र नगदे बाली समेत उत्पादन हुने यस क्षेत्रमा परम्परागत एवम् व्यावसायिक उत्पादन हुने गरेको छ । खाद्यान बालीमा मकै, धान र गहुँ, दलहन बालीमा मास तथा भटमास, तेलहन बालीमा तोरी, फलफूलमा आँप र केरा र नगदे बालीमा अदुवा र बेसार मुख्य रूपमा रहेका छन् । कृषि उपजमध्ये अदुवा, बेसार र मकै निर्यात हुँदै आएको छ । यहाँ सिंचाई सुविधा तथा सडक पूर्वाधार उन्मुख उर्वरशिल समथर फाँटहरूले कृषि क्षेत्रको उच्च सम्भाव्यतालाई दर्शाएको छ । परम्परागत कृषि प्रणालीबाट क्रमशः व्यावसायिक हुन थालेको छ । सीमान्त वडाहरूमा कृषि जीविकोपार्जन तथा रोजगारीको मुख्य आधारका रूपमा रहेको छ ।

३.१.२ समस्या तथा चुनौति

कृषि उत्पादनको सन्दर्भमा मुख्य समस्या कृषिमा व्यवसायिकताको कमी हुनु, गैर कृषि क्षेत्रमा बढी आकर्षण हुनु र कृषि पूर्वाधारको कमी रहनु हो । यसैगरी खेतीयोग्य जमिनको पूर्ण सदुपयोग हुन नसक्नु, कृषि उत्पादनको लागत प्रतिफल अनुपात कम हुनु, कृषि क्षेत्रमा लगानी गर्ने वित्तीय क्षेत्रको उपस्थिति कम हुनु रहेका छ । साथै उत्पादित वस्तुको विक्री वितरणका लागि सहज बजार व्यवस्थापन नहुनु अर्को समस्या रहेको छ ।

उत्पादित वस्तुहरूलाई उचित मूल्य प्राप्त गर्नका लागि भण्डारणको अभाव र बिचौलियाको चलखेल समेत यस भेगका कृषकहरूको लागि चुनौति रहेको छ ।

३.१.३ सोच

“व्यावसायिक, दिगो तथा उत्पादनशील कृषि र सम्मानित कृषक”

३.१.४ उद्देश्य

१. किसानहरूलाई वर्गीकरण र संगठित गरी बहुउद्देश्यीय संस्थाहरूको विकासमार्फत् कृषिको व्यवसायीकरण गर्दै कृषि उद्यमहरूको प्रवर्द्धन गर्नु ।
२. कृषि सामग्रीको सहज उपलब्धतादेखि उत्पादित वस्तुको बजारीकरण र उपभोगसम्मका सबै अवयवहरूको सबलीकरण गरी सुदृढ मूल्य शृंखलासहितको समावेशी र उत्थानशील कृषि बजार प्रणालीको विकास गर्नु ।

३.१.५ रणनीति

१. कृषि उत्पादन वृद्धिका लागि सिंचाई, प्रविधि, उत्पादन सामग्री, प्राविधिक सेवा तथा कर्जाको उपलब्धता सुनिश्चित गर्ने,
२. उच्च प्रतिफल भएका अदुवा खेती, बेसार खेती, तरकारी खेती क्षेत्रको पकेट क्षेत्र निश्चित गर्ने,

३. रोजगारी तथा आम्दानीका अवसरहरु सृजना गर्ने ।

३.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम, आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाइ	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
परम्परागत कृषि पेशामा आवद्ध जनसंख्या	प्रतिशत	१८.३८	१६	१४	१२	१०.८
खेती गरिएको क्षेत्रफल	प्रतिशत	१२.२२	१२	१३	१४	१५
आफ्नो उत्पादनबाट वर्षभरी खान पुग्ने परिवार	प्रतिशत	१३.६६	१४	१५	१७	२०
खानामा खर्च हुने कूल आम्दानीको अंश	प्रतिशत	२६.४८	२४	२०	१६	१४
कृषि उपज बेचबिखन गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	७.९२	९	१२	१५	२०
वार्षिक फलफूल उत्पादन	क्विन्टल	४९७७	५०००	६०००	८०००	१००००
वार्षिक नगदे बाली उत्पादन	क्विन्टल	१२०६	१४००	१६००	२०००	२५००
व्यवसायिक कृषि फर्म	संख्या	१३	१७	४५	७०	८०

३.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा कृषि उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार रहेको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको स्रोत (रु.)			
	कूल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	५०१९८०५८	८०४३६२१	४२१५४४३७		२५२३७७५	४१४४८९१५	६२२५३६८	
२०८०/८१	५८७६९६९८	११७२२३५५	४७०३९२६३		२१४११३४	४९१९९६८१	७४२०८०३	
२०८१/८२	६३३१४०३९	१०४१०७२८	५२९०३३११		१७४८४७६	५३९६१४७८	७६०४०८५	

३.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको कृषि उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	कृषि पकेट क्षेत्र विकास	खेतीयोग्य १० प्रतिशत जग्गामा कृषि पकेट क्षेत्र विस्तार हुनु	२०७९/०८० - २०७९/०८०	५७५०००००	खेतीयोग्य जग्गामा कृषि पकेट क्षेत्र विस्तार भई थप ५०० किसानहरु कृषि पेशामा संलग्न भएको हुनेछ।
२	कृषि उपज संकलन केन्द्र	उत्पादित तरकारी संकलनका लागि १० वटा संकलन केन्द्र स्थापना गर्नु	२०७९/०८० - २०८१/०८२	१२००००००	वडाहरुमा तरकारी संकलन केन्द्र स्थापना हुने र तरकारी संकलन भई उत्पादित तरकारी बजारसम्म पुगेको हुनेछ।
३	चिस्यान केन्द्र स्थापना	चिस्यान केन्द्र स्थापना गर्नु	२०७९/०८० - २०८०/०८१	१५००००००	चिस्यान केन्द्र स्थापन भएको हुनेछ।
४	कृषि प्रवर्द्धन तथा औजार अनुदान	कृषकलाई अनुदान प्रदान गर्नु	सालवसाली	५५००००००	कृषकहरुले अनुदान प्राप्त गरी कृषि प्रवर्द्धन कार्यमा संलग्न भएको हुनेछ।
५	कृषि प्रसार, संचार, प्रविधि हस्तान्तरण, बजारीकाण तथा नियमन कार्यक्रम	कृषकहरुको कृषि उत्पादन वृद्धि गर्नु	सालवसाली	३२७७३७९६	कृषि उत्पादन वृद्धि भएको हुनेछ।

३.१.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

कृषि क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तनले पार्ने असर र प्रकोपको जोखिम संभावना अधिक रहन सक्दछ। कृषि, प्रविधि, मल, गुणस्तरीय बीउ तथा कृषि सामाग्री, भरपर्दो सिंचाई प्रणाली, कृषि प्रसार, कृषि भूमिको संरक्षण र एकीकृत व्यवस्थापन गर्न नसकिएमा अपेक्षित नतिजा हासिल हुने जोखिम रहन्छ। संङ्घीय शासन व्यवस्था अनुसार संङ्घीय, प्रदेश र स्थानीय तहबीच नीति, योजना तथा कार्यक्रमको सामाञ्जस्यता, समन्वय र सहकार्यले गर्दा कृषि पूर्वाधार, प्रविधि तथा सीप विकास हुनेछ। वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त पूँजी कृषि व्यवसायमा परिचालन हुनेछ। गाउँपालिकाले कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धनका लागि लिईने नीति र कार्यक्रमले बेरोजगार युवाहरु कृषिमा आधारित व्यवसायमा आकर्षक हुनेछन्।

३.२ सिंचाई

३.२.१ पृष्ठभूमि

चौकुने गाउँपालिका क्षेत्रमा सिंचाईका स्रोतको लागि मौसमी र बाह्रै महिना संचालन हुने कुलोहरु रहेकाछन्। सिंचाईका स्रोतहरु रहेको गाउँपालिकाको समथर भूभागमा विगतदेखि नै कुलोहरुबाट सिंचाई हुँदै आएको छ। सिंचाई पूर्वाधारका रूपमा रहेका कूल १५६ वटा कुलो तथा नहरहरु मध्ये २२ वटा मौसमी र १३४ वटा बाह्रै महिना संचालन हुने कुलो रहेका छन्। सिंचित जमिनको कूल क्षेत्रफल १७५४ हे. रहेको छ। सिंचाई सुविधा विस्तारका लागि सबै तहका सरकारहरुको साथ तथा सहयोग हुँदै आएको छ।

३.२.२ समस्या तथा चुनौति

यस गाउँपालिकाका खेतीयोग्य जमिनहरुमा प्रयाप्त सिंचाई पुग्न सकेको छैन र भिरालो भूभागमा उचित सिंचाई सुविधाको कमी रहेको छ। सिंचाई सुविधाको न्यायोचित वितरण तथा सहज उपलब्धतामा कमी रहेको छ। सिंचाई आयोजनाको दीगो उपयोग, मर्मतसम्भार र समुचित व्यवस्थापनमा कमी रहेको छ। समथर फाँट भन्दा माथिको सुख्खा क्षेत्रमा सिंचाई सुविधाका लागि वैकल्पिक सिंचाई सुविधाको व्यवस्था हुन सकेको छैन।

३.२.३ सोच

“व्यवस्थित तथा दिगो सिंचाई”

३.२.४ उद्देश्य

१. सञ्चालनमा रहेका नहर तथा सिंचाई प्रणालीहरूको समुचित संरक्षण, संवर्द्धन र व्यवस्थापन गरेर दिगो तथा लाभदायी उपयोग गर्नु ।
२. प्रविधिमा आधारित नयाँ आयोजनाहरूको विकासबाट सिंचाई सुविधा नपुगेका ग्रामीण तथा पहाडी क्षेत्रमा सर्वसुलभ सिंचाई सुनिश्चित गर्नु ।

३.२.५ रणनीति

१. गाउँपालिकामा भएका प्राकृतिक सिंचाईका स्रोत र मुहानहरूको संरक्षण र संवर्द्धन गर्ने ।
२. गाउँपालिकाको समथर भूभागमा भएका नहर र सिंचाई प्रणालीहरूको संरक्षण र दिगो सदुपयोग गर्ने ।
३. सिंचाई सुविधा नपुगेका ग्रामीण र भिरालो क्षेत्रमा लिफ्ट तथा अन्य प्रविधिमा आधारित सिंचाई प्रणालीको प्रवर्द्धन गर्ने ।

३.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणको अगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाइ	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
कुल खेतीयोग्य भूमिमध्ये वर्षेभरी सिंचाई सुविधा उपलब्ध भूमि	प्रतिशत	१२	१३	१५	१८	२५
सिंचित क्षेत्रफल	हेक्टर	१७५४	१७६०	१८५०	१९२५	१९५०

३.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा सिंचाई उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको स्रोत (रु.)			
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	३८०१९८३१	७६०३९६६	३०४१५८६५		१९११४९८	३१३९३२६१	४७५५०७२	
२०८०/८१	३६६०५५९८	७३२११२०	२९२८४४७८		१३३३८२१	३०६४८९८२	४६२२७९५	
२०८१/८२	३९२७५०१९	७८५५००४	३१४२००१५		१०८४६१७	३३४७३४३०	४७६९७२	

३.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
	सिंचाई उपक्षेत्र				
६	सिंचाई सुविधा विस्तार	खेतीयोग्य जग्गामा सिंचाई सुविधा विस्तार गर्नु	२०७९/०८०-२०८१/०८२	३४५६६६६७	सिंचाई सुविधा विस्तार भएको हुनेछ ।
७	लिफ्ट सिंचाई कार्यक्रम	उच्च खेतीयोग्य भूभागमा लिफ्ट सिंचाई मार्फत खेती गर्नु	२०७९/०८०-२०८१/०८२	६९२०००००	लिफ्ट सिंचाईको माध्यमबाट उच्च भूभागमा खेती भएको हुनेछ ।
८	सिंचाई संरचना सुधार	विद्यमान सिंचाई सुविधामा सुधार गर्नु	सालवसाली	१०१५५२१८	

३.२.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

व्यवसायिक कृषि उत्पादनको लागि प्रविधि तथा नविनतम खोज तथा विकास गरेर सिंचाई व्यवस्थापन गर्न नसकिएमा वा हुन नसकेमा अपेक्षित नतिजा हासिल हुने जोखिम रहन्छ । तीनै तहका सरकारहरुबाट कृषियोग्य भूमीमा सिंचाई सुविधा प्रदान गर्ने नीति, कार्यक्रमबीच सामाज्यस्यता, समन्वय र सहकार्यमा पूर्वाधार, प्रविधि तथा सीप विकास हुनेछ । गाउँपालिका र प्रदेश सहित संघीय सरकारहरुबाट प्रविधियुक्त सिंचाई विस्तारमा पूँजी विस्तार हुनेछ र कृषि उत्पादन वृद्धिले युवाहरुलाई कृषिमा आधारित व्यवसायमा आकर्षक हुनेछन् ।

३.३ पशुपंक्षी

३.३.१ पृष्ठभूमि

यस चौकुने गाउँपालिकाको आर्थिक गतिविधि मध्ये पशुपंक्षी पालन एक हो । यस क्षेत्रमा परम्परागत तथा व्यावसायिक रूपमा पशुपंक्षी पालनको अभ्यास भइरहेको छ । गाई-भैसी, बाखा, बंगुर, लोकल तथा उन्नत जातका कुखुरापालनका लागि उपयुक्त हावापानी र स्थानीय बजारको सुविधा उपलब्ध रहेको छ । पशुपंक्षी क्षेत्रको विकासका लागि सरकारीस्तरबाट कार्यालय तथा सेवा केन्द्र सञ्चालन भएका छन् भने निजी क्षेत्रबाट पनि यस्तो सेवा केही मात्रामा उपलब्ध हुन थालेको छ । माथिल्लो भेगमा पानी पर्ने क्षेत्र भएकोले चरन क्षेत्र र डाले धाँसको उपलब्धता रहेको छ भने तल्लो वा समथर भेगमा अन्नबाली हुने भएकोले पराल लगायतको कृषिजन्य अवशेष पशु आहारको रूपमा उपलब्ध रहेको छ । मासु तथा दुधजन्य उत्पादनको लागि बजारको उपलब्धता रहेको छ । दूध अण्डा र मासुमा गाउँपालिका आत्मनिर्भर उन्मुख भइरहेको यस क्षेत्रमा गाई-भैसी, बाखा, बंगुर कुखुरा कालिज आदिको व्यावसायिक उत्पादन वृद्धि हुँदै गएको छ । पशुजन्य उत्पादन (खासगरी दूध, अण्डा र मासु) को मागसमेत बढ्दै गएको छ भने पछिल्ला दिनमा स्थानीय उत्पादनमा आत्मनिर्भरता उन्मुख रहेको छ । पशुपालन गर्ने कृषकका लागि गाउँपालिकाले तालिम, प्राविधिक सहयोग, अनुदान सहयोग प्रदान गर्नुका साथै पशु विमा र सहूलियत ऋण कार्यक्रममार्फत् कृषकलाई प्रोत्साहनका गतिविधि संचालनमा रहेका छन् ।

३.३.२ समस्या तथा चुनौति

पशुपालनजन्य उत्पादनमा बजार मूल्यको अस्थिरता, महामारी एवम् उत्पादन मूल्य र उपभोक्ता मूल्यबीचको अन्तर उच्च रहने गरेको छ । वैदेशिक रोजगारी तथा अन्य रोजगारको तुलनामा पशुपंक्षीजन्य व्यवसायमा आकर्षण कम रहेको छ । व्यवस्थित र व्यावसायिक रूपमा पशुपालन गर्ने कृषकलाई पशुसेवा सम्बन्धमा

प्राविधिक सेवा तथा परामर्श र सहयोगको कमी रहेको छ । पशु आहारका लागि स्थानीय रूपमा दाना तथा घाँसको उत्पादनमा कमी रहेको छ । उन्नत नश्लका पशुपंछीपालन, पशुपंछीका लागि विमा अनुदान, सहूलियतपूर्ण पशु पालन ऋणको व्यवस्थामा कमी हुनुका साथै पशुपालनमा समेत मासु, दूध, अण्डामा आत्मनिर्भर हुन सकेको छैन । पशुपालन व्यवसायमा युवा उद्यमशीलताका लागि उत्प्रेरणा तथा आकर्षक कार्यक्रमको अभावमा केवल निर्वाहमुखी पशुपालनको अभ्यासको व्यापकता रहेको छ । पशुआहारका लागि उन्नत घाँसको बीउ तथा डालेघाँसको उत्पादनमा कमी रहेको छ ।

३.३.३ सोच

आधुनिक, दिगो तथा उत्पादनशील पशुपालन र व्यवसायिक कृषक

३.३.४ उद्देश्य

१. पशुपालनलाई मर्यादित र सम्मानजनक पेसा र नाफामूलक व्यवसायका रूपमा स्थापित गर्न गाउँपालिका, कृषक समूह, कृषि सहकारी र व्यवसायीहरूको क्षमता विकास गर्नु ।
२. ठूलो स्तरमा व्यवसायिक एवम् व्यवस्थित पशुपालनका लागि गाउँपालिकाभित्र सम्पूर्ण पूर्वाधारसहितका पकेट क्षेत्रहरूको विकास गर्नु ।
३. पशुपालन क्षेत्रका मूल्य शृंखलाहरू सबलीकरण गरी रोजगारी र आयआर्जनको अवसर विस्तार गर्नु ।

३.३.५ रणनीति

१. पशुपालन व्यवसायसम्बन्धी आवश्यक प्राविधिक ज्ञान तथा सूचना केन्द्र स्थापना गरी सेवा प्रदान गर्ने ।
२. स्थानीय प्रजातिका पशुपंछीहरूको संरक्षण र सम्बर्द्धन गरी मासु एवं दुध उत्पादन वृद्धि गर्ने ।
३. स्थानीय हावापानी, भूबनोट, प्राकृतिक स्रोत र बजारको आधारमा व्यावसायिक पकेट क्षेत्र निर्माण गर्ने ।
४. पशुजन्य उत्पादनको प्रशोधन र गुणस्तर परीक्षण गरी उद्यमशीलता तथा बजारीकरण सुनिश्चितता गर्ने ।
५. पशुपालन प्राविधिक सेवा केन्द्रको स्थापना एवम् भौतिक पूर्वाधार र जनशक्ति विकास गर्ने ।

३.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाइ	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
व्यवसायिक पशुपालनमा संलग्न कृषक	प्रतिशत	१८	२०	४५	८५	१००
व्यवसायिक पशुपंक्षीपालन फर्म	संख्या	११०	१२५	१७५	२१०	२५०
वार्षिक दुधको उत्पादन	लिटर	३२२३	४०००	५०००	६०००	७०००
वार्षिक मासु उत्पादन (खसी बोका, राँगा, सुँगुर, बंगुर, कुखुरा)	केजी	८६९८१	८७०००	८५०००	९५०००	११००००
वार्षिक अण्डा उत्पादन	संख्या	८३५२१	८५५५०	९५०५०	१२००००	१३५०००

३.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा पशुपंक्षी विकास सम्बन्धी उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको श्रोत (रु.)			
	कुल	बाल	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	२८८११९०३	८६४३५७१	२०१६८३३२		१४४८५५७	२३७९०२०५	३५७३१४१	
२०८०/८१	२६६५१४४४	७९९५४३३	१८६५६०११		९७११५	२२३१४६०९	३३६५७२०	
२०८१/८२	२९११७६८६	८७३५३०६	२०३८२३८०		८०४११२	२४८१६५०९	३४९७०६६	

३.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	बाखापालन पकेट क्षेत्र विकास	बाखापालन पकेट क्षेत्र विकास गर्नु	२०७९/०८०-२०८१/०८२	२९४६४०००	वडामा बाखापालन पकेट क्षेत्र स्थापना भएको हुनेछ ।
२	पशुपंक्षी इकाई विस्तार	पालिका क्षेत्रमा पशुपंक्षी इकाई स्थापना गर्नु	२०७९/०८०-२०८१/०८२	१३५४६०००	गाउँपालिकामा पशुपंक्षी विकास शाखाको विस्तार भएको हुनेछ ।
३	व्यवसायिक पशुपंक्षी उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	पशुपंक्षी उत्पादन वृद्धि गर्नु	सालवसाली	२३९६३०००	पशुपंक्षीको उत्पादन वृद्धि भई निर्यात भएको हुनेछ ।
४	पशुपंक्षी उपचार, प्रसार सूचना तथा प्रविधि हस्तान्तरण तथा नियमन कार्यक्रम	पशुपंक्षी पालन व्यवसायलाई व्यवसायिक गर्नु	सालवसाली	१७६०८०३४	व्यवसायिक पशुपंक्षी पालनमा कृषकहरूलाई सहयोग भई आयवृद्धि भएको हुनेछ ।

३.३.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

पशुपालन व्यवसाय प्रवर्द्धनका लागि प्रविधि, पशु प्रसार, चरण क्षेत्र र आहार, पशुपंक्षी उपचार जस्ता विषयहरूलाई एकीकृत व्यवस्थापन गर्न नसकिएमा अपेक्षित नतिजा हासिल हुने जोखिम रहन्छ । तीनै तहका सरकारहरूबीच नीति, कार्यक्रमबीच सामाञ्जस्यता, समन्वय र सहकार्यमा पूर्वाधार, प्रविधि तथा सीप विकास हुनेछ । वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त पूँजी पशुपंक्षीपालन व्यवसायमा परिचालन हुनेछ, र पशु व्यवसायमा क्रियाशिल कृषकहरू र बेरोजगार युवाहरू पशुपालनमा आकर्षक हुनेछन् ।

३.४ उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय

३.४.१ पृष्ठभूमि

कर्णाली प्रदेशको सदरमुकाम सुर्खेतबाट पश्चिममा अवस्थित यस चौकुने गाउँपालिका औद्योगिक तथा व्यापारिक सम्भावना बोकेको गाउँपालिका हो । ५८ वटा घट्ट, ५४ वटा मिल र ६ वटा उद्योगहरू संचालनमा रहेको छ । संघीय सरकारले गाउँपालिकासँगको समन्वयमा वडा नम्बर ४ मा औद्योगिक ग्राम निर्माणाधिन रहेको छ । थोक तथा खुद्रा व्यापारले यस क्षेत्रको अर्थतन्त्रलाई चलायमान बनाएको छ । उद्योग-व्यवसाय तथा व्यापार क्षेत्रले कृषि व्यवसायलाई प्रवर्द्धन गर्न र पर्यटन तथा आतिथ्य क्षेत्रलाई स्थानीय बजारबाट वस्तु तथा सामग्रीहरू प्राप्त गर्न सहजीकरण मजबुत बनाउन सहयोग गरेको छ । अन्तर जिल्ला तथा अन्तर प्रदेश सडक संजाल, बजार

केन्द्रसंगको सहज यातायात पहुँच र चुनदुङ्गा तथा बालुवा जस्ता खनिज पदार्थको प्रचुर उपलब्धताका कारण उद्योग संचालनका लागि उपयुक्त वातावरण रहेको छ । यस गाउँपालिकाभित्र ठूला उद्योगको रूपमा दुईवटा सिमेन्ट उद्योग निर्माणाधिन अवस्थामा रहेको छ । खानी तथा खनिजजन्यको अवस्थामा चुनदुङ्गा खानी ६ स्थानमा, बालुवा खानी २९ स्थानमा र कोईलाखानी २ स्थानमा रहेका छन् । स्थानीय स्तरमा व्यक्तिगत पहल र विभिन्न निकायहरूको सहयोगमा उद्योग तथा व्यापारिक गतिविधिहरू क्रमिक रूपमा बढ्दै गएको पाईन्छ ।

३.४.२ समस्या तथा चुनौति

उद्योग तथा व्यापार विस्तारका लागि प्रयाप्त प्रोत्साहनमा कमी, दक्ष जनशक्तिको कमी र पुँजी अभावले उद्योग तथा व्यवसायको विस्तारको गतिलाई कमजोर तुल्याएका कारण गुणस्तरीय एवं प्रतिस्पर्धी वस्तु तथा सेवा उत्पादन हुन सकेको छैन । मुलुकको आर्थिक तथा राजनीतिक परिस्थिति एवं महामारीका कारण उद्योग तथा व्यापार क्षेत्र नकारात्मक रूपमा प्रभावित हुने गरेको छ । औद्योगिक क्षेत्रको विकासका लागि आवश्यक योजना तयार भएका छैन भने सरकारी तवरबाट सहज वातावरण तयार हुन सकेको छैन । सरकारी कार्यालयहरूको कार्यसम्पादनमा ढिलासुस्ती, भन्कटिलो प्रक्रियाका कारण पनि नयाँ लगानी, उद्यमशीलता र व्यवसाय गर्ने वातावरणमा उल्लेख्य सुधार हुन सकेको छैन । व्यवसाय दर्ता, सञ्चालन तथा कर प्रणालीमा अभै प्रक्रियागत जटिलता कायम रहेको छ ।

३.४.३ सोच

“रोजगारमूलक र उत्पादनशील उद्योग व्यवसायको सिर्जना”

३.४.४ उद्देश्य

१. गाउँपालिकाकाले उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति नियम तथा रणनीति तयार गरी उत्पादन र उपभोग अभ्यास प्रवर्द्धन गर्नु ।
२. गाउँपालिका, सहकारीहरू, समुदाय तथा निजी क्षेत्रको सहकार्यमा उद्यमशीलता प्रवर्द्धन र पुँजी निर्माण गरी सूचना प्रविधि र युवामैत्री नमुना उद्योगहरू प्रवर्द्धन गर्नु ।
३. गाउँपालिकाको सामाजिक, सांस्कृतिक र पर्यावरणीय सौन्दर्यलाई प्रतिकूल असर नगरी हरित अर्थतन्त्रको प्रवर्द्धन गर्न निजी क्षेत्रलाई सहजीकरण र प्रोत्साहन गर्नु ।

३.४.५ रणनीति

१. उद्योग व्यवसाय तथा व्यापार क्षेत्रको प्रवर्द्धनका लागि गाउँपालिकामा कानुनी र संस्थागत संयन्त्र निर्माण गर्ने ।
२. दिगो तथा जिम्मेवार उत्पादन, वितरण र उपभोग अभ्यास प्रवर्द्धन र प्रोत्साहन गर्ने ।
३. आत्मनिर्भरता उन्मुख अर्थतन्त्र निर्माणमा निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्न सार्वजनिक नीजि साभेदारीलाई प्रभावकारी बनाउने ।
४. प्रदेश सरकार र अन्य स्थानीय तहहरूसँगको सहकार्यमा युवा जनशक्तिलाई उद्यमशील, सृजनशील र जिम्मेवार नागरिक बन्ने वातावरण प्रवर्द्धन गर्ने ।
५. पर्यटन क्षेत्रको मागअनुसारका वस्तु उत्पादन गर्ने र स्थानीय कच्चापदार्थमा आधारित उद्योग प्रवर्द्धनमा जोड दिने ।

३.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा उल्लेखित आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएकोछ :

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
उद्योग संख्या	संख्या	६	८	१६	२२	३०
उद्योग व्यवसाय क्षेत्रमा रोजगार व्यक्ति	जना	८४५	१२५०	१८७५	२५९०	३०००
स्थानीय स्तरमा संचालनमा रहेका व्यवसायिक फर्म	संख्या	५६९	५८०	६२५	६७५	७००
स्थानीय व्यवसायबाट हुने वार्षिक कारोवार रकम	रु. हजारमा	८८०९२	९००००	२५००००	३५००००	५०००००
व्यवसायिक सीपमूलक तालिम लिने	संख्या	१८८	१९५	३२५	४२५	५००

३.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा उद्योग तथा व्यापार उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको स्रोत (रु.)			
	कुल	जाल	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	१४८५१४९७	५९४०५९९	८९१०८९८		७४६६७९	१२२६२९९३	१८४१८२५	
२०८०/८१	१६६९७२९०	६६७८९९६	१००१८३७४		६०८४१०	१३९८०२३७	२१०८६४४	
२०८१/८२	१८२८३१९८	७३९३२७९	१०९६९९१९		५०४९०८	१५५८२४५९	२१९५८३२	

३.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	औद्योगिक ग्राम स्थापना र उद्यम संचालन सहयोग	औद्योगिक ग्राम स्थापना गर्नु	२०७९/०८०-२०८१/०८२	१५००००००	औद्योगिक ग्राम स्थापना भई उद्यम व्यवसायको शुरुवात भएको हुनेछ ।
२	लघुउद्यम सम्भावना अध्ययन र लघु घरेलु साना उद्योग प्रवर्द्धन कार्यक्रम	लघुउद्यमको सम्भावना अध्ययन गरी सीप वृद्धि गर्नु	सालवसाली	२५३००९८५	गाउँपालिकामा उद्यमहरूको अध्ययन भई प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम संचालन भएको हुनेछ ।
३	व्यापार व्यवसाय प्रवर्द्धन कार्यक्रम	व्यापार व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्नु	सालवसाली	९५३१०००	गाउँपालिकाको बजार र ग्रामीण क्षेत्रमा व्यापार व्यवसाय अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।

३.४.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

लगानीमैत्री स्थानीय वातावरणको अभावले व्यापार व्यवसायमा आकर्षण नहुने जोखिमता रहन्छ। उद्योग व्यवसाय संचालनका लागि निश्चित पूर्वाधार जस्तै: विद्युत, सडक निर्माण नहुनाले लगानीकर्ताहरु उत्साही नहुन सक्छ। तीनै तहका सरकारले औद्योगिक विकासलाई महत्व दिनाले तीनै तहबीच नीति तथा कार्यक्रमगत सामञ्जस्यता, समन्वय र सहकार्यमा पूर्वाधार, प्रविधि तथा सीप विकास हुनेछ। वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त पूँजी उद्योग तथा व्यवसायमा परिचालन हुनेछ र वेरोजगार युवाहरु औद्योगिक रोजगारीमा आकर्षित हुनेछन्।

३.५ पर्यटन तथा संस्कृति

३.५.१ पृष्ठभूमि

सडक संजालको विस्तारसंगै यस क्षेत्रमा रहेका ऐतिहासिक स्थल तथा प्राकृतिक मनोरमताले पर्यटन क्षेत्रको विकासको सम्भावना बोकेको छ। कर्णाली र भेरी नदीमा न्याफ्टिङ्ग लगायतका जलयात्रा संचालन हुन सक्ने र ऐतिहासिक, प्राकृतिक, सांस्कृतिक तथा धार्मिक महत्व बोकेका सम्पदाहरु ३५ वटा रहेका छन्। गाउँपालिकाभित्र कर्णाली भेरी दोभान, राजीवस्ती संग्रहालय, जबदेन, भैरवस्थान लगायत धार्मिक, सांस्कृतिक, ऐतिहासिक र प्राकृतिक रूपले महत्वपूर्ण सम्भावना बोकेका क्षेत्रहरु रहेका छन्। पर्यटकीय स्थलहरु रहेपनि उक्त स्थानहरुमा पर्यटकहरुलाई खान र बस्नका लागि उपयुक्त होटल र लजको व्यवस्था रहेको छैन। यस क्षेत्रमा पर्यटकको वार्षिक आगमन अनुमान ३५,२५० रहेको छ।

३.५.२ समस्या तथा चुनौति

मौसमी एवम् अस्थिर प्रकृतिको पर्यटकीय आगमन, अपर्याप्त पूर्वाधार तथा पर्यटकीय सेवा र पर्यटकीय क्षेत्रमा अस्वस्थ प्रतिस्पर्धा यस क्षेत्रको पर्यटन विकासका प्रमुख समस्याहरु हुन्। ग्रामीण पर्यटकीय केन्द्रसम्म जोड्ने पक्की एवं सुरक्षित सडक निर्माण एवम् नियमित यातायातको कमी रहेको छ। कोभिड १९ लगायतका महामारी र प्राकृतिक प्रकोपको कारण समय समयमा पर्यटकीय क्षेत्रमा नकारात्मक असर पर्ने गरेको छ। प्राकृतिक स्थलहरु र सार्वजनिक जमीनको संरक्षण एवं व्यवस्थापन हुन नसक्नाले अतिक्रमणको जोखिममा परेका छन्। यस क्षेत्रका रहेका केही ऐतिहासिक स्थलहरु, भग्नावशेष आदिको संरक्षण, व्यवस्थापन र सौन्दर्यीकरण गरी पर्यटन विकास गर्ने दिशामा आवश्यक पहल हुन सकेको छैन। पर्यटन प्रवर्द्धनमा स्थानीय सरकार, नेपाल पर्यटन बोर्ड एवम् निजी क्षेत्रका उद्योग वाणिज्य, पर्यटन विकासमा संलग्न सामुदायिक तथा व्यवसायी संघसंस्थाहरुबीच उपयुक्त ब्रान्डसहित प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रममा सहकार्यका लागि आवश्यक पहलकदमीको कमी रहेको छ।

यस क्षेत्रमा रहेका कोट दरवार, धनराख्ने गुफा, चमेरो गुफा, साततले गुफा, भालुघम गुफा, ढुकाने छहरा जस्ता स्थलहरुको अध्ययन र उचित संरक्षण हुन सकेको छैन भने मगर संग्रहालय र राजीवस्ती संग्रहालयको उचित व्यवस्थापन र प्रचारप्रसार हुन सकेको छैन।

आधुनिकतासंगै युवा वर्गमा पुरानो रैथाने भाषा, कला र सांस्कृतिक परम्पराका साथै ऐतिहासिक सम्पदाप्रति आकर्षण घट्दै जानु र विभिन्न विदेशी संस्कृतिको नक्कल र विकृति मौलाउँदै गएकोले यस गाउँपालिकाभित्र रहेका ऐतिहासिक र धार्मिक क्षेत्रको समुचित संरक्षण र संवर्द्धनका लागि सबैभन्दा ठूलो चुनौति रहेको छ।

३.५.३ सोच

”सुर्खेतको पर्यटकीय गन्तव्य”

३.५.४ उद्देश्य

१. पर्यटन व्यवसायलाई प्रवर्द्धन गर्न गाउँपालिकामा कानुनी र संस्थागत संरचना निर्माण तथा आवश्यक योजनाहरु तर्जुमा गरी पर्यटन उद्योगको दिगो विकास र उत्थानशीलता वृद्धि गर्नु।

२. बदलिँदो परिवेशअनुसार पर्यटन उद्योगको विकास र विस्तारका लागि आवश्यक भौतिक, सामाजिक र सांस्कृतिक पूर्वाधारहरूको विकास एवं विस्तार गर्नु ।
३. यस गाउँपालिकामा रहेका रैथाने कला, भाषा र संस्कृतिहरूलाई मर्यादित र सम्मानजनक रूपमा पर्यटन उद्योगसँग जोडेर स्थानीय समुदायको जीवनस्तर सुधारका लागि उपयोग गर्नु ।

३.५.५ रणनीति

१. पर्यटन विकासका लागि उपयुक्त नीतिगत तथा संस्थागत संरचनाको स्थापना गरी परिचालन गर्ने ।
२. पर्यटन उद्योग सम्बद्ध निजी संघसंस्था र अन्य सरोकारवालाहरूसँगको सहकार्यमा पर्यटकीय सेवाको गुणस्तर सुधार तथा प्रवर्द्धनका लागि आवश्यक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
३. ऐतिहासिक र पुरातात्विक सम्पदाहरूको संरक्षण र संवर्द्धन गर्ने ।
३. संघ तथा प्रदेश सरकारसँगको समन्वय र सहकार्यमा पर्यटन उद्योगको विकास तथा विस्तारका दृष्टिले रणनीति महत्वका पूर्वाधारहरू (सडक, पुल आदि) विकासमा जोड दिने ।
४. निजी व्यावसायिक संघ/संस्थाहरू, जोडिएका स्थानीय तहहरू र स्थानीय समुदायको सहकार्यमा पर्यटकीय स्थल र पूर्वाधारहरूको संरक्षण संवर्द्धन र विस्तार गर्ने ।

३.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा उल्लेखित आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहाय अनुसार तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
वार्षिक पर्यटन आगमन	संख्या	३५,२५०	३६०००	४५४५०	६०४५०	७५०००
पर्यटकीय क्षेत्रमा संलग्न व्यवसाय	संख्या	६१	६५	७५	८७	१००
पर्यटकीय स्थल तथा सम्पदा	संख्या	३५	३५	३६	३८	४०
पार्क/उद्यान, पिकनिक र हाइकिङ स्थल	संख्या	५	५	७	९	१०
व्यवस्थित होमस्टे र पर्यटकीय गाउँ	संख्या	५	५	७	९	१४
पर्यटन क्षेत्रबाट वार्षिक आम्दानी	रु. हजार	१००००	१२५००	२१५००	२७५००	३००००

३.५.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा पर्यटन तथा संस्कृति उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको स्रोत (रु.)			
	कल	जाल	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	१४८५१४९७	८१६८३२३	६६८३१७३		७४६६७९	१२२६२९९३	१८४१८२५	
२०८०/८१	११८८०७६४	६५३४४२०	५३४६३४४		४३२९०७	९९४७४७६	१५००३८१	
२०८१/८२	८४६४४४४	४६५५४४४	३८०९०००		२३३७५३	७२१४१०१	१०१६५८९	

३.५.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	पर्यटन पूर्वाधार विकास	पर्यटन पूर्वाधार विकास गर्नु	सालवसाली	१२५००७०५	आवधिक योजना र वार्षिक योजना अनुसार पर्यटन पूर्वाधार निर्माण भएको हुनेछ।
२	धार्मिक पर्यटकीय क्षेत्र विकास	धार्मिक पर्यटकीय क्षेत्र विकास गर्नु	सालवसाली	१४००६०००	तोकिएको धार्मिक स्थलहरूको विकास गरी धार्मिक पर्यटनको आगमन बढेको हुनेछ।
३	पर्यटकीय क्षेत्र प्रचार प्रसार	पर्यटकीय क्षेत्रको प्रचारप्रसार गर्नु	सालवसाली	८६९००००	गाउँपालिकामा रहेका धार्मिक पर्यटकीय स्थलहरूको प्रचार प्रसार सामग्री तयार भई प्रकाशन प्रसारण भएको हुनेछ।

३.५.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

आईपर्न सक्ने महामारी र राजनीतिक अस्थिरताले पर्यटन क्षेत्रको अपेक्षित नतिजा हासिल नहुने जोखिम रहन सक्दछ। अन्तर सरकार, नीजि क्षेत्र तथा नागरिक साभेदारीमा पर्यटन पूर्वाधार विकास, पर्यटन प्रवर्द्धन तथा सेवा सुविधाको विकास र विस्तार हुनेछ। वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त पूँजी पर्यटन व्यवस्था परिचालन हुनेछ र वेरोजगार युवाहरू पर्यटन व्यवसायमा आकर्षित हुनेछन्। आन्तरिक पर्यटनको संख्या क्रमिक रूपमा वृद्धि भईरहेको र नेपालीहरू पनि आफ्नो देशका नयाँ नयाँ ठाउँहरूमा घुम्ने संस्कार विकास हुँदै आएकोले पर्यटन क्षेत्रले स्थानीय आर्थिक विकासमा टेवा पुग्ने अनुमान गर्न सकिन्छ।

३.६ भूमी व्यवस्था, सहकारी तथा वित्तीय व्यवस्थापन

३.६.१ पृष्ठभूमि

यस गाउँपालिकाभित्र एउटा वाणिज्य बैंक, दुईवटा लघुवित्त संस्था र ३१ वटा सहकारी संस्थाहरू रहेका छन्। वाणिज्य बैंक मार्फत यस क्षेत्रमा वार्षिक रु. ८० करोडभन्दा बढीको लगानी भईरहेको छ भने लघुवित्त संस्थाहरू मार्फत वार्षिक ८ करोडभन्दा बढीको लगानी हुँदै आएको छ। यसैगरी सक्रिय सहकारीहरूको वार्षिक कारोवार रु. १६ करोडभन्दा बढी रहेको छ भने लगानी रु. ४ करोडभन्दा बढी रहेको छ। बैंक, वित्तीय संस्था एवं सहकारीहरूले नियमित आम्दानीको बचत र व्यापार व्यवसाय तथा आवासको क्षेत्रमा कर्जा सुविधा दिईरहेको छ।

समुदायमा ससना कारोवारका लागि बचत समूहहरू पनि क्रियाशिल रहेका छन्। यस क्षेत्रमा ६१ वटा बचत समूहमा ७२५ सदस्यहरू आवद्ध भएका छन् र यसमार्फत आर्थिक कारोवार गरिरहेका छन्।

३.६.२ समस्या तथा चुनौति

यस गाउँपालिकाको कूल घरधुरी मध्ये ४१.११ प्रतिशत घरधुरीहरूको मात्र बैंक तथा वित्तीय संस्थामा खाता रहेकोले सबै घरधुरीसम्म वित्तीय पहुँच पुग्न सकेको छैन। आर्थिक क्षेत्रमा कोभिड महामारी र राष्ट्रिय रूपमा देखा परेको आर्थिक गतिविधिमा देखा परेको शिथिलताका कारण तरलताको कमी रहेको छ। घरेलु तथा साना उद्योग र सीमान्तकृत समुदायमा सर्वसुलभ वित्तीय सेवामा न्यून पहुँच रहेको छ। गाउँपालिकाको बजार क्षेत्रमा बैंक र वित्त कम्पनीहरूको बाक्लो उपस्थिति भए पनि ग्रामीण क्षेत्रमा सर्वशुलभ पहुँच विस्तार हुन सकेको छैन

। वित्तीय साक्षरताको कमी, धितो राख्ने सम्पत्तिको अभाव, आवश्यक प्रमाण पुऱ्याउन नसक्नु, भन्कटिलो कागजी प्रक्रिया र आवश्यक सहयोगका लागि सेवा केन्द्रको अभाव कारण आर्थिक कारोवार धेरैजसो अनौपचारिक क्षेत्रबाट हुने गरेको छ ।

३.६.३ सोच

"वित्तीय सेवामा सबैको पहुँच"

३.६.४ उद्देश्य

१. संङ्घीय सरकार र नेपाल राष्ट्र बैंकले प्रवर्द्धन गरेका सहूलियतपूर्ण कर्जा सुविधा र व्याजदर अनुदानका कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा सहयोग र सहजीकरण गर्नु ।
२. स्थानीय सहकारीहरूको उचित संवर्द्धन, नियमन, व्यवस्थापन र क्षमता विकासका माध्यमबाट वित्तीय साक्षरता, पुँजी निर्माण र उद्यमशीलता विकासमा सहयोग गर्नु ।
३. सहकारी संस्थाको क्षमता विकास र उत्पादनशील क्षेत्रमा परिचालन गर्नु ।

३.६.५ रणनीति

१. वित्तीय सेवामा सबैको सहज पहुँच स्थापित गर्ने ।
२. विषयगत र बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूको व्यवस्थापकीय क्षमता विकास र दक्षता अभिवृद्धि गर्ने ।
३. सहकारीहरूको पुँजी र लगानी व्यावसायिक कृषि, पर्यटन र उत्पादन तथा प्रशोधन क्षेत्रमा परिचालन गर्न सहजीकरण गर्ने ।

३.५.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
बैंक तथा वित्तीय संस्थामा खाता हुने घरघुरी	प्रतिशत	४०.११				१००
सहकारी क्षेत्रको लगानी	रु हजारमा	४८३९१				८००००
बैंक तथा वित्तीय संस्थाको लगानी		८५९३१				१२०००
औपचारिक क्षेत्रबाट ऋण लिने घरघुरी	प्रतिशत	७५.५९				९५

३.६.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा भूमि व्यवस्था तथा सहकारी उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको स्रोत (रु.)			
	कुल	जाल	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	७१२८७१८	४२७७२३१	२८५१४८७		३५८४०६	५८८६२३६	८८४०७६	

२०८०/८१	८०२७५४४	४८१६५२६	३२११०१७	२९२५०५	६७२१२६८	१०१३७७१
२०८१/८२	८८०३०२१	५२८१८१३	३५२१२०९	२४३१०४	७५०२६६५	१०५७२५२

३.६.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	एक सहकारी एक उत्पादन कार्यक्रम	उत्पादन वृद्धि गर्नु	सालवसाली	७००४००३	सहकारीको माध्यमबाट उत्पादन भएको हुनेछ ।
२	सहकारी क्षमता वृद्धि	सहकारीहरुको क्षमता विकास गर्नु	सालवसाली	१५४५०००	समुदायका व्यक्तिहरुमा सहकारीको ज्ञान वृद्धि भई सहकारी अभियान संचालन हुनेछ ।
३	सहकारी शिक्षा तालिम र प्रवर्द्धन कार्यक्रम	सहकारी व्यवस्थापन सीप प्रदान गर्नु	सालवसाली	१११००२८०	सहकारी मार्फत उत्पादित बस्तुको बजारीकरण भएको हुनेछ ।
४	भूउपयोग नीति तर्जुमा र कार्यान्वयन	भूउपयोग नीति निर्माण गर्नु	२०७९/०८०-२०८१/०८२	२४६००००	भूउपयोग नीति तर्जुमा भई कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।
५	भूमी व्यवस्थापन	पालिकाभित्र रहेको भूमी व्यवस्थापन गर्नु	२०७९/०८०-२०८१/०८२	१८५००००	गाउँपालिकाको नीति अनुसार भूमी व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।

३.६.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

महामारी तथा प्रकोपले आर्थिक गतिविधिलाई चलायमान बनाउन जोखिम हुनेछ । गाउँवासीहरुमा वित्तीय साक्षरताका अवसरहरु उपलब्ध हुनेछ । बैंक, वित्तीय संस्था एवम् सहकारी संस्थाहरु उत्पादनमूलक, व्यवसायमूलक कार्य तथा स्थानीय उत्पादनको बजारीकरण बढी क्रियाशिल हुनेछन् । यस्ता संस्थाहरुको खराब कर्जा न्यून जोखिम भएको हुनेछ ।

३.७ श्रम, रोजगारी तथा गरिवी निवारण

३.७.१ पृष्ठभूमि

यस गाउँपालिकाको श्रम गर्ने उमेर (१९ देखि ५९ वर्ष उमेर समूह) को जनसंख्या ४९ प्रतिशत भन्दा बढी रहेको छ । यस क्षेत्रको युवा श्रमशक्ति अध्ययन र वैदेशिक रोजगारीमा रहेको छ । यहाँका युवाहरु श्रमका लागि भारत लगायत विभिन्न देशहरुमा जाने गरेका छन् । गाउँपालिकाले संकलन गरेको तथ्यांक अनुसार कूल २७४८ जना वैदेशिक रोजगारीमा गएको देखाउँछ जसमध्ये अधिकांश भारत जाने गरेका छन् । यसैगरी स्थानीय उद्योग तथा व्यवसायमा ८४५ जना संलग्न भएका छन् भने अन्य सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाहरुमा कार्यरत रहेका छन् । उत्पादनशील उद्योग, निर्माण क्षेत्र, पर्यटन, व्यापार, होटल तथा रेष्टुरेण्ट, सूचना तथा सञ्चार प्रविधि र कृषि क्षेत्र लगायत विभिन्न गैरसरकारी क्षेत्रमा रोजगारीका अवसरहरु रहेका छन् ।

३.७.२ समस्या तथा चनौति

स्थानीय तहमा रोजगारीको अवसर खोज्नु वा सृजना गर्नुभन्दा वैदेशिक रोजगारी लगायत वाह्य क्षेत्रको रोजगारीमा आकर्षण कायमै रहेको छ। आर्थिक क्षेत्रमा कोभिड महामारी र राष्ट्रिय रुपमा आर्थिक गतिविधिमा देखा परेको शिथिलताका कारण रोजगारीको क्षेत्र संकुचित भएको छ। नेपालको अन्य क्षेत्रमा जस्तै यस गाउँपालिकामा पनि युवा जनशक्ति विदेश पलायन हुने र स्थानीय उद्योग व्यवसाय अन्यत्रका श्रमिकमा भर पर्नु पर्ने विडम्बनापूर्ण अवस्था यहाँ पनि विद्यमान रहेको छ। औद्योगिक तथा निर्माण क्षेत्रको मागअनुसार श्रमिक स्थानीय बजारमा उपलब्ध नहुँदा भारतीय कामदारमा भर पर्ने अवस्था रहेको छ। यस जनशक्ति विकासका लागि रोजगार र सीपमूलक मूलक तालिम र नयाँ प्रविधिको अनुकूल हुने गरी क्षमता विकासका अवसरहरूमा कमी रहेको छ।

३.७.३ सोच

“रोजगारी सृजनाबाट आर्थिक समृद्धि”

३.७.४ उद्देश्य

- युवा जनशक्तिलाई बजारको माग अनुरूप सीपमा आधारभूत तालिम र क्षमता विकास कार्यक्रम मार्फत स्थानीय श्रमबजारमा सहभागी हुने अनुकूल वातावरण सृजना गर्नु।
- संघ प्रदेश र निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा स्थानीय श्रम बजारका लागि आवश्यक, पेशा, सीप, दक्षताको विषयमा अध्ययन गरी कामदारको माग र आपूर्तिको प्रोफाइल तयार गरी श्रम बजारलाई व्यवस्थित गर्नु।

३.७.५ रणनीति

- संघ तथा प्रदेश सरकारसँगको सहकार्यका स्थानीय श्रम बजारलाई मर्यादित र दिगो बनाउन गाउँपालिकाले नीतिगत र संस्थागत सुधार गर्ने।
- स्थानीय युवाहरूलाई श्रम बजारमा आकर्षित गर्न क्षमता विकास र जागरण अभियान सञ्चालन गर्ने।
- रोजगारदाताका संघसंस्थाहरूको सहकार्यमा कार्यरत श्रमिकहरूको विस्तृत विवरणसहितको लगत तयार गरी नियमित अद्यावधिक गर्ने।

३.७.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहाय अनुसार तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएकोछ :

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
आफनो उत्पादनले वर्षभरी खान पुग्ने	प्रतिशत	१३.६६	१३.७५	१५	१८	२०

३.७.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

गाउँपालिकाको उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा श्रम तथा रोजगार उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको श्रोत (रु.)			
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	२०९९८०३५	९०८९९९६	१११०८९९९		१०१५४८३	१६६७७६७०	२५०४८८२	
२०८०/८१	२२४७७२२	१०११४७०५	१२३६२४१७		८९९०१३	१८८१९५५०	२८३८५५९	
२०८१/८२	२४३७७५९८	१०९६९९९९	१३४०७६७९		६७३२१०	२०७७६६९२	२९२७७७६	

३.७.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार तल प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम	विपन्न र पछाडी परेका समुदायको रोजगार सुनिश्चित गर्नु	२०७९/०८०-२०८१/०८२	३८०२००५५	तथ्यांक अनुसार बेरोजगार रहेका ४८४ जनाले १०० दिनको रोजगार प्राप्त गरेको हुनेछ।
२	मूख्यमन्त्री रोजगार कार्यक्रम	विपन्न र पछाडी परेका समुदायको रोजगार सुनिश्चित गर्नु	२०७९/०८०-२०८१/०८२	१८०००२००	तथ्यांक अनुसार बेरोजगार रहेका ४४३ जनाले रोजगार प्राप्त गरेको हुनेछ।
३	रोजगार प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम	बेरोजगारहरुलाई रोजगार उपलब्ध गर्नु	सालवसाली	११०३२५००	बेरोजगार र अर्धबेरोजगारहरुले रोजगार प्राप्त गरेको हुनेछ।

३.७.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

रोजगार प्रवर्द्धन नीति तथा कार्यक्रममा निरन्तरता नभएका अपेक्षा गरिएको नतिजा हासिल नहुने जोखिम रहेको छ। रोजगारी सम्बन्धी व्यवहारिक नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा भई कार्यान्वयन हुनेछ। गाउँपालिकामा रोजगार सम्बन्धी अल्पकालीन, मध्यमकालीन र दीर्घकालीन योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनका लागि बजेट विनियोजन हुनेछ।

परिच्छेद ४ : सामाजिक क्षेत्र

यस परिच्छेदमा स्वास्थ्य, शिक्षा, खानेपानी, सरसफाई, महिला, बालबालिका र सामाजिक समावेशीकरण, युवा तथा खेलकुद जस्ता उप-क्षेत्रहरूको पृष्ठभूमि, समस्या तथा चुनौति, लक्ष्य, रणनीति, नतिजा खाका, त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोत अनुमान, आयोजना तथा कार्यक्रम र पूर्वानुमान तथा जोखिम पक्षहरू समावेश गरिएको छ।

४.१ जनस्वास्थ्य तथा पोषण

४.१.१ पृष्ठभूमि

स्थानीय सरकारको रूपमा पालिकाहरूले अधिकार पाएसँगै स्थानीय तहहरूले आफ्ना जनताहरूलाई स्वास्थ्य सुविधा प्रदान गर्नुपर्ने दायित्व आएको छ। यसका लागि संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका सरकारबीच स्वास्थ्य सेवासम्बन्धी अधिकारको बाँडफाँट भएको छ। स्वास्थ्य सेवाका अवसरहरू सरकारी तथा निजी स्वास्थ्य संस्थामार्फत स्थानीयस्तरमा नै उपलब्ध हुनाले हालका दिनमा स्वास्थ्य सेवामा पहुँच, स्वस्थ जीवन शैली तथा पोषणको क्षेत्रमा सकारात्मक उपलब्धिहरू हासिल हुन थालेको छ।

यस गाउँपालिकामा एक स्वास्थ्य शाखा र त्यसअन्तर्गत ५ वटा स्वास्थ्य चौकी र ७ वटा सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई गरी कूल १२ स्वास्थ्य संस्थाबाट सेवा प्रवाह भईरहेको छ। गाउँपालिका अन्तर्गत प्रवाह हुने आधारभूत स्वास्थ्य सेवाका विषयमा नीतिनियम तर्जुमा गर्ने, योजना बनाउने, कार्यान्वयन गर्ने, कार्यविधि र मापदण्ड निर्माणको जिम्मेवारी स्वास्थ्य शाखा अन्तर्गत आएको छ। गाउँपालिका अन्तर्गत सञ्चालनमा रहेका स्वास्थ्य संस्थाको भौतिक व्यवस्थापन, औषधी तथा स्वास्थ्य सामग्रीहरूको आपूर्ति, स्वास्थ्यकर्मीहरूको परिचालन तथा सूचना व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य पनि शाखाबाट नै हुने गरेको छ। यसका अतिरिक्त गाउँपालिका क्षेत्रमा संचालित सरकारी, निजी तथा अन्य सबै किसिमका स्वास्थ्य संस्थाहरूको अनुगमन तथा मूल्यांकनका साथै निजी क्षेत्रका संस्थाहरूलाई स्थापना तथा संचालन अनुमति दिने र उनीहरूको सेवाको गुणस्तर निर्धारणदेखि अनुगमन गर्ने जिम्मेवारी पनि गाउँपालिका अन्तर्गत शाखालाई दिइएको छ।

४.१.२ समस्या तथा चुनौति

गाउँपालिकाको स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्ने क्षमता, उपलब्ध जनशक्ति, भौतिक पूर्वाधार, स्वास्थ्य उपकरण र प्राविधिक सामग्रीको व्यवस्थापनमा कमी रहेको छ। विश्वव्यापी रूपमा फैलिएको कोभिड १९ को महामारीका कारण गाउँपालिकाको ध्यान सोको रोकथाम र नियन्त्रणका उपायमा केन्द्रित हुँदा यस अन्तर्गतका स्वास्थ्य संस्थाबाट प्रवाह हुने नियमित सेवाको गुणस्तर र प्रभावकारितामा पनि क्षयीकरण भएको छ। स्वास्थ्य सेवाको विस्तार एवम् स्तरोन्नती सँगै नसर्ने रोग तथा अस्वस्थकर जीवनशैलीमा विस्तारले स्वास्थ्य तथा पोषणको क्षेत्रका मुख्य चुनौतिका रूपमा खडा भएका छन्। गाउँपालिकाअन्तर्गत स्वास्थ्य संस्थाहरू सञ्चालनमा रहेको अवस्थामा नेपाल सरकारको आधारभूत स्वास्थ्य सेवासम्बन्धी व्यवस्था २०७५ अनुसार सेवा प्रवाहको सुनिश्चितता गर्ने कार्य चुनौतिपूर्ण रहेको छ। नेपाल सरकारको स्वास्थ्य विभागाअन्तर्गतका सेवा प्रभावकारी रूपमा प्रदान गर्ने जिम्मेवारी समेत स्थानीय तहलाई नै आएको छ। गाउँपालिका अन्तर्गतका सबै स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट प्रदान गरिएका आधारभूत तथा विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवामा आम नागरिकको सहज पहुँच स्थापित गर्न र सेवाग्राहीको आवश्यकता अनुरूपको सहज सेवा प्रदान गर्न आवश्यक स्रोत, साधन तथा क्षमताको कमी रहेकोले समग्र गाउँपालिकाबासीलाई प्रभावकारी स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने कार्य चुनौतिपूर्ण रहेको छ।

४.१.३ सोच

“स्वास्थ्य क्षेत्रको समग्र विकास र स्वस्थ गाउँपालिकावासी”

४.१.४ उद्देश्य

- गाउँपालिकाका १० वटै वडाहरूमा निःशुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सेवा र तोकिएका संस्थाहरूबाट आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा प्रवाहको व्यवस्था गर्नु ।
- सम्भावित महामारी र विपद् जोखिमहरूको पहिचान, पूर्वतयारी, न्यूनीकरण एवं व्यवस्थापनका लागि आवश्यक संयन्त्र र पूर्वाधार तयार गर्नु ।

४.१.५ रणनीति

- गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको पहुँच विस्तार गर्ने ।
- गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्न आवश्यक जनशक्ति व्यवस्थापन तथा सेवाप्रदायकहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
- स्वास्थ्य संस्थाहरूमा मापदण्डअनुसारका भौतिक पूर्वाधार तथा औजार उपकरणहरूको व्यवस्थापन तथा सुदृढीकरण गर्ने ।
- स्वास्थ्यसम्बन्धी विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि आवश्यक कानुनी र संस्थागत व्यवस्था गर्ने ।
- गाउँपालिकाबासीको दिगो र गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा सुनिश्चित गर्न संघ र प्रदेश सरकार, निजी क्षेत्र र समुदायसँग सहकार्य गर्ने ।

४.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार जनस्वास्थ्य तथ पोषण उपक्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहाय अनुसार तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
संस्थागत सुत्केरी	प्रतिशत	६०	६२	७५	८५	९०
दक्ष प्रसूतिकर्मीबाट सुत्केरी	प्रतिशत	१९.८	२५	४०	५०	६०
मापदण्ड अनुसार भवन रहेको स्वास्थ्य संस्था	संख्या	१	१	३	७	९
वृद्धि अनुगमन गरिएका मध्ये कुपोषित बालबालिका	प्रतिशत	९.९५	९.२५	७.७५	३.७५	१.५
क्षयरोगी संख्या	जना	२८	२६	१९	१०	०
मलेरिया	जना	४	३	२	१	०
स्वासप्रश्वासजन्य संक्रमण दर	प्रति हजार	६६८	५८५	४९०	३२५	२००
भाडापखाला संक्रमण दर	प्रति हजार	४३०	४१०	३७५	२८०	२००
मापदण्डअनुसार चार पटक प्रसव पूर्व स्वास्थ्य/सेवा प्राप्त गर्ने महिला	प्रतिशत	५१	६५	७५	८७	९०
योग प्रशिक्षण	प्रतिशत	०	०	१	३	५
स्वास्थ्य विमामा सहभागी घरपरिवार	प्रतिशत	८.७३	९	३५	४८	५५

४.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा स्वास्थ्य तथा पोषण उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)			बजेटको श्रोत (रु.)				
	कुल	जाल	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	२०१९८०३५	१४०६४२६५	६१३३७७०		१०१५४८३	१६६७७६७०	२५०४८८२	
२०८०/८१	२२४७७१२२	१५१८२५८७	७२९४५३५		८१९०१३	१८८१९५५०	२८३८५५९	
२०८१/८२	२४०३९०२०	१६२३७६३१	७८०१३८९		६६३८६०	२०४८८०४८	२८८७११२	

४.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	स्वास्थ्य संस्था भवन निर्माण	स्वास्थ्य सेवा सुलभ र प्रभावकारी बनाउन पूर्वाधार तयार गर्नु	२०७९/०८०-२०८२/०८३	४०४०४०७७	स्वास्थ्य सेवालाई सर्वसुलभ र प्रभावकारी बनाउने पूर्वाधार निर्माण भएको हुनेछ ।
२	स्वास्थ्य विमा कार्यक्रम	गाउँपालिकावासीको स्वास्थ्य उपचारको लागि स्वास्थ्य विमा गर्नु	सालवसाली	२८५००००	सर्वसाधारण गाउँवासीले स्वास्थ्य विमाबाट लाभ लिएका हुनेछन् ।
३	आधारभूत स्वास्थ्य प्रवर्द्धन कार्यक्रम	गाउँपालिकावासीको आधारभूत स्वास्थ्य सेव प्रदान गर्नु	सालवसाली	१५५००००	गाउँपालिकाका जनताले आधारभूत स्वास्थ्य सेवा वडा तह वा स्वास्थ्य संस्था लिएका हुनेछन् ।
४	वर्धिङ्ग सेन्टर विस्तार	सुरक्षित सुत्केरी सेवा प्रदान गर्नु	२०७९/०८०-२०८२/०८३	१२५०००००	गर्भवति महिलाहरूले सुरक्षित सुत्केरी सेवा प्राप्त गरेका हुनेछन् ।
५	क्षमता अभिवृद्धि तथा सुशासन कार्यक्रम	स्वास्थ्य क्षमता विकास र स्वास्थ्य सेवा प्रभावकारी गर्नु	सालवसाली	४५००१००	स्वास्थ्यकर्मीको क्षमता विकास भई सेवा प्रवाह प्रभावकारी भएको हुनेछ ।
६	आयुर्वेद तथा बैकल्पिक स्वास्थ्य कार्यक्रम	स्वास्थ्य सेवालाई विविधिकरण गरी स्वास्थ्यप्रति संवेदनशील बनाउनु	सालवसाली	४९१००००	बैकल्पिक स्वास्थ्य सेवा प्राप्त गरेको हुनेछ ।

४.१.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

गाउँपालिकाको प्रस्तावित कार्यक्रमको लागि संस्थागत सुदृढीकरण, पर्याप्त स्रोत विनियोजन, स्वास्थ्य सामाग्रीको उपलब्धता, जनशक्ति व्यवस्थापन, अन्तर सरकार र सरोकारवाला बीच समन्वय हुन नसकेकमा अपेक्षित नतिजा हासिल नहुन सक्छ । स्वास्थ्य पूर्वाधार, प्रयोगशाला, औषधि र खोप व्यवस्थापनमा अन्तर निकाय तथा

सरोकारवालाको सक्रिय सहभागिता, सहकार्य र साभेदारी हुन नसकेमा आईपर्न सक्ने विभिन्न महामारीले जनस्वास्थ्य तथा गाउँबासीको सामाजिक तथा आर्थिक स्थिति क्षय गर्न सक्ने जोखिम रहेको छ ।

४.२ शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि

४.२.१ पृष्ठभूमि

स्थानीय विकास र समृद्धिका लागि शिक्षाले महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ । जिल्ला सदरमुकाम र हाल कर्णाली प्रदेशको प्रादेशिक राजधानी सुर्खेतबाट टाढा रहेको यस गाउँपालिकामा शैक्षिक पूर्वाधारहरु केही हदसम्म तयार भएको छ । शैक्षिक जागरणसंगै यस क्षेत्रको शैक्षिक उपलब्धी प्राप्तिको लागि गाउँपालिकाभित्र ४४ वटा प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र र ५३ वटा विद्यालय संचालनमा रहेका छन् । ५३ वटा विद्यालयहरुमध्ये ४९ वटा सामुदायिक विद्यालय र ४ वटा संस्थागत विद्यालय रहेका छन् । तहगत रुपमा हेर्दा आधारभूत तहसम्म पठनपाठन हुने ४३ वटा र माध्यमिक तहसम्मको पठनपाठन हुने १० वटा विद्यालयहरु रहेका छन् ।

गाउँपालिकामा रहेका विद्यालयहरुमा करिब २८८ शिक्षक कार्यरत रहेका छन् भने विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको कुल संख्या १० हजार ७ सयभन्दा बढी रहेको देखिन्छ । विज्ञान तथा प्रविधिको क्षेत्रको प्रवर्द्धन र विस्तारले गति लिएको छ ।

४.२.२ समस्या तथा चुनौति

यस क्षेत्रको मुख्य शैक्षिक समस्यामा शैक्षिक गुणस्तरको कमी र शिक्षामा सबै नागरिकको समान पहुँच हुन नसक्नु र विज्ञान तथा प्रविधिको क्षेत्रमा अनुसन्धान तथा आविष्कारका लागि प्रोत्साहनको कमी रहेको छ । सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयबीच शैक्षिक गुणस्तरमा फरक रहेको छ भने सामुदायिक विद्यालयको शिक्षाप्रति गाउँपालिकावासीको विश्वासमा कमी रहेको पाईन्छ । सामुदायिक विद्यालयमा दरबन्दी मिलान, शिक्षक समायोजन, नेतृत्व सबलीकरण, भौतिक पूर्वाधार विकास, विद्यालय व्यवस्थापन तथा अनुगमनलाई प्रभावकारी बनाउन सकिएको छैन । स्थानीय बजारको माग अनुरूपका जनशक्ति उत्पादन गर्न र निम्न आय भएका समुदायका लागि सर्वसुलभ लागतमा प्राविधिक शिक्षामा पहुँच स्थापित हुन सकेको छैन । जीवनउपयोगी एवं गुणस्तरीय शिक्षामा विपन्न, दलित, सीमान्तकृत र पिछडिएका समुदायहरुका लागि प्राविधिक शिक्षामा विशेष व्यवस्था गर्न सकिएको छैन । सामुदायिक विद्यालयहरुको शैक्षिक गुणस्तर र विद्यार्थीहरुको सिकाई उपलब्धी वृद्धिका लागि शिक्षक र अभिभावकबीच नियमित अन्तर्क्रिया र छलफलको अभाव रहेको छ ।

४.२.३ सोच

“सामाजिक आर्थिक रुपान्तरणका लागि मानव संसाधनको विकास”

४.२.४ उद्देश्य

१. गाउँपालिकामा रहेका विद्यालयहरुको पूर्वाधार विकाससंगै शैक्षिक गुणस्तर वृद्धिका लागि व्यवस्था गर्नु ।
२. स्थानीय स्तरमा उपलब्ध प्राकृतिक स्रोतसाधनको समुचित उपयोग, सांस्कृतिक र सामाजिक विशेषताका साथै स्थानीय आर्थिक विकास र जलवायु अनुकूलनका विषय समेटी स्थानीय पाठ्यक्रम तयार गरी लागु गर्नु ।
३. विद्यालयको कक्षा कोठामा आर्जन गरेको ज्ञान र सीपलाई नवउद्यम र श्रमबजारसँग जोड्न सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा स्थापित गर्नु ।

४.२.५ रणनीति

१. विद्यालय शिक्षाको गुणस्तर र पहुँचमा वृद्धि गर्दै श्रम बजारको माग अनुसारका विषयमा कक्षा संचालन गर्ने,

२. गाउँपालिकाको भूगोल, इतिहास, संस्कृति, पर्यावरण, वेशभुषा रैथाने ज्ञान सीप र सभ्यता समेटेर पाठ्यक्रम तयार गरी नियमित अद्यावधिक गर्ने,
३. शिक्षा शाखालाई अत्याधुनिक प्रविधियुक्त शैक्षिक स्थलका रूपमा विकास गर्ने,
४. सीमान्तकृत वर्गका बालबालिकाका लागि विशेष छात्रवृत्तिको व्यवस्थासहित शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।

४.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहाय अनुसार तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
साक्षरता दर	प्रतिशत	८९.९३	९०	९२	९४	९६
प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र	संख्या	४६	४७	५१	५८	६०
विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिका	संख्या	३७६	३५०	२७५	१५०	५०
विज्ञान प्रयोगशाला भएको मावि	संख्या	४	४	६	८	१०
कक्षा ८ को औषत जिपिए	अंक	२.९८	२.३२	२.४५	२.८५	३
कक्षा १० को औषत जिपिए	अंक	२.२६	२.२७	२.४५	२.८५	३
कक्षा १२ को औषत जिपिए	अंक	२	२	२.३५	२.७५	३
महिला साक्षरता दर	प्रतिशत	८४.३७	८५	८७	८८	९०
विद्युत्मा पहुँच भएका विद्यालयहरू	संख्या	९	१०	१२	१४	१५
इन्टरनेटमा पहुँच विद्यालयहरू	संख्या	४	५	७	८	१०
अपांगता स्रोत कक्षा	संख्या	४	४	६	८	१०

४.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

गाउँपालिकाको उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा शिक्षा उप-क्षेत्रको खर्च र सो स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएकोछ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको स्रोत (रु.)			
	कुल	जाल	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	४४२५७४६०	२५३५३९६४	१८९०३४९६		२२२५१०३	३६५४३७१८	५४८८६३९	
२०८०/८१	३८५३२२०९	२२०७४१२०	१६४५८०८९		१४०४०२२	३२२६२०८६	४८६६१०१	
२०८१/८२	४३६७६५२९	२५०२११७८	१८६५५३५१		१२०६१६८	३७२२४७६३	५२४५५९९	

४.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार तल प्रस्तुत गरिएकोछ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	विद्यालय भवन निर्माण	गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्नका लागि भवन निर्माण गर्नु	२०७९/०८०-२०८२/०८३	६०२००१२५	विद्यालयहरुमा नयाँ भवन निर्माण र पुराना भवनहरुको मर्मत भएको हुनेछ।
२	विद्यालय शौचालय निर्माण	स्वच्छ वातावरणको लागि विद्यालयमा शौचालय निर्माण गर्नु	२०७९/०८०-२०८२/०८३	१२६६६०००	विद्यालयहरुमा छात्र छात्राहरुको लागि छुट्टा छुट्टै शौचालय निर्माण भएको हुनेछ।
३	इ तथा सार्वजनिक पुस्तकालय निर्माण	डिजिटल माध्यमबाट विद्यार्थीको सिकाई उपलब्धी अभिवृद्धि गर्नु	२०७९/०८०-२०८०/०८१	३७५००००	छनोट भएका विद्यालयहरुमा डिजिटल माध्यमबाट कक्षा संचालन भएको हुनेछ।
४	अनौपचारिक तथा जीवनपर्यन्त सिकाई कार्यक्रम	जीवन उपयोगी शिक्षाको वातावरण तयार गर्नु	सालवसाली	४५१५४५५	जेष्ठ नागरिक र अन्य विज्ञहरुबाट जीवन पर्यन्त सिकाई सम्बन्धी ज्ञान आदानप्रदान भएको हुनेछ।
५	प्रारम्भिक बाल विकास कार्यक्रम	बाल मनोभावना उपयोगी शिक्षा प्रवर्द्धन गर्नु	सालवसाली	३८१२१३५	३ वर्षदेखि ५ वर्षसम्मका बालबालिकाहरुका लागि गाउँघरमा विशेष कक्षा र बाल विकास सम्बन्धी क्रियाकलाप संचालन भएको हुनेछ।
६	आधारभूत शिक्षा कार्यक्रम	अनिवार्य शिक्षा कार्यान्वयन गर्नु	सालवसाली	६६०००८५	गाउँपालिकाका विद्यालय जाने उमेरका बालबालिकाहरु अनिवार्य विद्यालय गएको हुनेछ।
७	माध्यमिक शिक्षा कार्यक्रम	माध्यमिक तहको सिकाई उपलब्धी वृद्धि गर्नु	सालवसाली	४७१०६००	माध्यमिक शिक्षालाई व्यवसायिक र सीपमूलक रुपमा संचालन भएको हुनेछ।
८	प्राविधिक शिक्षा छात्रवृत्ति तथा कार्यक्रम	प्राविधिक धारको शिक्षालाई गाउँपालिकाले पहल गर्नु	२०७९/०८०-२०८१/०८२	८६५८६००	गाउँपालिकाका जेहेन्दार विद्यार्थीलाई प्राविधिक शिक्षा आर्जनका लागि छात्रवृत्तिको व्यवस्था भएको हुनेछ।
९	कला तथा भाषा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	कला भाषा तथा साहित्यको जगेर्ना गर्नु	सालवसाली	२०५३१९८	गाउँपालिकाभित्र रहेका कला, भाषा र ऐतिहासिक धरोहरहरुको संरक्षण भएको हुनेछ।
१०	अन्य सालवसाली कार्यक्रम	गुणस्तरीय शिक्षाको वातावरण तयार गर्नु	सालवसाली	१९५०००००	गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गरी सभ्य नागरिक बनाउन सहयोग गरेको हुनेछ।

४.२.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

शैक्षिक पूर्वाधारका लागि स्रोत र साधनको उपलब्धता, शिक्षकहरूको पठनपाठनमा लगनशीलता र अभिभावकको शैक्षिक गुणस्तर सुधारमा सहभागिताको कमीले गर्दा निश्चित उपलब्धी प्राप्तमा जोखिम रहन्छ। सङ्घीय शिक्षा ऐन तथा नियमावली जारी एवम् समयानुकूल परिमार्जन भएको हुनेछ। शैक्षिक क्षेत्रमा नविनतम विधि तथा प्रविधिको उपयोग भएको हुनेछ। शैक्षिक क्षेत्रमा पर्याप्त पूर्वाधार विकास, आवश्यक जनशक्ति व्यवस्था, क्षमता विकासका अवसर, नविनतम प्रविधिको उपयोग, अन्तर सरकार सहयोग र सहकार्य र सरोकारवाला बीचको समन्वय, सहकार्य र साभेदारीको विकास जस्ता पक्षमा ध्यान पुगेमा अपेक्षित नतिजा हासिल हुने देखिन्छ। स्थानीय समुदायले शिक्षाको महत्व बुझेसँगै छोरीलाई शिक्षा आर्जनमा अनिवार्य सहभागिता गराएमा र पछाडी परेका समुदायका बालबालिकाहरूलाई विद्यालय भर्नामा विशेष व्यवस्थाले शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित हुनेछ।

४.३ खानेपानी तथा सरसफाई

४.३.१ पृष्ठभूमि

गाउँपालिका क्षेत्रमा खानेपानी तथा सरसफाईको क्षेत्रमा उल्लेख्य पहल भएका छन्। आधारभूत खानेपानीमा पहुँच उपलब्ध रहेको घरपरिवार ३,६३६ रहेको छ। खानेपानीको प्रमुख स्रोतको रूपमा पाइप धाराको पानी, भूमिगत पानी, कुवा वा मूलको पानी र नदी वा खोलाको पानी रहेको छ। पाइपधारा कम्पाउण्डमा रहेका घरधुरी संख्या ६३३ (११.८४ प्रतिशत), सार्वजनिक धाराको पानीको उपयोग गर्ने घरधुरी संख्या ३,००३ (५६.१८ प्रतिशत), इनार वा कुवाको पानी उपयोग गर्ने घरधुरी संख्या ७३० (१३.६६ प्रतिशत), मूलको पानी उपयोग गर्ने घरधुरी संख्या ६५६ (१२.२७ प्रतिशत), नदी वा खोलाको पानी उपयोग गर्ने घरधुरी संख्या २४९ (४.५१ प्रतिशत) र भूमिगत पानी उपयोग गर्ने घरधुरी संख्या ८२ (१.५३ प्रतिशत) रहेको छ। यसैगरी ५,००३ (९३.६० प्रतिशत) घरधुरीमा शौचालय निर्माण भएको देखिन्छ भने गाउँपालिकाभित्र जम्मा ५ वटामात्र सार्वजनिक शौचालय रहेको छ। गाउँपालिकामा मानवसिर्जित फोहोर मैला वर्गिकरण गरी व्यवस्थापन गर्ने अभ्यास रहेको छैन।

४.३.२ समस्या तथा चुनौति

आधारभूत तहको खानेपानीको सुविधा करीव ९४ प्रतिशत गाउँपालिकाबासीमा पुगेको भएतापनि खानेपानीको गुणस्तर कायम हुन सकेको छैन। खानेपानीको गुणस्तर सुनिश्चित गर्ने प्रसोधन संयन्त्रको कमी रहेको छ। क्रमिक रूपमा गाउँवस्तीहरू अर्धशहरीकरण उन्मुख भईरहेको कारण खानेपानी तथा सरसफाईसँग सम्बन्धित सेवाहरूको माग बढदै गएको छ। गाउँपालिकाको बजेट तथा कार्यक्रमको प्राथमिकता सडक पुल जस्ता भौतिक पूर्वाधारको तुलनामा खानेपानी तथा सरसफाई जस्ता सामाजिक पूर्वाधारमा तुलनात्मक रूपमा कम हुने गरेको छ।

४.३.३ सोच

“स्वच्छ, सुरक्षित र सर्वसुलभ खानेपानीमा सबैको पहुँच”

४.३.४ उद्देश्य

१. गाउँपालिकाबासीलाई स्वच्छ, सुरक्षित र सर्वसुलभ खानेपानीमा सहज पहुँच पुर्याउनु।
२. गाउँपालिकाबासीको सरसफाईजन्य आनीबानीको विकास गर्नु।

४.३.५ रणनीति

- स्वच्छ खानेपानीका लागि एक घर एक धारा सुनिश्चित गर्नुका साथै सार्वजनिक स्थलहरूमा समेत सर्वसुलभ खानेपानीको व्यवस्था गर्ने ।
- वडाहरूमा खानेपानीको स्रोत तथा मुलहरूको पहिचान गरी संरक्षण र व्यवस्थापन गर्ने ।
- गरिवीको रेखामुनि रहेका र हालसम्म शौचालय नबनेका र प्रयोग नगरेका घरपरिवारका लागि शौचालय निर्माण गर्न र सार्वजनिक स्थानहरूमा शौचालयको प्रबन्धका लागि विशेष व्यवस्था गर्ने ।

४.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहाय अनुसार तल प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
पाइप धाराको पानी उपयोग गर्ने घरपरिवार	संख्या	३६३६	३७४५	४०४५	५१३०	५३४५
पाइप धारा	संख्या	८८१	१२३५	२२५०	३२४५	४०००
सार्वजनिक शौचालय	संख्या	५	५	७	८	१०
फोहर मैला वर्गिकरण गरी व्यवस्थापन गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	०	०	१०	१५	२०
खानेपानी शुद्धता परिक्षण भएका आयोजना	प्रतिशत	०	०	०	१	२
शौचालय भएका घरपरिवार	संख्या	५००३	५०४०	५२३०	५३१०	५३४५

४.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

गाउँपालिकाको उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा खानेपानी सरसफाई उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको स्रोत (रु.)			
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	१४२५७४३७	८५५४४६२	५७०२९७५		७९६८१२	११७७२४७३	१७६८१५२	
२०८०/८१	१६०५५०८७	९६३३०५२	६४२२०३५		५८५००९	१३४४२५३६	२०२७५४२	
२०८१/८२	१८६२९७७६	१११७३०६५	७४४८७१०		५१४२५८	१५८७१०२३	२२३६४९६	

४.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	स्वच्छ खानेपानी योजना (एक घर एक धारा)	गाउँपालिकाका घरघुरीमा शुद्ध खानेपानीको व्यवस्था गर्नु	२०७९/०८०-२०८१/०८२	३१९०००००	सबैको घरमा शुद्ध खानेपानीको व्यवस्था भएको हुनेछ।
२	सबै घरमा शौचालय निर्माण	स्वच्छ र सफा वातावरणका लागि गाउँपालिकाका सबै घरघुरीहरूमा शौचालय निर्माण गर्नु	सालवसाली	४४५५०४५	गाउँपालिकाका सम्पूर्ण घरहरूमा व्यवस्थित शौचालय निर्माण भएको हुनेछ।
३	खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम	जनचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गर्नु	सालवसाली	८४०००५५	सरसफाई सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि भएको हुनेछ।
४	बजार क्षेत्र सरसफाई कार्यक्रम	बजार क्षेत्र सफा हराभरा गर्नु	सालवसाली	४९७९२००	सफा गाउँपालिकाको पहिचान भएको हुनेछ।

४.३.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

जलवायु परिवर्तनबाट खानेपानीको स्रोतमा पर्ने नकारात्मक प्रभाव, खानेपानीको स्रोत र वितरण प्रणालीमा उचित व्यवस्थापनको अभाव र प्रदूषण आदिलाई खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्ने जोखिम पक्षको रूपमा आँकलन गरिएको छ। मध्यमकालीन खर्च संरचनामा प्रस्ताव गरे अनुसार बजेट सुनिश्चितता भई आयोजना संचालन तथा मर्मतसंभार र स्तरोन्नति भएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुने देखिन्छ।

४.४ महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण

४.४.१ पृष्ठभूमि

गाउँपालिकाले समानुपातिक, समावेशी र न्यायोचित स्रोत वितरणका लागि लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको क्षेत्रमा वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने अभ्यासलाई निरन्तरता दिई रहेको छ। नेपालको संविधानको प्रस्तावनामै लैंगिक विभेद अन्त्य गरी समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने व्यवस्था गरिएको छ। आर्थिक तथा सामाजिक रूपमा पछाडि परेका वर्गको महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, सीमान्तकृत नागरिकहरू समेतलाई लक्षित गरी गाउँपालिकाले विभिन्न कार्यक्रम संचालन गर्दै आएको छ। सामाजिक कुप्रथाका रूपमा रहेका बालविवाह, बहुविवाह जस्ता कुप्रथा र कुरतिको अन्त्य गर्दै बालहिंसा, लैंगिक हिंसा मुक्त गाउँपालिका बनाउन कार्यक्रमहरू संचालन भएका छन्। लक्षित वर्गका लागि सीप विकास तथा रोजगारीका अवसर वृद्धि गर्ने कार्यक्रमहरू संचालन गरिएकोछ।

गाउँपालिकाले आफ्नै स्रोत र व्यवस्थापनका साथै विभिन्न संस्थाहरूको सहयोगमा लैंगिक हिंसाविरुद्धको अभियान, बाल संरक्षण र विकासका लागि विभिन्न कार्यक्रम संचालन गर्दै आएको छ। विद्यालय बाहेक समुदायमा ३ वटा बालक्लवहरू गठन भई कार्य गरिरहेको छ। जेष्ठ नागरिक र अपांगता भएका व्यक्तिहरूको

लागि विशेष कार्यक्रम संचालन गर्ने सोच लिई अगाडी बढिरहेको छ भने सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण गरिरहेको छ ।

४.४.२ समस्या तथा चुनौति

गाउँपालिकामा महिला, बालबालिका र लक्षित वर्गमैत्री पूर्वाधार, नीति, नियम र संरचनाको कमी रहेको छ । एकल महिला, अपांगता भएका व्यक्ति, दलित, ज्येष्ठ नागरिक तथा महिलाप्रति गरिने व्यवहार अझ पनि सकारात्मक बन्न सकिरहेको छैन । लक्षित वर्गका महिला, बाल बालिका, ज्येष्ठ नागरिक, अपांगता भएका व्यक्तिहरुमा हिंसाजन्य व्यवहार कायमै रहेको देखिन्छ । लक्षित वर्गमा अधिकार र कर्तव्यसम्बन्धी सचेतनामा कमी रहेको छ । यस गाउँपालिकामा लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणमा हालका दिनमा सकारात्मक प्रयास भए तापनि लक्षित वर्गको अवस्थामा अपेक्षाकृत सुधार हुन सकेको छैन । महिलामा बहुकार्य बोझको अवस्था कायमै छ । लक्षित वर्ग सशक्तीकरण र क्षमता विकास कार्यक्रम प्रभावकारी हुन नसक्दा उनीहरुको अवस्थामा आशातित सुधार हुन सकेको छैन । बालश्रम र लैंगिक हिंसा उत्तमूलन हुन सकेका छैनन् । लक्षित वर्गमा आत्मविश्वासको कमी रहेको छ ।

लक्षित वर्गका लागि तर्जुमा गरिएका कार्यक्रमहरुबाट अपेक्षित प्रतिफलमा प्राप्त हुन भने सकेको छैन । लक्षित वर्गमा स्वरोजगारीका अवसर तथा आत्म निर्भरतामा कमी रहेको छ । पिछडिएको वर्गमा कानुन तथा अधिकार सम्बन्धमा जानकारीको कमी रहेको छ । आर्थिक, सामाजिक तथा राजनीतिक क्षेत्रमा लक्षित वर्गको अर्थपूर्ण सहभागिता हुन सकेको छैन ।

४.४.३ सोच

“विभेदरहित, समतामूलक, र समृद्ध, सुखी र सभ्य समाज”

४.४.४ उद्देश्य

१. गाउँपालिकाबाट गरिने सबै प्रकारका पूर्वाधार र नीतिगत संरचनाहरुमा महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक एवं अपांगतामैत्री प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्दै समावेशी गाउँपालिकाको रूपमा विकास गर्न समावेशी नीति तयार गरी लागू गर्नु ।
२. महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक एवम् अपांगता भएका व्यक्तिहरुको आर्थिक तथा जीवनोपयोगी अधिकार सुनिश्चित गर्दै सम्मानित जीवनको आधारशिला तयार गर्नु ।

४.४.५ रणनीति

१. लक्षित वर्गको क्षमता, आत्मविश्वास तथा अवसर बृद्धि गर्ने ।
२. गाउँपालिकालाई महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक तथा अपांगतामैत्री बनाउन लैंगिक समानता सम्बन्धी क्षेत्रगत नीति, कानुन, संरचना, रणनीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिने ।
३. गाउँपालिकाभित्र निर्माण गरिने सबै प्रकारका सार्वजनिक तथा ठूला व्यापारिक भवन तथा सार्वजनिक स्थलहरु महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, तथा अपांगतामैत्री सुनिश्चित हुने गरी नीति निर्माण गर्ने ।
४. लक्षित वर्गको आर्थिक अवस्थामा सुधार गर्न सशक्तीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

४.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम र आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहाय अनुसार तल प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
वार्षिक रूपमा घरेलु हिंसाअन्तर्गत न्यायिक समितिमा आउने	संख्या	१०	९	५	४	१
गाउँपालिकाभित्र रहेका घरवार विहिन बालबालिका	संख्या	१९	१५	८	३	०
गाउँपालिकाभित्र रहेका आश्रय स्थल	संख्या	१	१	०	१	२
गाउँसभामा महिला सहभागिता	प्रतिशत	३९	३९	३९	३९	३९
कार्यपालिकामा महिला सहभागिता	प्रतिशत	२२	२२	२३	२४	२२
जेष्ठ नागरिक दिवा सेवा तथा ज्ञान हस्तान्तरण केन्द्र		०	०	१	२	३
सक्रिय लक्षित वर्ग संजाल		२	२	४	६	७
बाल विवाहित जनसंख्या		१००१	९६९	४२५	२५५	०
प्राविधिक क्षेत्रमा जानकार महिला		११७	११७	१४५	१७०	२००
सीपमूलक तालिम प्राप्त लक्षित वर्गको जनसंख्या		८००	८५०	१७२५	२७५०	३३००
उच्चम व्यवसायमा संलग्न अपांग		०	१०	४०	७०	१००
गाउँपालिकामा महिला शाखा प्रमुख	संख्या	२	३	४	५	५

४.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

गाउँपालिकाको उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा महिला, बालबालिका तथा समावेशीकरण उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको स्रोत (रु.)			
	कुल	चालु	पंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	११८८१९९७	२३७६२३९	९५०४९५८		५९७३४३	९८१०३९४	१४७३४६०	
२०८०/८१	१३४८६२७३	४०४५८८२	९४४०३९१		४९१४०८	११२९१७३०	१७०३१३५	
२०८१/८२	१४८९७४२१	४०६९२८७	१०८२८१३४		४११४०६	१२६९६८१८	१७८९१९७	

४.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	महिला स्वरोजगार कार्यक्रम	महिलाहरुलाई रोजगार बनाउनु	सालवसाली	३७५००९१	महिलाहरु रोजगारीमा संलग्न भएको हुनेछ ।
२	जेष्ठ नागरिक दिवा सेवा तथा ज्ञान हस्तान्तरण केन्द्र	जेष्ठ नागरिकको सम्मान गर्नु	सालवसाली	१५०००००	जेष्ठ नागरिकहरुले सम्मानपूर्वक बाँच्न पाउने अधिकार उपभोग गरेको हुनेछ ।

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
३	दलित परम्परागत सीप प्रवर्द्धन कार्यक्रम	परम्परागत सीपबाट व्यवसायिक बनाउनु	सालवसाली	१०८००००	दलित समुदायका व्यक्तिहरु रोजगार मार्फत आर्थिक उपार्जन गरेका हुनेछन् ।
४	हिंसा पीडित संरक्षण केन्द्र	हिंसा पीडितलाई सुरक्षा प्रदान गर्नु	सालवसाली	२५००२०५	हिंसा पीडित महिलाहरुले सुरक्षित बसोवासको उपभोग गरेका हुनेछन् ।
५	अपांगता भएका व्यक्ति संरक्षण तथा सशक्तीकरण कार्यक्रम	अपांग व्यक्तिहरुको लागि सम्मान गर्नु	सालवसाली	१८७५०००	अपांगता व्यक्तिहरुको सम्मान भएको हुनेछ ।
६	दलित, अल्पसंख्यक, सिमान्तकृत र जनजाति उत्थान कार्यक्रम	पछाडी पारिएका समुदायको आर्थिक अभिवृद्धि गर्नु	२०७९/०८०-२०८१/०८२	१४५५९५९५	व्यवसायिक सीप प्राप्त गरी दलित, अल्पसंख्यक, सिमान्तकृत समुदायको आर्थिक वृद्धि भएको हुनेछ ।
७	महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम	पछाडी पारिएका समुदायको आर्थिक अभिवृद्धि गर्नु	२०७९/०८०-२०८१/०८२	१५००००००	महिला, बालबालिकाको अधिकार सुनिश्चित भएको हुनेछ ।

४.४.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्गको विकास सम्बन्धित कार्यक्रममा प्राथमिकताका साथ बजेट विनियोजन, व्यावहारिक कार्यक्रम तथा नीतिगत परिवर्तन, यस क्षेत्रसँग सम्बन्धित निकाय तथा संरचनाको क्षमता विकास तथा क्रियाशिलता नभएमा अपेक्षित नतिजा प्राप्त नहुने जोखिम रहन सक्दछ । गाउँपालिकाले आफ्नो नीति तथा कार्यक्रममा महिला, बालबालिका र लक्षित वर्गको उत्थानका लागि सोचलिई कार्य गर्दै आएकोले नतिजा प्राप्त गर्न सकिने अनुमान गर्न सकिन्छ ।

४.५ युवा, खेलकुद तथा नवप्रवर्तन

४.५.१ पृष्ठभूमि

गाउँपालिकामा १५ देखि ४९ वर्ष समूहका युवा जनशक्तिको अनुपात ५३ प्रतिशत रहेकोछ । तेक्जान्दो, फुटबल, भलिबल, कराते खेलमा यस क्षेत्रका केही खेलाडीहरुले राष्ट्रिय तथा जिल्ला तहमा सहभागिता गरिसकेका छन् । गाउँपालिका क्षेत्रभित्र ३६ वटा युवा क्लबहरु क्रियाशिल रहेका छन् । सबै युवा क्लबहरुमा युवा तथा युवति संख्या क्रमशः ६६२ र २५७ रहेको छ । बेलगौडा, विरगौडा, रातीमाटे, लामाखाली खेल मैदान लगायत अन्य खेल मैदानहरु रहेका छन् । विद्यमान युवा जनशक्तिलाई सृजनशील कार्य र सूचना प्रविधि (आईसीटी) जस्ता क्षेत्रसँग जोडेर आर्थिक विकास र सामाजिक रूपान्तरणको संवाहकका रूपमा स्थापित गर्ने अवसर गाउँपालिकासँग रहेको देखिन्छ ।

४.५.२ समस्या तथा चुनौति

रोजगारी र अध्ययनका लागि युवाहरु विदेश पलायन, खेलाडीको प्रतिस्पर्धी क्षमतामा कमी, खेलकुद सम्बन्धी प्रयाप्त पूर्वाधारको कमी, दुर्वसन र वैदेशिक रोजगारीमा आकर्षण युवा तथा खेलकुद क्षेत्रका मुख्य समस्याहरु

हुन् । युवा वर्गमा परम्परागत कृषि तथा घरेलु व्यवसायमा स्वभाविक आकर्षण रहेको छैन । विभिन्न तहका सरकारबीच युवा तथा खेलकुदसम्बन्धी योजना कार्यान्वयन एवम् समान प्रकृतिका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न एकापसमा सामञ्जस्यको अभाव छ । स्तरीय खेल प्रशिक्षणमा कमी, खेलमा व्यावसायिकता कमी र खेलाडीको भविष्यको अनिश्चिताका कारण खेल क्षेत्रमा आशातित सफलता हासिल गर्न सकिएको छैन । खेलकुदलाई समय विताउने माध्यमका रूपमा मात्र नलिएर खेलकुद आर्थिक उपार्जन र जीवन निर्वाहको आधारको रूपमा स्थापित गर्ने काम चुनौतिपूर्ण रहेको छ ।

४.५.३ सोच

"शारीरिक र मानसिक विकासबाट युवाको सर्वाङ्गिक विकास"

४.५.४ उद्देश्य

१. खेलकुद, व्यवसाय र सामाजिक क्षेत्रमा युवा सहभागिता वृद्धि गर्नु ।
२. आर्थिक विकास र सामाजिक रुपान्तरणका लागि युवा शक्ति परिचालन गर्नु ।

४.५.५ रणनीति

१. युवाहरूमा सामाजिक भावना, सिर्जनशीलता, उद्यमशीलता र नेतृत्व क्षमता विकासका लागि नियमित कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
२. खेलकुद, व्यवसाय र सामाजिक क्षेत्रमा युवा सहभागिता वृद्धि गर्ने ।
३. नीति, कानून तथा संरचना र विकास प्रक्रियामा युवाको समावेशीकरण र सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।
४. खेल गतिविधिहरूको वार्षिक क्यालेन्डर बनाएर नियमित रूपमा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
५. प्रतिभावान खेलाडीको पहिचान, क्षमता विकास तथा प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने ।

४.५.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहाय अनुसार तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
स्तरीय खेल मैदान	संख्या	०	०	२	३	५
व्यवसायिक खेलाडी	संख्या	५	५	५	८	१०
रंगशाला	संख्या	०	०	०	०	१
सक्रिय युवा क्लब	संख्या	३६	३८	३८	३९	४०
कृषि तथा व्यवसायमा संलग्न युवा		२६९	२७५	३२०	४५०	५००
कभर्ड हल	संख्या	०	०	०	१	१
आयोजना हुने खेलकुद प्रतियोगिता वार्षिक	पटक		१	२	३	४

४.५.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

गाउँपालिकाको उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा युवा तथा खेलकुद उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार तल प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको श्रोत (रु.)			
	कुल	बाल	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	८९१०८९८	४३३५५२७	४५७५३७१		४४८००७	७३५७७९६	११०५०९५	
२०८०/८१	९९५४१५४	५०८४०११	४८७०१४३		३६२७०६	८३३४३७२	१२५७०७६	
२०८१/८२	१०८३४४८८	५५३३६३६	५३००८५३		२९९२०४	९२३४०५०	१३०१२३४	

४.५.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	युवा सृजनशिलता विकास कार्यक्रम	युवाको सृजनशीलता उजागर गर्नु	सालवसाली	१३२५४५०५	युवाको सीप तथा दक्षता वृद्धि भएको हुनेछ ।
२	खेलकुद स्थल निर्माण	गाउँपालिकामा खेलकुद स्थल निर्माण गर्नु	सालवसाली	१३५७००३५	गाउँपालिकामा ३ वटा खेलकुद स्थल निर्माण भएको हुनेछ ।
३	खेलकुद विकास तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	युवालाई सृजनशील र अनुशासित बनाउनु	सालवसाली	२८७५०००	खेलकुद र शारिरीक व्यायामले गाउँपालिकाको विकासमा युवाले भूमिका खेल्नेछ ।

४.५.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

युवा तथा खेलकुद सम्बन्धी कार्यक्रमका लागि बजेटको यथोचित व्यवस्था, यससँग सम्बन्धित निकायको संस्थागत विकास, जनशक्ति व्यवस्थापन र खेलाडीलाई प्रोत्साहन नभएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल नहुने जोखिम रहन सक्छ ।

४.६ सामाजिक सुरक्षा तथा पंजीकरण

४.६.१ पृष्ठभूमि

गाउँपालिकामा सामाजिक सुरक्षाको सेवा र कार्यालयको तथ्यांक व्यवस्थापन पंजीकरण शाखाबाट हुँदै आएको छ । कार्यालयको अभिलेख व्यवस्थापन महत्वपूर्ण हुने भएकोले यस कार्यलाई व्यवस्थित गर्नुपर्ने भएकोले यस शाखा दक्ष र चुस्त हुन जरुरी हुन्छ ।

४.६.२ समस्या तथा चुनौति

तथ्यांक व्यवस्थापनका लागि छुट्टै कर्मचारीको व्यवस्थापन हुन सकेको छैन । शाखागत कर्मचारीहरुले हालसम्म तथ्यांक व्यवस्थापन गर्दै आएकोले गाउँपालिकागत तथ्यांक बन्न सकेको छैन । तथ्यांक व्यवस्थापनका लागि उपयुक्त सामग्रीको व्यवस्थापन हुन सकेको छैन । शाखागत कर्मचारीहरुबीच तथ्यांक व्यवस्थापनका लागि छलफल र प्रक्रियाको विषयमा एकआपसमा प्रष्ट हुन नसकेकोले यसको व्यवस्थापन चुनौतिपूर्ण रहेको छ ।

४.६.३ सोच

"गाउँपालिकाको योजना र समिक्षाको आधार व्यवस्थित तथ्यांकमा साभार"

४.६.४ उद्देश्य

१. गाउँपालिकाबाट भएका गतिविधिहरूको एकमुष्ट तथ्यांक संकलन, विश्लेषण, प्रवाहमा एकद्वार प्रणाली विकास गर्नु ।

४.६.५ रणनीति

१. पंजीकरण र तथ्यांक व्यवस्थापनका लागि आवश्यक सामग्रीहरूको व्यवस्थापन गर्ने ।
२. शाखागत प्रमुख र कर्मचारीहरूको समन्वय र सहकार्यमा गाउँपालिकाको सूचना र तथ्यांकलाई व्यवस्थित गर्ने ।

४.६.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहाय अनुसार तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाई	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
तथ्यांक व्यवस्थापन शाखा	संख्या	०	०	१	१	१
तथ्यांक व्यवस्थापन कर्मचारी	संख्या	०	०	१	२	३
तथ्यांक संकलन, विश्लेषण र स्टोरेज सामग्री	संख्या	०	०	१	२	३

४.६.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

गाउँपालिकाको उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा सामाजिक सुरक्षा तथा पंजीकरणका साथै समग्र गाउँपालिकाको तथ्यांक उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार तल प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको स्रोत (रु.)			
	कुल	जाल	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	५३४६५४	३७४२५७	१६०३९६		२६८८०	४४१४६८	६६३०६	
२०८०/८१	६४२२०३	४४९५४२	१९२६६९		२३४००	५३७७०१	८११०२	
२०८१/८२	७४४८७१	५२९४९०	२२३४६९		२०५७०	६३४८४९	८९४६०	

४.६.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	पंजीकरण शाखा व्यवस्थापन	पंजीकरण शाखा व्यवस्थित गर्नु	सालवसाली	१४५९१५८	पंजीकरण शाखा व्यवस्थित हुनेछ ।
२	तथ्यांक व्यवस्थापन	गाउँपालिकाको सम्पूर्ण तथ्यांक व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	४६२५७०	गाउँपालिकामा एकिकृत तथ्यांक प्रणालीको विकास हुनेछ ।

४.६.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

सामाजिक सुरक्षा र पंजीकरणका साथै समग्र गाउँपालिकाको तथ्यांक व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित निकायको संस्थागत विकास, जनशक्ति व्यवस्थापनलाई प्रोत्साहन नभएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल नहुने जोखिम रहन सक्छ ।

परिच्छेद ५: पूर्वाधार क्षेत्र

यस पूर्वाधार क्षेत्र अन्तर्गत आवास, भवन तथा शहरी विकास, सडक, पुल तथा यातायात, विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा, सूचना, सञ्चार, विद्युतीय सुशासन लगायतका उप-क्षेत्रहरूको पृष्ठभूमि, समस्या तथा चुनौति, लक्ष्य, रणनीति, नतिजा खाका, त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोत अनुमान, आयोजना तथा कार्यक्रम र पूर्वानुमान तथा जोखिम पक्षहरू समावेश गरिएको छ ।

५.१ भवन, आवास तथा वस्ती विकास

५.१.१ पृष्ठभूमि

गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका आवासिय घरहरू अधिकांश काठबाट बनेका छन् भने दोस्रोमा माटो र ढुङ्गाको जगबाट बनेका छन् । सेवा, सुविधा तथा अवसरको उपलब्धताले गाउँपालिकाको ग्रामीण क्षेत्रबाट बजार क्षेत्रमा बसोवास गर्ने प्रवृत्ति बढ्दै गएको छ । गाउँपालिकाको औसत जनघनत्व प्रति वर्गकिलोमिटर ७७ व्यक्ति रहेको छ ।

नेपालका अन्य स्थानहरू जस्तै यस गाउँपालिकामा पनि सडक संजालको विस्तारले कृषियोग्य भूमि घट्ने र भवन निर्माण बढेर बजार विस्तार हुँदै आएको देखिन्छ । गाउँपालिकाले वस्ती विकास मापदण्डमार्फत् यहाँको मुख्य व्यापारिक केन्द्रका साथै अन्य भू-उपयोग व्यवस्थित गर्ने प्रयास गरेको छ । गाउँपालिकामा बसोवास गरेका अधिकांशको आफ्नै घर छ भने न्युन व्यक्तिहरूको अस्थायी बसोवार रहेको छ । बर्सेनि बजार क्षेत्रमा नयाँ घर निर्माण हुने भएपनि भवन निर्माण मापदण्ड अनुरूप नक्सा बनाई घर बनाउने अनुमति लिने कार्य भएको छैन ।

५.१.२ समस्या तथा चुनौति

राष्ट्रिय भूउपयोग नीति २०७२ अनुसार भूउपयोग योजना र क्षेत्र निर्धारण गरी सोअनुसार वस्ती विकास र भवन तथा भौतिक विकास योजना तर्जुमा र पूर्वाधार विकास तथा संरचना निर्माण, औद्योगिक र ग्रिनबेल्टका लागि नीतिगत, कानुनी, प्रक्रियागत र प्राविधिक ढाँचा तयार हुन सकेको छैन । कार्यपालिकाको एकीकृत भवन, वडा कार्यालय भवन, सभा हल, पार्क र मनोरञ्जन स्थल लगायतका भौतिक पूर्वाधारहरूको कमी रहेको छ । भूउपयोग क्षेत्र निर्धारण नभएको र भूउपयोग योजनाको कमीका कारण अव्यवस्थित रूपमा मापदण्डको पालना नगरी भवन निर्माणले व्यवस्थित एवं सुरक्षित वस्ती निर्माणमा चुनौति थपिएको छ ।

५.१.३ सोच

“सुलभ, सुरक्षित आवास तथा वस्ती एवं व्यवस्थित गाउँपालिका”

५.१.४ उद्देश्य

१. भवन निर्माण मापदण्ड कार्यान्वयन गरी भवन निर्माण तथा वस्ती विकासलाई व्यवस्थित तथा सुरक्षित गर्नु ।
२. भूउपयोग नीति तर्जुमा र जग्गा विकासका परियोजना क्षेत्रहरूको पहिचान गरी जग्गा एकीकरणका योजनाहरूको शुरुवात गर्नु ।

५.१.५ रणनीति

१. जोखिम संवेदनशीलता समेतलाई दृष्टिगत गरी भू-उपयोग नीति तथा योजनाको कार्यान्वयन गर्नु ।
२. व्यावसायिक तथा आवासीय भौतिक संरचना र शहरी पूर्वाधार निर्माणमा विपद् जोखिम प्रतिरोधात्मक उपाय अवलम्बन प्रोत्साहन गर्नु ।

३. भवन, आवास तथा बस्ती विकास मापदण्डलाई कार्यान्वयन तहमा पुऱ्याई बस्ती विकासको सहज वातावरण तयार गर्ने ।
४. नयाँ बसोबास क्षेत्र विकासमा शहर सौन्दर्यीकरण, गुणस्तर सेवा र सुविधाको न्यूनतम मापदण्ड कायम गर्ने ।

५.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाइ	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
आधारभूत पूर्वाधारयुक्त व्यवस्थित बजार	संख्या	०	०	१	३	६
मापदण्ड र भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि अनुसार बनेका आवासीय भवन	प्रतिशत	०	०	५०	२५०	३५०
भूकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माण सम्बन्धी दक्ष जनशक्ति	संख्या	०	०	५०	१००	२००
मापदण्ड अनुसार निर्माण भएका कार्यालय, विद्यालय तथा स्वास्थ्य भवन	संख्या	०	१	२५	४०	५६

५.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

गाउँपालिकाको उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा आवास तथा भवन उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार तल प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको स्रोत (रु.)			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	४६६३३६९९	३२६४३५८९	१३९९०११०		२३४४५७२	३८५०५७९६	५७८३३३९	
२०८०/८१	५२९८१७८७	३७०८७२५१	१५८९४५३६		१९३०५३९	४४३६०३६८	६६९०८८९	
२०८१/८२	५७२९९६३९	४००५३७४७	१७६५८९२		१५८०९७३	४८७६७३२५	६८७२९४१	

५.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार तल प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	वडा कार्यालय निर्माण	वडा कार्यालय भवन निर्माण गर्नु	०७९/८० देखि ०८१/८२ सम्म	१९५०००००	वडा कार्यालय निर्माण भई सेवा प्रवाह प्रभावकारी हुनेछ ।
२	सार्वजनिक भवनहरु निर्माण	गाउँपालिकाको क्षेत्रमा सेवा प्रवाहका लागि भवन, आवास	सालवसाली	५२७००१७१	सेवा प्रदायक सार्वजनिक भवनहरु निर्माण भएको हुनेछ ।

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
		वस्ती विकास गर्नु			
३	जग्गा विकास आयोजना	गाउँपालिकाका जग्गाहरु व्यवस्थित गर्नु	सालवसाली	३८०५३४५५	जग्गा विकास भई वस्ती व्यवस्थित भएको हुनेछ ।
४	सार्वजनिक बस पार्क स्थल निर्माण	बसपार्क निर्माण गर्नु	०७९/८० देखि ०८१/८२ सम्म	८०४५९५५	सार्वजनिक बसपार्क पूर्वाधार तयार भएको हुनेछ ।
५	वस्ती संरक्षण	ऐतिहासिक वस्ती संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्नु	सालवसाली	१००३५५००	वस्ती संरक्षण भई पर्यटकीय आगमन बढ्नेछ ।
६	आवास, भवन तथा शहरी विकास अन्य कार्य		सालवसाली	२८५०००४५	भवन तथा आवासहरुको मर्मत सम्भार भएको हुनेछ ।

५.१.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

पूर्वाधार विकासले भूस्वरूपमा परिवर्तन हुने, बजार क्षेत्र क्रमिक रूपमा शहरीकरण भई फोहोरमैलाको विसर्जन र वातावरणीय ह्रासमा वृद्धि भई गाउँ क्षेत्रको सुन्दरता, हरियाली र स्वच्छतामा ह्रास आउने जोखिम रहेकोछ । सडक तथा भवनको मापदण्ड तयार हुनेछ । भूउपयोग, आवास, वस्ती विकास तथा भवन निर्माण सम्बन्धी मापदण्डको परिपालनामा अभिवृद्धि हुनेछ ।

५.२ सडक, पुल तथा यातायात

५.२.१ पृष्ठभूमि

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र ८१ वटा सडकको कुल लम्बाई करिब ३४०.३७ किलोमिटर रहेको छ । जसमध्ये ६३ वटा कच्ची सडकको कुल लम्बाई २८४.३ किलोमिटर, १६ वटा ग्राभेल सडकको कुल लम्बाई ५२.५ किलोमिटर, ३ किलोमिटर लम्बाईको एउटा कच्ची तथा ग्राभेल सडक र ०.५७ किलोमिटर लम्बाईको बजार क्षेत्रमा कालोपत्रे सडक रहेको छ । गाउँपालिकाका सबै वडाहरूमा सडक संजाल तथा सार्वजनिक यातायातको मौसमी सेवा पुगेको छ ।

५.२.२ समस्या तथा चुनौति

यस गाउँपालिकाको बजार र आवास क्षेत्रमा निर्माण भएका सडकहरूमा ढल, नाली र फोहोरमैलाको व्यवस्थापनमा कमी रहेको छ । ग्रामीण क्षेत्रमा कच्ची सडक र मौसमी यातायात सेवामा निर्भर रहनुपर्ने अवस्था रहेको छ । यस गाउँपालिकाको मुख्य बजार केन्द्रहरूमा बसपार्क तथा व्यवस्थित पार्किङ सुविधाको कमी रहेको छ । सडकको मापदण्ड लागू हुन नसक्दा धेरैजसो सडक साँघुरा छन् र सडकको अधिकार क्षेत्र निर्धारण भए पनि स्पष्ट हुन सकेको छैन । सडकको अधिकार क्षेत्र सुरक्षित हुन, सडकको दायौँबायाँ वृक्षरोपण गरी सुन्दरता कायम गर्न सकिएको छैन । गगाउँपालिका क्षेत्रमा ग्राभेल र कच्ची सडकहरूमा विभिन्न स्थानमा खाल्डाखुल्डी रहेको र आवश्यक स्थानहरूमा पुल तथा कल्भर्टको व्यवस्था हुन नसकेको देखिन्छ । सडक निर्माण तथा यातायात सञ्चालनमा वातावरणीय पक्ष, गुणस्तर र मापदण्डको पालना हुन सकेको छैन । वातावरणीय संरक्षणको उपाय अवलम्बन र आर्थिक तथा सामाजिक विश्लेषणबिना सडक निर्माण गर्ने क्रम बढ्दै गइरहेको छ ।

५.२.३ सोच

“सुरक्षित, गुणस्तरीय, वातावरणमैत्री दिगो सडक पूर्वाधार र सघन अन्तरआवद्धता”

५.२.४ उद्देश्य

- वातावरणीय सन्तुलन सहितका प्रविधिमा आधारित यातायात सेवाका लागि आवश्यक पूर्वाधारको विकास गर्नु ।
- उपभोक्तामैत्री समावेशी गुणस्तरीय सडक पूर्वाधार निर्माण गर्नु ।

५.२.५ रणनीति

- पूर्वाधार निर्माणका लागि विकास साभेदारहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने ।
- पूर्वाधार निर्माणमा संङ्घीय तथा प्रदेश सरकारसँग सहकार्य गर्ने ।
- जलवायु परिवर्तन तथा वातावरणमैत्री यातायात प्रणालीको विकास गर्ने ।

५.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाइ	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
पक्की सडक	कि.मि.	०.५७	०.५९	२.५	६.५	१०
ग्राभेल सडक	कि.मि.	५२.५	५४	६५	१२५	२००
सार्वजनिक सवारी साधन संचालन हुने रुट	संख्या	४	४	५	७	८
दैनिक संचालनमा रहेका सार्वजनिक सवारी साधन	संख्या	९	९	१२	१५	१६
गाउँपालिका केन्द्र आईपुग्न लाग्ने औषत समय	घण्टा	२	१.७५	१.२५	१	०.७५

५.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा सडक, पुल तथा यातायात उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार तल प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको स्रोत (रु.)			
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	४९००९९३९	३४३०६९५७	१४७०२९८२		२४६४०४१	४०४६७८७५	६०७८०२३	
२०८०/८१	५४५८७२९६	३८२१११०७	१६३७६१८९		१९८९०३२	४५७०४६२२	६८९३६४२	
२०८१/८२	६०९४३९९५	४२६६०७९७	१८२८३९९८		१६८३०२५	५१९४१५३०	७३१९४४०	

५.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार तल प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	सडक कालो पत्रे (बजार क्षेत्र, गुटुदेखि बेनीघाट, घाट गाउँ)	बजार क्षेत्र र मुख्य सडक कालेपत्रे गर्नु	२०७९/०८० - २०८०/०८१	६९८४५२३०	बजार क्षेत्र र संघ तथा प्रदेशको सहयोगमा मुख्य सडक कालोपत्रे भएको हुनेछ ।
२	गाउँपालिका सदरमुकामसम्म जोडिने र अन्य स्थानमा ग्राभेल सडक निर्माण (ज्युनारीताल मालिकाडा, डाडाँखेती चौतारी, अमलाटाकुरा, सल्लेटाकुरा, नयाँबजार चिप्लेपुल, भुतेनी ताल लगायत आवश्यक अन्य)	यातायात सुविधा सहज बनाउनु	सालवसाली	५०४३५७७५	गाउँपालिकासम्म सेवा लिनका लागि सहज हुनेछ ।
३	कल्भर्ट निर्माण	आवतजावत सहजताको लागि कल्भर्ट निर्माण गर्नु	सालवसाली	२४५६००५५	पानी निकास र यातायात सुचारुको लागि कल्भर्ट निर्माण भएको हुनेछ ।
४	गुटु चक्रपथ निर्माण	पालिकाको केन्द्र समेटेर चक्रपथ निर्माण गर्नु	२०७९/०८० - २०८०/०८१	२७७००१७०	चक्रपथको रेखांकन भई ग्राभेल सडक निर्माण भएको हुनेछ ।

५.२.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

गाउँपालिकाबाट संभाव्यता तथा वातावरणीय अध्ययन भएका आयोजना तथा कार्यक्रमलाई प्राथमिकता, उपभोक्ता तथा सरोकारवालाको सहभागितामा आयोजना व्यवस्थापन गर्न नसकिएमा अपेक्षित नतिजा हासिल हुने जोखिम रहन्छ । संघीय शासन प्रणाली अनुसार तीन तहबीच नीति तथा कार्यक्रममा सामाज्यस्यता, समन्वय र सहकार्यमा आयोजना कार्यक्रम छनौट र कार्यान्वयन हुनेछ । गाउँ गौरव, रुपान्तरणकारी, विस्तृत आयोजना प्रस्ताव तयार भएका, क्रमागत, बहुवर्षीय, कार्यान्वयनका लागि तयार भएका आयोजना तथा कार्यक्रम प्रस्तावित भए अनुसार बजेट विनियोजन भई खरिद प्रक्रिया अनुसार आयोजना कार्यक्रम कार्यान्वयन हुनेछन् ।

५.३ जलस्रोत, विद्युत तथा स्वच्छ उर्जा

५.३.१ पृष्ठभूमि

यस गाउँपालिकामा जलस्रोतको मुख्य स्रोतहरूमा भूमिगत पानी र खोलानाला रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा जल क्षेत्र ५.६२ बर्ग मिटर रहेको छ । राष्ट्रिय विद्युत प्रसारण लाइनसंग हालसम्म नजोडिएको यस गाउँपालिकामा गुटु सौर्य मिनिग्रीडबाट १०० वाट विद्युत सप्लाई भईरहेको छ जुन अप्रयाप्त रहेको छ । हालै उक्त सौर्य उर्जा बैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन केन्द्रले गाउँपालिकालाई हस्तान्तरण गरेको छ भने थप ५० वाट थप्ने प्रक्रियामा रहेको छ ।

विद्युत आपूर्तिको लागि यस गाउँपालिका अन्तर्गत विभिन्न ५ वटा लघु जलविद्युत आयोजना संचालनमा रहेको छ भने ४४२ मेगावाट विद्युत निकाल्नका लागि बेतन कर्णाली जलविद्युत आयोजना निर्माणाधिन अवस्थामा रहेको छ ।

५.३.२ समस्या तथा चुनौति

जलवायु परिवर्तनका कारण अतिवृष्टि, खण्डवृष्टिका साथै खोलानालामा अनियन्त्रित पानीको वहाव आउने खतरा रहेको छ । राष्ट्रिय ग्रीडको विद्युत उर्जा उपलब्ध नहुनु जसले गर्दा स्वच्छ उर्जाको उपयोग नहुनु वा विद्युत्को नियमित आपूर्ति यहाँको समस्या हो । जलस्रोत तथा वैकल्पिक ऊर्जा विस्तार कार्यक्रम र हरित ऊर्जा प्रवर्द्धनका लागि गाउँपालिकास्तरीय एकीकृत नीति तथा कार्ययोजना समस्याको रूपमा रहेको छ । परम्परागत ऊर्जाको प्रयोग निरुत्साहन गरी जलविद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जाको उपयोग प्रवर्द्धनका लागि जनचेतना अभिवृद्धि र प्रोत्साहन, वैकल्पिक ऊर्जाकोमा कमी रहेको छ ।

५.३.३ सोच

“स्वच्छ, उर्जाको उपलब्धता र दिगो उपयोग”

५.३.४ उद्देश्य

१. निजी क्षेत्र र समुदायको साभेदारीमा जलस्रोत तथा जलाधार संरक्षण, सदुपयोग एवं सामुदायिक सिंचाइहरूको व्यवस्थापन गर्नु ।
२. संघ तथा प्रदेश सरकारसँगको सहकार्यमा वितरण प्रणाली सुदृढीकरण गर्दै विद्युत् खपत बढाउने र खनिज इन्धनमाथिको निर्भरता कम गर्नु ।

५.३.५ रणनीति

१. विद्युत तथा स्वच्छ उर्जाको उपयोग सहज तथा भरपर्दो गर्ने ।
२. जलस्रोतका मुहान, जलाधार क्षेत्र संरक्षण र संवर्द्धनमा समुदायको क्षमता विकास गरी परिचालन गर्ने ।
३. जलस्रोत व्यवस्थापन, जलविद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा उत्पादन बढाउन संघ र प्रदेश सरकारका सम्बन्धित निकायहरूसँग सहकार्य गर्ने ।

५.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाइ	गत आ.व.सम्मको	चालु आ.व.सम्मको	मध्यमकालीन लक्ष्य		
		वास्तविक उपलब्धि	अनुमानित उपलब्धि	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
खाना पकाउन ऊर्जाको प्राथमिक स्रोतका रूपमा दाउरा प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	९३	९०	८८	८५	८०
खाना पकाउन स्वच्छ उर्जा प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	५.६१	७	१७	२५	३०
धुवारहित चुल्हो जडान भएका परिवार	प्रतिशत	०	५	२५	३५	४०

५.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

गाउँपालिकाको उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा विद्युत तथा उर्जा उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार तल प्रस्तुत गरिएकोछ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको श्रोत (रु.)			
	कुल	जाल	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	३२६७३२९२	१७९७०३११	१४७०२९८१		१६४२६९४	२६९७८५८४	४०५२०१४	
२०८०/८१	३११४६८६९	१४०१६०९१	१७९३०७७८		११३४९१९	२६०७८५१९	३९३३४३१	
२०८१/८२	३२०२९४५५	१७६९६२००	१४४१३२५५		८८४५२३	२७२९८१५९	३८४६७७३	

५.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	लगाम जलविद्युत आयोजना कार्यक्रम	विद्युत आपूर्तिको व्यवस्था गर्नु	२०७९/०८० - २०८०/०८१	९५००२७५	लगाम क्षेत्रका वासिन्दाहरूलाई विद्युत सुविधा उपलब्ध हुनेछ ।
२	सौर्य उर्जा विस्तार कार्यक्रम	सौर्य उर्जाको क्षमता विकास गर्नु	२०७९/०८० - २०८०/०८१	१२५२४५३६	सौर्य उर्जा जोडिएको घरधुरीमा २४ सै घण्टा विद्युत सुविधा प्राप्त हुनेछ ।
३	वैकल्पिक उर्जा तथा स्वच्छ उर्जा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	कार्वन उत्सर्जन न्यूनीकरण गर्नु	२०७९/०८० - २०८०/०८१	७३८२४८०५	कार्वन उत्सर्जन वार्षिक २५ प्रतिशतले कमी हुनेछ ।

६.३.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

जलवायु परिवर्तनको असर, वातावरणीय प्रभाव र स्थानीय सरोकारका विषयलाई सम्बोधन गर्न नसक्दा यसबाट अपेक्षित हासिल गर्न नसकिने जोखिम रहेको छ । उपलब्ध प्रविधिको उपयोग, बजेटको सुनिश्चिता, निर्माण सामग्रीको सहज उपलब्धता, मानव संशाधन उपलब्ध भएमा र विपद तथा अन्य विवादको कारण आयोजनाका लागत बढ्न नगएमा उल्लेखित उपलब्धि हासिल हुनेछ ।

५.४ सूचना तथा संचार प्रविधि

५.४.१ पृष्ठभूमि

नेपालको पन्ध्रौँ आवधिक योजनाले परम्परागत अर्थतन्त्रलाई ज्ञानमा आधारित र आधुनिक बनाउन आधुनिक प्रविधि विकासको महत्वलाई आत्मसात गरेर सूचना तथा संचार प्रविधिसम्बन्धी पूर्वाधार तथा परियोजनामा ठूलो लगानी गर्नुपर्ने औल्याएको छ । गाउँपालिकाको केही क्षेत्र बाहेक अन्य ठाउँहरूमा संचार सुविधामा नेपाल टेलिकमको पहुँच रहेको छ । इन्टरनेट सुविधाको सन्दर्भमा दुईवटा सेवाप्रदायक कम्पनीले सेवा दिईरहेको छ । गाउँपालिकाबासीहरूमा इन्टरनेटको उपयोग विस्तार क्रमिक रूपमा भईरहेको छ ।

५.४.२ समस्या तथा चुनौती

संचार सुविधा प्राप्तिका लागि नियमित विद्युत आपूर्ति नहुनु, संचार सेवा प्रदायक संस्थाहरूको संख्यात्मक वृद्धिसँगै गुणात्मक विकास हुन नसक्नु, साइबर सुरक्षाका लागि संस्थागत र प्राविधिक जनशक्तिको अभाव हुनु, गाउँपालिकाभित्र सूचना तथा संचार पहुँचको एकीकृत र अद्यावधिक विवरण तयार नहुनु र संचार माध्यमहरूलाई विश्वसनीय र जवाफदेही बनाउँदै गुणस्तरीय सेवा प्रवाह विकास गर्नुपर्ने चुनौति रहेका छन् ।

५.४.३ सोच

“सेवा प्रवाहमा सरलता र प्रभावकारिताका लागि सूचना तथा संचार प्रविधिको विकास र विस्तार”

५.४.४ उद्देश्य

१. आमसंचार माध्यमलाई व्यावसायिक र जवाफदेही बनाउँदै गाउँपालिकाभर पहुँच वृद्धि गर्नु ।
२. सूचना प्रविधिलाई सुरक्षित, भरपर्दो र सबैको पहुँचमा पुर्याउनु ।

५.४.५ रणनीति

१. गाउँपालिकाको सबै कार्यमा सूचना तथा संचार प्रविधिको प्रयोगलाई प्राथमिकता दिने ।
२. गाउँपालिकाको आर्थिक गतिविधि र बोलपत्र आह्वानमा आधुनिक संचार प्रविधि प्रयोग गरी सहज पाउँदै लैजाने ।
३. युवा लक्षित सूचना प्रविधिमा आधारित उच्चम व्यवसायको प्रवर्द्धन गरी गुणस्तरीय रोजगारीको वृद्धि गर्नु ।

५.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना, कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहाय अनुसार तल प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाइ	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
इन्टरनेट सेवा उपलब्ध घर परिवार	प्रतिशत	१.३७	२	१०	२०	३०
टेलिभिजन उपलब्ध घरधुरी	प्रतिशत	४.६२	६	२०	४०	६०
टेलिफोन मोबाइल प्रयोगकर्ता घरधुरी	प्रतिशत	८९.१५	९१	९३	९६	९९
फ्रि वाइफाई जोन	संख्या	०	०	२	७	१०

५.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

गाउँपालिकाको उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा सूचना तथा सञ्चार उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार तल प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)			बजेटको स्रोत (रु.)				
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	१५४४५५५६	३८६१३८९	११५८४१६७		७७६५४६	१२७५३५१२	१९१५४९८	
२०८०/८१	१७०१८३९२	४२५४५९७	१२७६३७९५		६२०११०	१४२४९०८७	२१४९१९५	
२०८१/८२	१०८३४४८८	२७०८६२२	८१२५८६६		२९९२०४	९२३४०५०	१३०१२३४	

५.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	कर्मचारी र जनप्रतिनिधिलाई सूचना तथा संचार सम्बन्धी क्षमता विकास	सूचना तथा संचार प्रविधिमा पहुँच वृद्धि गर्नु	सालवसाली	१२५६७८५	गाउँपालिकामा सूचना प्रविधि सम्बन्धी दक्षता वृद्धि भएको हुनेछ ।
२	डिजिटल डाटा र प्रोफाइल अपडेट तथा नवीकरण	गाउँपालिकाको तथ्यांक विद्युतिय माध्यममा राखी अपडेट गर्नु	सालवसाली	१५४१४८७	डिजिटल प्रोफाइल अपडेट सहित सुचारु भएको हुनेछ ।
३	सूचना तथा संचार प्रविधिमैत्री शासन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	शासन संचालनको सूचना प्रवाह विद्युतिय माध्यमबाट गर्नु	सालवसाली	४०५००१६६	सूचना तथा संचार प्रविधिमैत्री शासन संचालन भएको हुनेछ ।

५.४.८ जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान

उपलब्ध प्रविधिको उपयोग, बजेटको सुनिश्चिता, दक्ष मानव संशाधन उपलब्ध भएमा र महामारी तथा अन्य अवस्था नभएमा उल्लेखित उपलब्धि हासिल हुनेछ । सो हुन नसकेमा योजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्त नहुने जोखिम रहन सक्छ ।

परिच्छेद ६ : वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन

यस परिच्छेदमा वन तथा भूसंरक्षण, वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन र विपद् जोखिम व्यवस्थापन लगायतका उप-क्षेत्रहरूको पृष्ठभूमि, समस्या तथा चुनौति, लक्ष्य, रणनीति, नतिजा खाका, त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोत अनुमान, आयोजना तथा कार्यक्रम र पूर्वानुमान तथा जोखिम पक्षहरू समावेश गरिएको छ।

६.१ वन, भूसंरक्षण तथा जैविक विविधता

६.१.१ पृष्ठभूमि

चौकुने क्षेत्रमा कुल ८१.२ प्रतिशत वन क्षेत्र र २.१३ प्रतिशत भाडी गरी ८३.३३ प्रतिशत वन जंगल रहेको छ। भौगोलिक विविधता, जलस्रोत र वन जंगलको व्यापकता रहेको यो क्षेत्र जैविक विविधताले भरिपूर्ण रहेको छ। कुल ५४ वटा सामुदायिक वनले ११९४२.७२ हेक्टर क्षेत्र ओगटेको छ भने लाभान्वित घरधुरी ७१४५ रहेको छ। सामुदायिक वनबाट वार्षिक २८७५१ क्यू.फिट काठ, १६३८९ भारी दाउरा, ७२०४६ केजी जडिवुटी र ६०१०१ केजी खोटो उत्पादन हुने गरेको छ। यहाँको वन क्षेत्रमा उत्पादन हुने जडीवुटीमा कुरिलो, टिमुर, हरो, बरो, अम्रिसो, चुत्रो, बोजो र तेजपात आदि रहेको छ।

यस क्षेत्रमा जल सम्पदाको रूपमा ७० वटा सदावहार बहने नदी एवं खोला, ३ वटा ताल, १२ सिमसार क्षेत्र र ११ वटा झरना रहेका छन्। राष्ट्रिय रूपमा महत्वपूर्ण मानिएका भेरी र कर्णाली नदीहरूको संगमस्थल समेत रहेको छ।

६.१.२ समस्या तथा चुनौति

यस क्षेत्रमा रहेका वन, हरियाली र जैविक विविधताको संरक्षण र दिगो व्यवस्थापनमा यथोचित ध्यान पुग्न सकेको छैन। वातवरणीय स्वच्छता, प्राकृतिक स्रोत र साधनको समुचित उपयोग र संरक्षण हुन सकेको छैन। सामुदायिक वनहरूको संरक्षण र व्यावसायिक उपयोगका लागि कानुनी अड्चनहरू रहेको छ। जलवायु परिवर्तनका कारण केही कमजोर क्षेत्रमा पहिरो जस्ता प्राकृतिक प्रकोपको प्रतिकूल असर परेको छ। स्थानीय बासिन्दालाई आफ्नो वनको जैविक विविधता तथा पर्यावरणीय प्रणालीको सेवाबारे कम जानकारी रहेको छ। दिगो र वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन प्रणालीको अनुसरण हुन सकेको छैन।

६.१.३ सोच

“दिगो, गुणस्तरीय र व्यवस्थित वन, जलाधार तथा पर्यावरण”

६.१.४ उद्देश्य

- गाउँपालिकाको वन, वातावरण, ताल तथा प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापन नीति नियम तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्नु।
- सबै प्रकारका वनहरूलाई व्यवस्थापन गरी वनबाट प्राप्त सेवा, सुविधा, अवसर र पैदावरहरूको समानुपातिक वितरण प्रणालीको विकास गरी सामाजिक न्यायको प्रत्याभूति गर्नु।

६.१.५ रणनीति

- वन, वातावरण तथा जैविक विविधतालाई संरक्षण गर्ने।
- वनलाई संरक्षणमुखी व्यवस्थापनबाट उत्पादनमुखी व्यवस्थापनमा रूपान्तरण गर्ने।
- वन पैदावरमा आत्मनिर्भरता हासिल गर्दै यसमा आधारित उद्यमशीलता र रोजगारी वृद्धि गर्ने।

६.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहाय अनुसार तल प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाइ	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
वन जंगलले ओगटेका क्षेत्र	प्रतिशत	८३.३३	८३.३४	८३.४५	८३.८५	८४
सामुदायिक वन	संख्या	५४	५४	५४.५	५५	५६
मनोरन्जन स्थल तथा पार्क	संख्या	०	०	४	८	११
वार्षिक काठ उत्पादन	क्यु फिट	२८७५१	२८७५३	३५०००	४००००	५००००
वार्षिक जडिवुटी उत्पादन	क्विन्टल	२७०	३००	५००	६००	१०००
वनमा आधारित उद्योग	संख्या	१	१	२	४	५
वनमा आधारित उद्योगबाट वार्षिक निर्यात	रु हजार	०	५००	६००	१५००	२०००

६.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

गाउँपालिकाको उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा वन तथा भूसंरक्षण उप-क्षेत्रको खर्च र स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार तल प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)					बजेटको स्रोत (रु.)		
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	२०४९५०६५	९७२९१५५	१०७६५९१०		१०३०४१७	१६९२२९३०	२५४१७१८	
२०८०/८१	२१८३४९१८	१०३६५१९७	११४६९७२२		७९५६१३	१८२८१८४८	२७५७४५७	
२०८१/८२	२३७००४४२	११२५०७७०	१२४४९६७२		६५४५१०	२०१९९४८४	२८४६४४८	

६.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार तल प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	वन तथा जैविक विविधता संरक्षण कार्यक्रम	वन तथा जैविक विविधता संरक्षण गर्नु	सालवसाली	१६५०५८३५	गाउँपालिकाकमा जैविक विविधता संरक्षण हुनेछ ।
२	वृक्षारोपण कार्यक्रम	गाउँपालिका क्षेत्रमा हरियाली प्रवर्द्धन गर्नु	सालवसाली	८५००४३३	एकसय रोपनीमा हरियाली वृद्धि हुनेछ ।
३	जडिवुटी तथा उच्च मूल्य विरुवा नर्सरी स्थापना	जडिवुटी र उच्च मूल्यको	२०७९/८० देखि २०८१/८२	८२००५२६	एउटा जडिवुटी र उच्च मूल्य सम्बन्धी विरुवाको नर्सरी स्थापना हुनेछ ।

		विरुवा रोपण गर्नु			
४	वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन कार्यक्रम	वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन गर्नु	सालवसाली	२०३२००४५	वन र विपद् व्यवस्था कार्य भई समुदाय सुरक्षित हुनेछ ।
५	रिचार्ज पोखरी निर्माण	जलचक्र नियमित गर्नु	सालवसाली	१२५०३५८६	जलचक्र कायम हुनेछ ।

६.१.९ जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान

जलवायु परिवर्तनको असर लगायत विभिन्न महामारी र अन्य विपद् जोखिममा वृद्धि, स्रोतको अनियन्त्रित दोहन र उत्खनन तथा अनियन्त्रित निर्माण जस्ता जोखिम पक्षहरु रहेका छन् । संघीय संरचना अनुसारको नीतिगत, कानूनी र संरचनागत व्यवस्था, दक्ष जनशक्ति, समुदाय तथा सरोकारवालाको सहभागिता सुनिश्चित भई श्रोत साधनको लगानीमा प्राथमिकता प्राप्त भएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुने पूर्वानुमान गरिएको छ ।

६.२ वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन

६.२.१ पृष्ठभूमि

उचित रूपमा फोहोरमैला व्यवस्थापन हुन नसकेमा यसले वातावरणमा असर गर्दछ । दैनिक रूपमा घरधुरीबाट निस्कने फोहोरको व्यवस्थापन स्थानीय स्तरमा नै हुँदै आएको छ । प्लाष्टिकजन्य सामग्रीको प्रयोग धेरैमात्रामा हुँदै आएको छ । बजार क्षेत्रमा रहेका अस्पताल, स्वास्थ्य चौकी र क्लिनिकहरुबाट निस्कने अस्पतालजन्य फोहोरको उचित व्यवस्थापन हुन सकेको छैन ।

६.२.२ समस्या तथा चुनौति

गाउँपालिकाका लागि समस्या भनेको फोहोर उत्पादन हुने घरपरिवारको संख्या र बजार क्षेत्र विस्तार हुँदै जानु हो । यस्तो अवस्थामा दैनिक विसर्जन हुने फोहोरमैलाको स्थानीय समुदायको सहमतिमा वैकल्पिक व्यवस्था र दिगो सञ्चालन मुख्य चुनौतिका रूपमा देखिएको छ । प्लाष्टिकजन्य फोहोरले खेतीयोग्य जमीनको माटोलाई विगार्ने र बालेमा वातावरणीय प्रदुषण हुने चुनौति रहेको छ ।

६.२.३ सोच

"स्वच्छ र वातावरणमैत्री गाउँपालिका"

६.२.४ उद्देश्य

- गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका गाउँ घर, बाटो, सार्वजनिक स्थल र बजार क्षेत्र सरसफाई गर्नु ।
- फोहोरको स्रोतमै वर्गीकरण, प्रशोधन र पुनः प्रयोगलाई प्रोत्साहन गरी वैज्ञानिक फोहोरमैला व्यवस्थापन प्रवर्द्धन गर्नु ।

६.२.५ रणनीति

- बजार क्षेत्रबाट निस्कने फोहोरमैला व्यवस्थापनका लागि स्थान पहिचान गरी फोहोर मैलाको व्यवस्थित व्यवस्थापन गर्ने ।
- फोहोरलाई स्रोतमा नै वर्गीकरण गरी आयतन घटाउने अभियान सञ्चालन गर्ने ।
- फोहोरमैला प्रशोधन र पुनःप्रयोगजन्य सामग्री उत्पादनमा निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्ने ।

६.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहाय अनुसार तल प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाइ	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
दैनिक सफाइ हुने बजार क्षेत्र	संख्या	०	१	२	३	४
फोहोर व्यवस्थापनमा स्थानीय संयन्त्र	संख्या	०	०	०	१	१
घरको फोहोर घरमै व्यवस्थापनको अभ्यास भएका घरधुरी	संख्या	०	३०	५००	१५००	२०००
शौचालय प्रयोग गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत	९३.६०	९४	९६	९८	१००

६.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

गाउँपालिकाको उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा सूचना तथा सञ्चार उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार तल प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको स्रोत (रु.)			
	कुल	जाल	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	१००९९०१८	६०५९४११	४०३९६०७		५०७७४२	८३३८८३५	१२५२४४१	
२०८०/८१	११२३८५६१	६७४३१३७	४४९५४२५		४०९५०६	९४०९७७५	१४१९२७९	
२०८१/८२	१२१८८७९९	७३१३२८०	४८७५५२०		३३६६०५	१०३८८३०६	१४६३८८८	

६.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार तल प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	बजार क्षेत्र र अस्पतालजन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन कार्यक्रम	प्लाष्टिकजन्य र हानिकारक फोहोर व्यवस्थापन गर्नु	२०७९/८० देखि २०८१/८२	४९८५०८३	प्लाष्टिकमुक्त बजार क्षेत्र र स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्थाहरुमा फोहोर व्यवस्थापन हुनेछ ।
२	फोहोरमैला व्यवस्थापन कार्यक्रम	गाउँपालिकाको सबै क्षेत्रमा फोहोरमैला व्यवस्थित गर्नु	सालवसाली	२८५४१२९५	स्वच्छ गाउँपालिकाको पहिचान बनाउनेछ ।

६.२.९ जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान

उपलब्ध प्रविधिको उपयोग, बजेटको सुनिश्चिता, दक्ष मानव संशाधन उपलब्ध भएमा र महामारी तथा अन्य अवस्था नभएमा उल्लिखित उपलब्धि हासिल हुनेछ। सो हुन नसकेमा योजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्त नहुने जोखिम रहन सक्छ।

६.३ विपद जोखिम व्यवस्थापन र जलवायु परिवर्तन अनुकूलन

६.३.१ पृष्ठभूमि

यस गाउँपालिकामा प्रमुख विपद्को प्रकोपका रूपमा जल उत्पन्न प्रकोप, असिना, आगलागी, महामारी रहेका छन्। नदी तटिय क्षेत्रमा अवस्थित यस गाउँपालिकालाई बाढीको जोखिम रहेको छ।

गाउँपालिकाले स्थानीय विपद् जोखिम न्यूनीकरण व्यवस्थापन ऐन निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याउन सकेको छैन। गाउँपालिकाको विपद् व्यवस्थापनको जिम्मेवारी वातावरण तथा विपद् शाखा रहेको छ भने गाउँपालिकाले विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना गरी जोखिम व्यवस्थापनमा उपयोग गर्दै आएको छ।

६.३.२ समस्या तथा चुनौति

संझीय व्यवस्थासंगै कर्णाली प्रदेशमा अवस्थित यस गाउँपालिकामा स्रोतको कमीका कारण विपद् जोखिम न्यूनीकरण, पूर्वतयारी र प्रतिकार्यलाई पूर्ण रूपमा मूलधारमा ल्याउने सकिएको छैन। गाउँपालिकामा आकस्मिक तयारी योजना तथा प्रतिकार्य योजनाहरू हालै तर्जुमा भएपनि कार्यान्वयन हुन बाँकी रहेको छ। जोखिम सूचना संकलन तथा संचार प्रणालीको कमी तथा पालिकाको विभिन्न योजना र उत्थानशीलता रणनीतिहरूमा विपद् जोखिम सूचनाको एकीकरण नहुनुका कारण केही हदसम्म विपद् जोखिम व्यवस्थापनमा संस्थागत तयारीको कमी देखिन्छ। गाउँपालिका, वडा कार्यालय र स्थानीय टोल विकास संस्थाहरूको क्षमता विपद् जोखिम व्यवस्थापनको क्षेत्रमा न्यून नै छ।

६.३.३ सोच

“बहुप्रकोप व्यवस्थापनमा सक्षम, सुरक्षित र उत्थानशील गाउँपालिका”

६.३.४ उद्देश्य

१. जोखिम न्यूनीकरणका लागि विपद्का सम्भाव्य जोखिमको लेखाजोखा, पहिचान, अनुगमन र पूर्वचेतावनी प्रणाली सुदृढ गर्नु।
२. गाउँपालिकाको स्थानीय विपद तथा जलवायु उत्थानशील योजना निर्माण गरी लागू गर्नु।

६.३.५ रणनीति

१. विपद् रोकथाम, पूर्वतयारी र द्रुत प्रतिकार्यमार्फत् क्षति न्यूनीकरण गर्ने।
२. स्थानीय विपद् तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन योजना तयार गरी विपद् व्यवस्थापनको सबलीकरण गर्ने।

६.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार विपद जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन उपक्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहाय अनुसार तल प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाइ	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
विपद्बाट भएको मानवीय क्षति (विगत ३ वर्षको) घाइते समेत	संख्या	३३ जनाको मृत्यु र ५८ जना घाइते		०	०	०
विपद्कालिन आश्रयस्थलको क्षमता	जना	३७००				६०००
विपद् व्यवस्थापनमा संलग्न स्थानीय संस्था तथा संयन्त्र	संख्या	३	३	५	८	१३
तालिम प्राप्त खोज तथा उद्धार कार्य गर्ने दक्ष जनशक्ति	संख्या	३५	४०	४८	५५	८०
विपद्बाट पूर्वाधार क्षेत्रमा विगत तीन वर्षमा भएको क्षति	रु. हजारमा	१२०००	११०००	३०००	१२००	५००
विपद् व्यवस्थापन कोष रकम	रु. हजार	५००	६००	७००	८००	१०००

६.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

गाउँपालिकाको उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा विपद् जोखिम व्यवस्थापन उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार तल प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको स्रोत (रु.)			
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	१६६३३६७६	८३९६८३८	८३९६८३८		८३६२८१	१३७३४५५२	२०६२८४३	
२०८०/८१	१९२६६९०४	९६३३०५२	९६३३०५२		७०२०११	१६९३९०४३	२४३३०५०	
२०८१/८२	१६९२८८८७	६७७५५५	१०१५७३३२		४६७५०७	१४४२८२०३	२०३३९७७	

६.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार तल प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	विपद् जोखिम न्यूनीकरण क्षमता विकास तथा सामग्री व्यवस्थापन	जोखिम न्यूनीकरण क्षमता विकास र सामग्री व्यवस्थापन गर्नु	०७९/८० देखि २०८०/०८१	२११२८३२३	जोखिम न्यूनीकरण भई सामग्रीहरू तयार भएको हुनेछ ।
२	जलवायु अनुकूलन कार्यक्रम	स्थानीय बासीहरूको जलवायु अनुकूलन क्षमता विकास गर्नु	सालवसाली	३१७००३४५	१२ प्रकारका अनुकूलनका अभ्यास संचालन भएको हुनेछ ।

६.३.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

जलवायु परिवर्तनको असर, आईपर्न सक्ने विभिन्न महामारी र अन्य विपद जोखिममा वृद्धि, स्रोतको अनियन्त्रित दोहन र उत्खनन तथा अनियन्त्रित निर्माण जस्ता जोखिम पक्षहरू रहेका छन् । संङ्घीय संरचना अनुसारको नीतिगत, कानूनी र संरचनागत व्यवस्था, दक्ष जनशक्ति, समुदाय तथा सरोकारवालाको सहभागिता, उपकरण र श्रोत साधनको लगानी भएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुने अनुमान गरिएको छ ।

परिच्छेद ७ : संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र

यस क्षेत्रगत अन्तिम परिच्छेदमा नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन, मानव संशाधन तथा क्षमता विकास, स्रोत सुदृढीकरण तथा परिचालन, तथ्याङ्क तथा योजना व्यवस्थापन जस्ता उप-क्षेत्रहरूको पृष्ठभूमि, समस्या तथा चुनौति, लक्ष्य, रणनीति, नतिजा खाका, त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोत अनुमान, आयोजना तथा कार्यक्रम र पूर्वानुमान तथा जोखिम पक्षहरू समावेश गरिएको छ ।

७.१ नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन

७.१.१ पृष्ठभूमि

गाउँपालिकाले आवश्यक पर्ने सहकारी ऐन, शिक्षा ऐन, पूर्वाधार विकास व्यवस्थापन ऐन, आर्थिक ऐन, विनियोजन ऐन, स्वास्थ्य तथा सरसफाई ऐन, कर तथा गैरकर राजस्वसम्बन्धी ऐनलगायत ३१ विषयमा नीति तथा ऐन तयारी, प्रमाणीकरण गरी कार्यान्वयनमा रहेका छन् ।

७.१.२ समस्या तथा चुनौति

नेपालको संविधानले व्यवस्था अनुसार गाउँपालिकाले अभै विपद् व्यवस्थापन तथा अनुकूलन, पर्यटन तथा खेलकुद विकास, कला तथा संस्कृति संरक्षण, महिला, बालबालिका र सशक्तीकरणलगायत विषयमा नीति, ऐन, नियम, कार्यविधि निर्माण गर्न तथा निर्माण भएका ऐन कानूनको समेत पूर्ण कार्यान्वयन गर्न सकिरहेको छैन । योजनाबद्ध तथा नतिजामूलक विकास, संस्थागत सुदृढीकरण र सुशासन कायम गर्न उपयुक्त, सरल र सहज प्रणाली स्थापना लगायतका समस्या तथा चुनौति विद्यमान रहेका छन् । तर्जुमा भएका ऐन, नीति, नियम, कार्यविधिबारे सबै निर्वाचित जनप्रतिनिधि, वडा समिति, आम नागरिक विशेष गरी विपन्न तथा लक्षित वर्गलाई सुसुचित गराउने, प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने र त्यसको परिपालना हुन सकिरहेको छैन । गाउँपालिकाबाट निर्माण गरिने ऐन कानून तर्जुमा प्रक्रियामा सम्पूर्ण जनप्रतिनिधिको अर्थपूर्ण सहभागिता नभएकोले कानूनमा अपनत्व र कार्यान्वयनमा चुनौति भईरहेको छ ।

७.१.३ सोच

“नीति कानूनमा दक्षता सेवा प्रवाहमा सक्षमता”

७.१.४ उद्देश्य

- स्थानीय शासन, सेवा प्रवाह तथा विकास नीति र कार्य संचालन प्रणाली एवं प्रक्रिया सरल, स्पष्ट र पारदर्शी बनाउनु,

७.१.५ रणनीति

१. स्थानीय शासन तथा नीति, कानून, निर्णय, कार्यसम्पादन र सेवा प्रवाहलाई पारदर्शी, जवाफदेही र प्रभावकारी बनाउने,
२. गाउँपालिकाको नीति, कानून तथा निर्णय प्रक्रियामा सम्पूर्ण जनप्रतिनिधि, लक्षित समुदाय र आम नागरिकको अपनत्व वृद्धि गर्ने ।

७.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नीति, कानून तथा सुशासन उपक्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहाय अनुसार तल प्रस्तुत गरिएकोछः

सूचक	एकाइ	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
नीति, कानून, निर्णय र सेवा प्रवाहबाट सन्तुष्ट सेवाग्राही	प्रतिशत					
स्वीकृत नीति, कानून र कार्यविधि	संख्या	२१	३१	३३	३५	३८
१. नीति	विषय					
२. ऐन	विषय					
३. नियम तथा विनियम	विषय					
४. निर्देशिका, कार्यविधि र मापदण्ड	विषय					
क्रियाशिल नीतिगत समिति र संयन्त्र	संख्या	१	१	२	३	४

७.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

गाउँपालिकाको उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा नीति, कानून तथा सुशासन उपक्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार तल प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको स्रोत (रु.)			
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	५९४०६०	४१५८४२	१७८२१८		२९८६७	४९०५२०	७३६७३	
२०८०/८१	९६३३०५	६७४३१३	२८८९९२		३५१०१	८०६५५१	१२१६५३	
२०८१/८२	१३५४३११	९४८०१८	४०६२९३		३७४०१	११५४२५६	१६२६५४	

७.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	नीति तर्जुमा	गाउँपालिकाको लागि आवश्यक नीति तर्जुमा गर्नु	सालवसाली	७०५०२६	गाउँपालिकाका लागि आवश्यक नीति तर्जुमा भई कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।
२	गाउँपालिकाको नीति तथा कानून निर्माण प्रक्रिया र नीतिगत अभिमुखीकरण	जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरूलाई नीतिगत अभिमुखीकरण गर्नु	सालवसाली	६०१०७५	स्थानीय तहको कानूनी निर्माण प्रक्रियामा जानकार भएको हुनेछ ।
३	नीति कानून सुशासन तथा न्याय प्रवर्द्धन कार्यक्रम	नीति कानूनको पालनाबाट सुशासन प्रवर्द्धन गर्नु	सालवसाली	१६०५५७५	गाउँपालिकामा नीति कानून तर्जुमा भई सुशासन प्रवर्द्धन भएको हुनेछ ।

७.१.९ जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान

स्थानीय अधिकारको प्रयोग र यसका लागि बन्ने कानून निर्माण प्रक्रियामा सम्बन्धित पक्षहरूको अर्थपूर्ण सहभागिता नहुनाले नीतिहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन नहुने जोखिम रहन्छ। संविधान, संङ्घीय, प्रदेश र स्थानीय नीति र कानून बमोजिम शासन सञ्चालन, सेवा प्रवाह र विकास कार्य सम्पादन हुन सकेमा अपेक्षित नतिजा प्राप्त हुनेछ।

७.२ संगठन, तथा क्षमता विकास, जनशक्ति व्यवस्थापन र सेवा प्रवाह

७.२.१ पृष्ठभूमि

यस गाउँपालिकाको मुख्य कार्यालय भर्खरै निर्माण भएको भवनमा संचालन भईरहेको छ। यसका अतिरिक्त गाउँपालिकाका १० वटा वडा कार्यालयहरू मध्ये जम्मा ४ वडा कार्यालय आफ्नै भवनमा र अन्य भाडाका घरमा संचालन गरी सरकार सञ्चालन र सेवा प्रवाह भईरहेको छ। एकीकृत सेवासहितको गाउँ कार्यपालिका, १० वटै वडाको केन्द्रमा आधारभूत सुविधासहित वडा कार्यालय, स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट सेवा प्रवाह भइरहेको र सेवा प्रदान गर्ने कार्यालयहरूको स्तरोन्नतिका लागि प्रयास भइरहेको छ। गाउँपालिकाको कार्यसम्पादनमा सहजताका लागि कम्प्युटर सफ्टवेयर प्रणालीहरू स्थापना गरी वडामा समेत प्रयोगमा ल्याइएको छ। गाउँपालिकाको कार्यलाई व्यवस्थित रूपमा संचालन गर्न संगठन तथा व्यवस्थापन सर्भेक्षण तयार भएको छैन भने हालै प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रमको सहयोगबाट क्षमता विकास योजना तर्जुमा भईरहेको छ।

७.२.२ समस्या तथा चुनौति

गाउँपालिकाको सेवा व्यवस्थापन प्रक्रिया प्रभावकारी हुन सकेको छैन। संस्थागत संरचना, मानव स्रोत, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्यांकन पद्धति परम्परागत नै रहेको छ। जनशक्तिको परिचालन तथा गाउँपालिकाको सेवा र सुविधा गुणस्तरीय र कार्य सम्पादन नतिजामुखी हुन सकेको छैन। स्थानीय सरकार संचालन प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाउन जनप्रतिनिधि र कर्मचारीको क्षमता विकास हुन सकेको छैन।

७.२.३ सोच

“पारदर्शी, सदाचारयुक्त र सूचना प्रविधिमा आधारित सक्षम गाउँपालिका”

७.२.४ उद्देश्य

- स्थानीय सेवाको व्यवस्थापन क्षमता, मानव संसाधन र कार्य दक्षतामा अभिवृद्धि गर्नु।

७.२.५ रणनीति

१. स्थानीय सेवा प्रवाहलाई सरल, सहज, सूचना प्रविधिमा आधारित र सेवाग्राहीमैत्री बनाउने,
२. स्थानीय सेवा प्रवाहलाई सरल, सहज र सेवाग्राहीमैत्री बनाउने,
२. गाउँ कार्यपालिका तथा वडा कार्यालयको संगठन क्षमता सुदृढीकरण गर्ने,
३. कार्यविधि निर्माण गरी सेवा प्रवाह तथा कार्यसम्पादनलाई व्यवस्थित गर्ने।

७.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार संगठन, मानव संसाधन र सेवा प्रवाह उपक्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहाय अनुसार रहेको छ :

सूचक	एकाइ	गत आ.व.सम्मको	चालु आ.व.सम्मको	मध्यमकालीन लक्ष्य		
		वास्तविक उपलब्धि	अनुमानित उपलब्धि	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
गाउँपालिकामा कार्यरत मानव संशाधन	संख्या	८९	९५	१००	१००	१००
सेवाग्राही सन्तुष्टी दर	अंक	३०	३५	४५	६०	७५
गुनासो सुनुवाइ	प्रतिशत	१०	१५	५५	७५	९०
स्थानीय कानुन	संख्या	१५	२८	३०	३३	३५
कार्यसम्पादन समीक्षा	पटक	०	०	१	२	३
उत्कृष्ट कार्य सम्पादन पुरस्कार पाउने कर्मचारी	संख्या	०	५	१०	१५	२०
गाउँपालिका कार्यरत प्राविधिक जनशक्ति	संख्या	१२	१२	१४	१७	२०

७.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

गाउँपालिकाको उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा संगठन, क्षमता विकास र सेवा प्रवाह उपक्षेत्रको खर्च र स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको स्रोत (रु.)			
	कूल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	७०३९६०९३	५७२३०८३७	१३१६५२५६		३५३९२५९	५८१२६५८३	८७३०२५१	
२०८०/८१	७९६३३२३२	६४७४०४७३	१४८९२७५९		२९०९६४६	६६६७४९७७	१००५६६०९	
२०८१/८२	८४९८३०१५	७६४८४७९३	८४९८३०२		२३४६८८५	७२४२९५७७	१०२०६५५३	

७.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरूको क्षमता विकास	जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरूको दक्षता वृद्धि गर्नु	सालवसाली	३०५११९०५	जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरूको क्षमता विकास भई सेवा प्रवाह प्रभावकारी हुनेछ ।
२	संगठन, मानव संशाधन, क्षमता विकास र सेवा प्रवाह सुदृढीकरण कार्यक्रम	स्थानीय सेवा, संगठन, मानव संशाधन र कार्य सम्पादनमा अभिवृद्धि गर्नु	सालवसाली	२०४५००४३५	कार्यसम्पादनमा आधारित प्रोत्साहन प्रणाली लागू भई सेवा प्रवाहको स्तरमा ५० प्रतिशतले सुधार हुनेछ ।

७.२.९ जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान

संविधान, संङ्घीय, प्रदेश र स्थानीय नीति र कानून बमोजिम संगठन, दक्ष मानव संशाधन, सीप र दक्षतामा अभिवृद्धि भएमा अपेक्षित नतिजा हुनेछ। उपरोक्त व्यवस्था हुन नसकेमा अपेक्षित नतिजा हासिल हुन नसक्ने जोखिम रहेकोछ।

७.३ राजस्व तथा स्रोत परिचालन

७.३.१ पृष्ठभूमि

राजस्व परामर्श समितिको अध्ययन र सिफारिसका आधारमा कर तथा गैरकरको दर निर्धारण गरी आन्तरिक आय संकलन गरिएको छ। राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा नभएकोले करको दर तोकिएको पनि दायरा बढाउन जरुरी रहेको छ। गाउँपालिकाको वित्तीय स्रोत बढ्दै गएको र संस्थागत सबलीकरण र क्षमता विकासमा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा विकास साभेदारहरूको सहयोग पनि क्रमशः बढ्दै गएको छ।

७.३.२ समस्या तथा चुनौति

गाउँपालिकाको राजस्व संकलनको सम्भावना रहे तापनि आवश्यक सूचना प्रविधिमैत्री राजस्व संकलन व्यवस्था, कार्यविधि तथा मापदण्ड, कर्मचारीको अभाव जस्ता कारणले गर्दा सम्भावनाको न्युन राजस्व मात्र संकलन भइरहेको छ। विषय क्षेत्रगत रूपमा बजेट विनियोजन सन्तुलित नभएको र रोजगार, उत्पादनमूलक, सामाजिक क्षेत्र तथा आयमूलक आयोजना तथा कार्यक्रममा लगानी अपेक्षाकृत रूपमा कमजोर रहेको छ। राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार नभएको र करको दर र दायरामा अध्ययन नभएकोले स्थानीय राजस्व संकलन व्यवस्थित हुन सकेको छैन। कर शिक्षा संचालन भएको छैन र स्थानीय करदाताहरूलाई गाउँपालिकाले कर भुक्तानीमा आकर्षित गर्न चुनौति रहेको छ।

७.३.३ सोच

“गाउँपालिका विकासको आधार राजस्व संकलन र व्यवस्थित स्रोत परिचालन”

७.३.४ उद्देश्य

- आन्तरिक तथा बाह्य स्रोत परिचालनमा वृद्धि गर्नु र राजस्व प्रणाली सुदृढ बनाउनु।

७.३.५ रणनीति

१. राजस्वको दायरा, दर र प्रशासनलाई सूचना प्रविधिमा आधारित र व्यवस्थित गरी आन्तरिक आय तथा बाह्य स्रोत परिचालनमा जोड गर्ने,
२. स्रोत परिचालनका लागि गैसस, निजी क्षेत्र, समुदाय, विकास साभेदार, प्रदेश र संङ्घीय सरकारका निकायहरूसँग समन्वय र साभेदारीको विकास गर्ने।

७.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार राजस्व तथा स्रोत परिचालन उपक्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहाय अनुसार रहेको छ :

सूचक	एकाइ	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
प्रतिव्यक्ति वार्षिक बजेट लगानी	रु.हजार	१५.५	१६.७५	२०.३	२१.००	२२.००
वार्षिक आन्तरिक आय रकम	रु.हजार	१५००	२०००	३०००	३५००	४०००
कुल वार्षिक बजेट	रु.हजारमा	३४८३६०	५४२९२१	५९४०५९	६४२२०३	६७७५५५
मासिक रूपमा वडाको आम्दानी र खर्च सार्वजनिक गर्ने वडाहरू	प्रतिशत	८०	१००	१००	१००	१००

७.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

गाउँपालिकाको उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा तयार राजस्व तथा स्रोत परिचालन उपक्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार रहेको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको स्रोत (रु.)			
	कृषि	जाल	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	११८८१२०	७५८८४६	४२९२७४		५९७३४	९८१०३९	१४७३४७	
२०८०/८१	१६०५५०९	११२३८५६	४८१६५३		५८५०९	१३४४२५४	२०२७५४	
२०८१/८२	३३८५७८	२१६२४८	१२२३३०		९३५०	२८८५६४	४०६६४	

७.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको राजस्व तथा स्रोत परिचालन उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	राजस्व संकलन सप्ताह तथा जनचेतना कार्यक्रम	राजस्व संकलन वृद्धि गर्नु	सालवसाली	१२१२००५	स्थानीय राजस्व सम्बन्धी सचेतना भई राजस्व संकलन वृद्धि हुनेछ।
२	राजस्व सुचना व्यवस्थापन तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम	आन्तरिक तथा बाह्य स्रोत परिचालनमा वृद्धि गर्नु	सालवसाली	१९२०२०२	आन्तरिक तथा बाह्य स्रोत परिचालनमा वृद्धि हुनेछ।

७.३.९ जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान

संविधान, संङ्घीय, प्रदेश र स्थानीय नीति र कानून बमोजिम तिनै तहका सरकार, गैसस, समुदाय, सहकारी र नीजि क्षेत्र बीचको समन्वय, स्रोत साधन, प्रविधि र दक्ष मानव संशाधन परिचालन नभएमा उपलब्धी हासिल गर्न जोखिम रहने छ। अपेक्षित नतिजा प्राप्तिका लागि तिनै तहका सरकारबीच समन्वय, स्थानीय जनताको सहभागिता, कर्मचारीको दक्षता र जनप्रतिनिधिहरुको क्रियाशिलताले सहयोग गर्नेछ।

७.४ तथ्याङ्क प्रणाली र योजना तथा विकास व्यवस्थापन

७.४.१ पृष्ठभूमि

गाउँपालिकाको विकासलाई दिगो, समावेशी तथा उत्थानशील बनाउने मुख्य ध्येयका साथ गाउँपालिकाले पंचवर्षीय आवधिक योजना तयार गरी कार्यान्वयन गरिरहेको छ। गाउँपालिकाको समष्टिगत विकासलाई मार्गदर्शन गर्न आवधिक योजना र मध्यमकालीन खर्च संरचना मार्फत प्राथमिकता क्षेत्र तथा आयोजना र कार्यक्रममा स्रोत सुनिश्चित गर्ने र मध्यमकालीन खर्च संरचना अनुसार वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरी सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन र नतिजामुखी विकास पद्धति कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ।

गाउँ सभाबाट न्यायिक समिति, विद्यान समिति, लेखा समिति र कार्यपालिकाबाट योजना तर्जुमा, शिक्षा, स्थानीय विपद् व्यवस्थापन लगायत विषयगत समिति गठन भई क्रियाशील उन्मुख छन् । साथै सेवाग्राही तथा लक्षित समुदाय र नागरिक समाजको समेत सहभागितामा सहभागितामूलक योजना तर्जुमाको अभ्यास गरी गाउँसभाबाट स्वीकृत नीति तथा बजेट र कार्यक्रमलाई बजेट पुस्तिका, वेवसाइट र सूचना पाटीमार्फत् सार्वजनिक गर्ने अभ्यास भइरहेको छ । नवनिर्वाचित जनप्रतिनिधिहरूको गाउँपालिकाको समग्र विकासका लागि लगनशिलता र प्रतिबद्धता रहेको छ भने कर्मचारीहरूबाट नीतिसंगत विकास र स्थानीय सरकारको अधिकार क्षेत्रबाट विकास प्रक्रियालाई अगाडी बढाउन क्रियाशील रहेका छन् । गाउँपालिकाको तथ्यांक व्यवस्थापन प्रभावकारी बनाउन आवश्यक रहेको छ ।

७.४.२ समस्या तथा चुनौति

शासन सञ्चालन, योजनाबद्ध विकास र मापदण्ड अनुसार सेवा तथा सुविधा प्रवाह गर्न आवश्यक स्रोत परिचालन र दक्षतामा कमी रहेको छ । योजना तथा बजेट तर्जुमा, वित्तीय व्यवस्थापन, लेखा परीक्षण र निर्णय प्रक्रियामा समावेशिता, सहभागिता र पारदर्शितामा सुधार गर्नुपर्ने पर्याप्त स्थान छन् । गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, प्राथमिकता तथा रणनीतिसहित आवधिक योजना तयार भएपनि गाउँपालिकाको विकासको अग्रणी क्षेत्रहरूको गुरुयोजना तर्जुमा हुन सकेको छैन । सेवा प्रवाह र कार्यसम्पादनमा अन्तर सरकार, निजी क्षेत्र र गैसस र समुदायमा आधारित संस्थासँग संयन्त्रको विकास गरी प्रभावकारी समन्वय, सहकार्य र साभेदारी हुन सकेको छैन । प्रचुर सम्भावनाका बावजुद निजी क्षेत्र र गैर सरकारी क्षेत्रसँगको साभेदारीलाई अपेक्षाकृत परिचालन गर्न सकिएको छैन ।

७.४.३ सोच

“तथ्यांक र प्रमाणमा आधारित गाउँपालिकाको विकास प्रशासन”

७.४.४ उद्देश्य

१. स्थानीय विकास योजना तथा विकास प्रक्रियालाई तथ्यमा आधारित, समावेशी, सहभागितामूलक तथा नतिजामूलक बनाउनु,

७.४.५ रणनीति

१. योजना व्यवस्थापन प्रक्रियालाई सरल, नागरिकमैत्री र पारदर्शी बनाउने,
२. योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमनलाई सूचनामा आधारित, सहभागितामूलक र नतिजामूलक बनाउने,
३. गैसस, निजी क्षेत्र, समुदायमा आधारित संस्थासँग समन्वय र साभेदारी अभिवृद्धि गर्ने ।

७.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार योजना तथा विकास व्यवस्थापन उपक्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य तल प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाइ	गत आ.व.सम्मको वास्तविक उपलब्धि	चालु आ.व.सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
तर्जुमा भएका दीर्घकालीन, मध्यमकालीन रणनीतिक तथा गुरुयोजना योजना	विषय					
गाउँपालिकामा क्रियाशिल र साभेदार गैसस, सहयोगी र नागरिक समाज संस्था	संख्या					
सबै तहमा जवाफदेही, सहभागितामूलक र प्रतिनिधिमूलक निर्णयको अभ्यास	प्रतिशत					
समयमा सम्पन्न आयोजना तथा कार्यक्रम	प्रतिशत					

७.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

गाउँपालिकाको उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा योजना तथा विकास व्यवस्थापन उपक्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार तल प्रस्तुत गरिएको छ :

आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)				बजेटको स्रोत (रु.)			
	कुल	चालु	पूँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०७९/८०	८९१०९०	७९२८७२	१७८२१८		४४८००	७३५७८०	११०५१०	
२०८०/८१	५४५८७३०	४३६६९८४	१०९१७४६		१९८९०४	४५७०४६२	६८९३६४	
२०८१/८२	२०३१४६६	१६२५१७३	४०६२९३		५६१०१	१७३१३८४	२४३९८१	

७.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको योजना तथा विकास व्यवस्थापन उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहाय अनुसार तल प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत	अपेक्षित नतिजा
१	तथ्यांक प्रणाली सम्बन्धी सामग्री जडान र परिचालन	गाउँपालिकाको तथ्यांक व्यवस्थित गर्नु	सालवसाली	४१५६५९४	गाउँपालिकाको सम्पूर्ण तथ्यांक व्यवस्थित भएको हुनेछ ।
२	तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन कार्यक्रम	गाउँपालिकाको प्रगति समीक्षा गर्नु	सालवसाली	४२२४६९२	आवधिक रुपमा गाउँपालिकाको प्रगति समीक्षा भएको हुनेछ ।

७.४.९ जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान

सूचना तथा जानकारीलाई संस्थागत गर्ने सम्बन्धमा दक्ष जनशक्तिको अभावमा तथ्यांक व्यवस्थापन र विश्लेषण नहुने जोखिम रहेको छ । संविधान, संङ्घीय, प्रदेश र स्थानीय नीति र कानून बमोजिम तिनै तहका सरकारका निकायहरु र गैसस, समुदाय, सहकारी र नीजि क्षेत्र बीचको समन्वय, स्रोत साधन, प्रविधि र दक्ष मानव संशाधन सहज उपलब्ध भएमा अपेक्षित नतिजा हुनेछ ।

अनुसूची १ : मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा सम्बन्धी कार्यदल गठन

क्र.सं.	समितिका पदाधिकारी	जिम्मेवारी
१.	श्री गगन पाण्डे	नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - संयोजक
२.	श्री टेकेन्द्र बहादुर बुढा	प्रमुख, शिक्षा शाखा - सदस्य
३.	श्री डिल्लीराम घिमिरे	प्रमुख, स्वास्थ्य शाखा - सदस्य
४.	श्री नारायण बाँस्कोटा	प्रमुख, लेखा शाखा - सदस्य
५.	श्री हेमन्त भण्डारी	प्रमुख, कृषि शाखा - सदस्य
६.	श्री संतोष कुमार गिरी	प्रमुख, सामाजिक विकास शाखा, -सदस्य
७.	श्री मनिषा कुमारी कडेल	प्रमुख, महिला विकास शाखा, - सदस्य
८.	श्री भिम बहादुर रावल	प्रमुख, रोजगार शाखा - सदस्य
९.	श्री सोमराज थापा	प्रमुख, पंजीकरण शाखा - सदस्य
१०.	श्री उपेन्द्र प्रसाद खनाल	प्रमुख, प्राविधिक शाखा - सदस्य
११.	श्री रण बहादुर गरन्जा	प्रमुख, न्यायिक शाखा - सदस्य
१२.	श्री शिव कुमार के.सी.	प्रमुख, जिन्सी शाखा - सदस्य
१३.	श्री आशा कुमारी बुढा	मगर प्रमुख, प्रशासन शाखा - सदस्य
१४.	श्री पदमराज शर्मा	प्रमुख, वातावरण तथा विपद शाखा - सदस्य
१५.	श्री सीता पाण्डे	प्रमुख, सहकारी शाखा - सदस्य
१६.	श्री जगदिश पाण्डे	प्रमुख, योजना शाखा - सदस्य सचिव

अनुसूची २ : मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तर्जुमा सम्बन्धी मार्गदर्शन

पृष्ठभूमि

जनताको अपेक्षा र अधिकारसम्पन्न स्थानीय सरकारको रूपमा नयाँ संरचना अनुसार बनेको संघीय शासन व्यवस्थाको यात्रामा अन्तर सरकार, नीजि क्षेत्र, सहकारी र समुदाय तथा नागरिक बीचको समन्वय, साभेदारी र सहकार्यको लहरले अवसरका ढोकाहरु खुल्दै गएको छ । यसबाट शासन सञ्चालन, सेवा प्रवाह र उपलब्धीमूलक विकास प्राप्त गर्ने गति तिब्र बनाउँदै परिवर्तनको फराकिलो चाहना सम्बोधन गर्ने वातावरण सिर्जना भएको छ ।

यस पृष्ठभूमिलाई मनन गरी सरोकारवाला पक्षसमेतको सहभागितामा सहभागितामूलक तथा समावेशी विकासको अवधारणा बमोजिम योजना तथा बजेट तर्जुमा प्रक्रिया अबलम्बन गर्नु पर्दछ । यस प्रकार योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्दा आवधिक, विषयगत रणनीतिक/गुरुयोजनाले दिशानिर्देश गरे बमोजिमको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र प्राथमिकताको आधारमा गर्नुपर्नेछ । स्थानीय सरकारको योजना स्थानीय समस्याको सम्बोधन गर्ने, जनताको मनोभावना बुझ्न सक्ने र चाहना सम्बोधन गर्ने खालको हुनुपर्छ । योजनाले उपलब्ध हुने सक्ने संभाव्य श्रोत साधन परिचालन गरी अनुमानित र विनियोजन बजेटको विचमा रहने खाडलको पूर्तिलाई सुनिश्चित गर्न सक्नु पर्दछ । यस अवस्थामा आम नागरिकले संघीय लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्थाले सिर्जना गरेको परिवर्तनको प्रत्यक्ष अनुभूति गर्ने तथा कार्यान्वयनयोग्य आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट तथा सोको लागि बजेट विनियोजन गर्नु जरुरी देखिन्छ ।

अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा (२९) को उपदफा (३) बमोजिम गाउँ कार्यपालिकाले प्रत्येक वर्षको असार १० गते भित्र आगामी आर्थिक वर्षको राजस्व र व्ययको अनुमान सम्बन्धित स्थानीय सभामा पेश गर्नु पर्ने व्यवस्था गरेको छ । यसै गरी उपदफा (५) ले राजस्व र व्ययको अनुमान नेपाल सरकारले तोकेको मापदण्ड अनुसार हुनपर्ने व्यवस्था गरेको छ । तसर्थ नेपाल सरकारबाट स्वीकृत आय र व्ययका शीर्षकहरुको वर्गीकरण र एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ अनुसार बजेट तर्जुमा गर्न अधिकतम प्रयास गर्ने समेत यस मार्गदर्शनको उद्देश्य रहेको छ । बजेट तर्जुमा गर्दा प्रचलित आय र व्ययका शीर्षकहरुको वर्गीकरणको सिद्धान्तको राम्रोसँग जानकारी हुनु आवश्यक पर्दछ । यस प्रकार खर्च वर्गीकरणका सिद्धान्त बमोजिम बजेट तर्जुमा गर्न सकिँएमा बजेट कार्यान्वयन गर्दा रकमान्तर गर्नुपर्ने वा कार्यक्रम संशोधन गर्नु पर्ने अवस्था आउँदैन ।

आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा प्रक्रियालाई व्यवस्थित, प्रभावकारी र नतिजामूलक बनाउन स्थानीय कार्यपालिकाका पदाधिकारी, विषयगत महाशाखा/शाखा, वडा समिति र स्थानीय सरोकारवालालाई सहयोग गर्ने हेतुले यो मार्गदर्शन तयार गरिएको छ । कार्यपालिकाबाट संबन्धित शाखा/उपशाखा/एकाइ वा वडाको लागि उपलब्ध बजेट सीमा तथा प्राथमिकता निर्धारणको आधार तथा प्रक्रियाको आधारमा यस मार्गदर्शन अनुसार आगामी आर्थिक वर्षको लागि आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट तथा बजेट प्रस्ताव गर्नुपर्नेछ । आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रम समेत मध्यमकालीन खर्च संरचना प्रस्ताव तयार गर्दा आवधिक योजना, विषय क्षेत्रगत गुरु/रणनीतिक योजना, चालु मध्यमकालीन खर्च संरचना आ.व.को स्वीकृत नीति तथा कार्यक्रमको आधारमा गर्नुपर्नेछ ।

कार्यक्रम तथा उपलब्धिको संक्षिप्त समीक्षा

यस गाउँपालिकाको चालु आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को वार्षिक नीति, बजेट तथा कार्यक्रम गाउँपालिका, समुदाय तथा नागरिक समाज, नीजि क्षेत्र, प्रदेश तथा संघीय सरकारसँग समन्वय, साभेदारी र सहकार्य गरी लक्ष्य अनुसार कार्यान्वयन तर्फ उन्मुख रहेको देखिन्छ । स्वीकृत भएका केही आयोजना तथा कार्यक्रमहरु

सम्पन्न भएका छन् भने बाँकी सम्पन्न हुने अवस्थामा रहेका छन् । बजेट तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनको समयतालिका पालना, प्रक्रिया तथा नतिजा अनुगमन गरी कार्यतालिका र निर्धारित मापदण्ड र अपेक्षित नतिजा अनुसार कार्यान्वयनलाई व्यवस्थित गर्न कार्यानुभव, सीप तथा क्षमता र कार्यविधिको कमी महशुस गरिएको छ । आगामी वर्षको बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा देखी नै कार्यान्वयन कार्ययोजना र अनुगमन योजना बनाई यसलाई व्यवस्थित गर्नुपर्ने सिकाई समेत भएको छ । आवधिक योजनाको लक्ष्य तथा प्रगति र चालु आर्थिक वर्षको प्रमुख आयोजना तथा कार्यक्रमको कार्यान्वयन अवस्था र हालसम्मको उपलब्धि समेत मध्यनजर गरी आगामी तीन आर्थिक वर्षको संभव भएसम्म आयोजना तथा कार्यक्रमगत रूपमा तर्जुमा गर्नुपर्नेछ ।

योजना तथा बजेट तर्जुमाका आधारहरू

नेपालको संवैधानिक, नीतिगत र कानूनी व्यवस्था अनुसार आर्थिक सामाजिक विकासका लागि सरकारले एक आर्थिक वर्ष भित्र गर्ने खर्च र सोको व्यवस्थापनका लागि उपयोग गरिने आयका श्रोत उल्लेख भएको महत्वपूर्ण दस्तावेज नै बजेट हो । बजेट मार्फत स्थानीय सरकारले खर्चको प्राथमिकता निर्धारण गर्नुका साथै स्थानीय वित्त नीतिको घोषणा र कार्यान्वयनको खाँका प्रस्तुत गर्दछ । बजेटलाई आर्थिक स्थायित्व कायम गर्दै आर्थिक विकास र समृद्धि हासिल गर्ने प्रमुख औजारको रूपमा लिइन्छ । यसका साथै संविधानले व्यवस्था गरेका मौलिक हक, राज्यको निर्देशक सिद्धान्त, नीति तथा स्थानीय तहको अधिकारका विषयहरूको कार्यान्वयन गर्नका निमित्त बजेटको उपयोग गरिन्छ । नेपालको संविधानले तिनै तहका सरकारले सरकारी कोषबाट वार्षिक बजेट अनुरूप बजेटको उपयोग गर्ने व्यवस्था गरेको छ । स्थानीय सरकारको सन्दर्भमा बजेट राजनीतिक, कानूनी र प्राविधिक विषय पनि हो । सङ्घीय शासन व्यवस्था संचालन र उपरोक्त सन्दर्भमा बजेट तर्जुमाको अभ्यास अत्यन्त गहन र महत्वपूर्ण विषय हो । तसर्थ बजेट तर्जुमाको अभ्यासमा संलग्न गाउँपालिका निर्वाचित पदाधिकारी, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमासँग सम्बन्धित समिति तथा विषयगत निकाय/शाखा, कर्मचारी, संलग्न सरोकार पक्ष र व्यक्ति बजेट तर्जुमाको नीतिगत र कानूनी व्यवस्थाको बारेमा जानकार हुन जरुरी छ । मध्यमकालीन खर्च संरचनामा समेत आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तर्जुमा गर्दा देहायअनुसारका सान्दर्भिक नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्थालाई आधार लिइनेछ:

१. नेपालको संविधानका सान्दर्भिक धाराहरू (भाग ३: मौलिक हक र कर्तव्य, भाग ४: राज्यको निर्देशक सिद्धान्त, नीति र दायित्व, भाग ५: राज्यको संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँड, भाग १७: धारा २१४ देखि २३०)
२. गाउँपालिकाको कार्य सम्पादन तथा कार्य विभाजन नियमावली
३. प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४ का सान्दर्भिक दफाहरू (परिच्छेद ४: प्राकृतिक श्रोतको परिचालन, राजस्व बाँडफाँट र अनुदान)
४. स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को सान्दर्भिक दफाहरू (परिच्छेद ६: दफा २४ र २५, परिच्छेद ९: दफा ५४ देखि ६८ र परिच्छेद १०: दफा ६९ देखि ८०)
५. अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ का सान्दर्भिक दफाहरू (परिच्छेद २: राजस्वको अधिकार, परिच्छेद ३: राजस्वको बाँडफाँड, परिच्छेद ४: अनुदानको अवस्था, परिच्छेद: वैदेशिक सहायता र आन्तरिक ऋण, परिच्छेद ६: सार्वजनिक खर्च व्यवस्था, परिच्छेद ७: राजस्व र व्ययको अनुमान, परिच्छेद ८: वित्तीय अनुशासन)
६. आर्थिक कार्यविधि वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ तथा नियमावली, २०७७ का सान्दर्भिक दफा तथा नियमहरू (बजेट निर्माण, निकास, खर्च, रकमान्तर र नियन्त्रण, बजेट र कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यक्रम स्वीकृती र संशोधन, प्रगति समीक्षा)

७. सावर्जनिक खरिद ऐन, २०६३ र नियमावलीका सान्दर्भिक दफाहरू (ऐनको परिच्छेद २: खरिद कार्यको जिम्मेवारी र खरिद विधीसम्बन्धी व्यवस्था, नियमको परिच्छेद २: खरिद कारवाहीको तयारी, खरिद योजना र लागत अनुमान)
८. दिगो विकास लक्ष्य (लक्ष्य १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १०, ११, १२, १३, १५, १६ तथा १७)
९. दीर्घकालीन सोच तथा पन्ध्रौ योजनाको सान्दर्भिक बुँदाहरू
१०. प्रथम आवधिक गाउँ विकास योजनाको लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा प्राथमिकता र विषयगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति र रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना
११. समपुरक तथा विशेष अनुदानसम्बन्धी कार्यविधि, २०७६

बजेट सीमा

आगामी आ.व. २०७९/८० समेत तीन आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमाको लागि आयोजना तथा कार्यक्रम र विषयगत उप-क्षेत्रगत रुपमा बजेट सीमा निर्धारण गरिएको छ। बजेट सीमा आयोजना तथा कार्यक्रम एवम् उप-क्षेत्रको कुल खर्च, चालु खर्च, पुँजीगत खर्च र वित्तिय व्यवस्था तथा सोको स्रोत समेत समावेश गरिएको गरिएको छ, जुन देहायअनुसार रहेको छ :

विषय क्षेत्र	विषय उपक्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)			बजेटको श्रोत (रु.)		
			कुल	चालु	पुँजीगत	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार
आर्थिक क्षेत्र	१. कृषि	२०७९/८०	५०१९८०५८	८०४३६२१	४२१५४४३७	२५२३७७५	४१४४८९१५	६२२५३६९
		२०८०/८१	५८७६१६१८	११७२२३५५	४७०३९२६३	२१४११३४	४९१९९६८१	७४२०८०४
		२०८१/८२	६३३१४०३९	१०४१०७२७	५२९०३३११	१७४८४७६	५३९६१४७८	७६०४०८५
	२. सिंचाई	२०७९/८०	३८०१९८३९	७६०३९६६	३०४१५८६५	१९११४९८	३१३९३२६१	४७५०७२
		२०८०/८१	३६६०५५९८	७३२११२०	२९२८४४७९	१३३३८२१	३०६४८९८२	४६२२७९६
		२०८१/८२	३९२७५०१९	७८५५००४	३१४२००१५	१०८४६१६	३३४७३४३०	४७६९७२
	३. पशुपंक्षी	२०७९/८०	२८८११९०३	८६४३५७	२०१६८३३२	१४४८५५७	२३७९०२०५	३५७३१४१
		२०८०/८१	२६६५१४४४	७९९५४३३	१८६५६०११	९७११५	२२३१४६०९	३३६५७२०
		२०८१/८२	२९११७६८६	८७३५३०६	२०३८२३८०	८०४११२	२४८१६५०९	३४९७०६६
	४. उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय	२०७९/८०	१४८५१४९७	५९४०५९९	८९१०८९८	७४६६७९	१२२६२९९३	१८४१८२५
		२०८०/८१	१६६९७२९०	६६७८९१६	१००१८३७४	६०८४१०	१३९८०२३७	२१०८६४४
		२०८१/८२	१८२८३९९८	७३१३२७९	१०९६९९१९	५०४९०८	१५५८२४५९	२१९५८३२
५. पर्यटन तथा संस्कृति	२०७९/८०	१४८५१४९७	८१६८३२३	६६८३७३	७४६६७९	१२२६२९९३	१८४१८२५	
	२०८०/८१	११८८०७६४	६५३४४२०	५३४६३४४	४३२९०७	९९४७४७६	१५००३८१	
	२०८१/८२	८४६४४४४	४६५५४४४	३८०९०००	२३३७५३	७२१४१०१	१०१६५८९	

विषय क्षेत्र	विषय उपक्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)			बजेटको श्रोत (रु.)			
			कुल	चालु	पूँजीगत	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	
६. भूमी व्यवस्था तथा सहकारी	६. भूमी व्यवस्था तथा सहकारी	२०७९/८०	७९२८७९८	४२७७२३९	२८५१४८७	३५८४०६	५८८६२३६	८८४०७६	
		२०८०/८१	८०२५४४	४८९६५२६	३२९१०१७	२९२५०५	६७२९२६८	९०९३७७९	
		२०८१/८२	८८०३०२९	५२८९८९३	३५२९२०९	२४३९०४	७५०२६६५	९०५७२५२	
	७. श्रम, रोजगारी तथा गरिवी निवारण	७. श्रम, रोजगारी तथा गरिवी निवारण	२०७९/८०	२०९९८०३५	९०८९९९६	९९९०८९९९	९०९५४८३	९६६७७६७०	२५०४८८२
			२०८०/८१	२२४७७९२२	९०९९४७०५	९२३६२४९७	८९९०९३	९८८९५५०	२८३८५५९
			२०८१/८२	२४३७७५९८	९०९६९९९९	९३४०७६७९	६७३२९०	२०७७६६९२	२९२७७७६
सामाजिक क्षेत्र	८. जनस्वास्थ्य तथा पोषण	२०७९/८०	२०९९८०३५	९४०६४२६५	६९३३७७०	९०९५४८३	९६६७७६७०	२५०४८८२	
		२०८०/८१	२२४७७९२२	९५९८२५८७	७२९४५३५	८९९०९३	९८८९५५०	२८३८५५९	
		२०८१/८२	२४०३९०२०	९६२३७६३९	७८०९३८९	६६३८६०	२०४८८०४८	२८८७९९२	
	९. शिक्षा, कला, भाषा तथा साहित्य	९. शिक्षा, कला, भाषा तथा साहित्य	२०७९/८०	४४२५७४६०	२५३५३९६४	९८९०३४९६	२२२५९०३	३६५४३७९८	५४८८६३९
			२०८०/८१	३८५३२२०९	२२०७४९२०	९६४४८०८९	९४०४०२२	३२२६२०८६	४८६६९०९
			२०८१/८२	४३६७६५२९	२५०२९९७८	९८६५५३५९	९२०६९६८	३७२२४७६३	५२४५५९९
	१०. खानेपानी तथा सरसफाइ	१०. खानेपानी तथा सरसफाइ	२०७९/८०	९४२५७४३७	८५५४४६२	५७०२९७५	७९६८९२	९९७७२४७३	९७६८९५२
			२०८०/८१	९६०५५०८७	९६३३०५२	६४२२०३५	५८५००९	९३४४२५३६	२०२७५४२
			२०८१/८२	९८६२९७७६	९९९७३०६५	७४४८७९०	५९४२५८	९५८७९०२३	२२३६४९६
	११. महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण	११. महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण	२०७९/८०	९९८८९९७	२३७६२३९	९५०४९५७	५९७३४३	९८९०३९४	९४७३४६०
			२०८०/८१	९३४८६२७३	४०४५८८२	९४४०३९९	४९९४०८	९९२९९७३०	९७०३९३५
			२०८१/८२	९४८९७४२९	४०६९२८७	९०८२८९३३	४९९४०६	९२६९६८९८	९७८९९९६
	१२. युवा, खेलकुद तथा नवप्रवर्तन	१२. युवा, खेलकुद तथा नवप्रवर्तन	२०७९/८०	८९९०८९८	४३३५५२७	४५७५३७९	४४८००७	७३५७७९६	९९०५०९५
			२०८०/८१	९९५४९५४	५०८४०९९	४८७०९४३	३६२७०६	८३३४३७२	९२५७०७६
			२०८१/८२	९०८३४४८८	५५३३६३६	५३००८५३	२९९२०४	९२३४०५०	९३०९२३४
	१३. सामाजिक सुरक्षा तथा पंजीकरण	१३. सामाजिक सुरक्षा तथा पंजीकरण	२०७९/८०	५३४६५४	३७४२५७	९६०३९६	२६८८०	४४९४६८	६६३०६
			२०८०/८१	६४२२०३	४४९५४२	९९२६६९	२३४००	५३७७०९	८९९०२

विषय क्षेत्र	विषय उपक्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)			बजेटको श्रोत (रु.)		
			कुल	चालु	पूँजीगत	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार
		२०८१/८२	७४४८७१	५२१४१०	२२३४६१	२०५७०	६३४८४१	८९४६०
पूर्वाधार क्षेत्र	१४. भवन, आवास तथा बस्ती विकास	२०७९/८०	४६६३३६९९	३२६४३५८९	१३९९०११०	२३४४५७२	३८५०५७९६	५७८३३३१
		२०८०/८१	५२९८१७८७	३७०८७२५१	१५८९४५३६	१९३०५३१	४४३६०३६८	६६९०८८९
		२०८१/८२	५७२९६३९	४००५३७४७	१७९६५८९२	१५८०१७३	४८७६७३२५	६८७२९४१
	१५. सडक, पुल तथा यातायात	२०७९/८०	४९००९९३९	३४३०६९५७	१४७०२९८२	२४६४०४१	४०४६७८७५	६०७८०२३
		२०८०/८१	५४५८७२९६	३८२१११०७	१६३७६१८९	१९८९०३२	४५७०४६२२	६८९३६४३
		२०८१/८२	६०९४३९९५	४२६६०७९७	१८२८३९९९	१६८३०२५	५१९४१५३०	७३९९४४०
	१६. जलस्रोत, विद्युत् तथा स्वच्छ ऊर्जा	२०७९/८०	३२६७३२९२	१७९७०३१०	१४७०२९८१	१६४२६९४	२६९७८५८४	४०५२०१५
		२०८०/८१	३११४६८६९	१४०१६०९१	१७९३०७७८	११३४९१८	२६०७८५१९	३९३३४३१
		२०८१/८२	३२०२९४५५	१७६९६२००	१४४१३२५५	८८४५२३	२७२९८१५९	३८४६७७२
	१७. सूचना तथा सञ्चार प्रविधि	२०७९/८०	१५४४५५५६	३८६९३८९	११५८४९६७	७७६५४६	१२७५३५१२	१९१५४९८
		२०८०/८१	१७०१८३९२	४२५४५९८	१२७६३७९५	६२०११०	१४२४९०८८	२१४९१९५
		२०८१/८२	१०८३४४८८	२७०८६२२	८१२५८६६	२९९२०४	९२३४०५०	१३०१२३४
वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र	१८. वन, भूसंरक्षण तथा जैविक विविधता	२०७९/८०	२०४९५०६५	२४१०५४०४	२३१२२३५६	१०३०४१७	१६९२२९३०	२५४१७९९
		२०८०/८१	२१८३४९१८	२६७४१३८६	२५५९८१९९	७९५६१३	१८२८१८४९	२७५७४५७
		२०८१/८२	२३७००४४२	२५३३५६०५	२७४८२५२४	६५४५१०	२०१९९४८४	२८४६४४९
	१९. वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन	२०७९/८०	१००९९०१८	६०५९४११	४०३९६०७	५०७७४२	८३३८८३५	१२५२४४१
		२०८०/८१	११२३८५६१	६७४३१३७	४४९५४२५	४०९५०६	९४०९७७५	१४१९२७९
		२०८१/८२	१२१८८७९९	७३१३२८०	४८७५५२०	३३६६०५	१०३८८३०६	१४६३८८८
	२०. विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलन	२०७९/८०	१६६३३६७६	८३१६८३८	८३१६८३८	८३६२८१	१३७३४५५२	२०६२८४४
		२०८०/८१	१९२६६१०४	९६३३०५२	९६३३०५२	७०२०११	१६१३१०४३	२४३३०५०
		२०८१/८२	१६९२८८८७	६७७५५५५	१०१५७३३२	४६७५०७	१४४२८२०३	२०३३१७८
		२०७९/८०	५९४०६०	४१५८४२	१७८२१८	२९८६७	४९०५२०	७३६७३

विषय क्षेत्र	विषय उपक्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रु.)			बजेटको श्रोत (रु.)		
			कुल	चालु	पूँजीगत	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार
संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र	२१. नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन	२०८०/८१	९६३३०५	६७४३१३	२८८९९१	३५१०१	८०६५५२	१२१६५३
		२०८१/८२	१३५४३११	९४८०१८	४०६२९३	३७४०१	११५४२५६	१६२६५४
	२२. संगठन तथा क्षमता विकास, जनशक्ति व्यवस्थापन र सेवा प्रवाह	२०७९/८०	७०३९६०९४	५७२३०८३७	१३१६५२५६	३५३९२५९	५८१२६५८४	८७३०२५१
		२०८०/८१	७९६३३२३२	६४७४०४७३	१४८९२७५९	२९०१६४६	६६६७४९७७	१००५६६०८
		२०८१/८२	८४९८३०१५	७६४८४७१४	८४९८३०२	२३४६८८५	७२४२९५७७	१०२०६५५२
	२३. राजस्व तथा स्रोत परिचालन	२०७९/८०	११८८१२०	७५८८४६	४२९२७४	५९७३४	९८१०३९	१४७३४६
		२०८०/८१	१६०५५०९	११२३८५६	४८१६५३	५८५०१	१३४४२५४	२०२७५४
		२०८१/८२	३३८५७८	२१६२४८	१२२३३०	९३५०	२८८५६४	४०६६४
	२४. तथ्यांक प्रणाली र योजना तथा विकास व्यवस्थापन	२०७९/८०	८९१०९०	७१२८७२	१७८२१८	४४८०१	७३५७८०	११०५१०
		२०८०/८१	५४५८७३०	४३६६९८४	१०९१७४६	१९८९०३	४५७०४६२	६८९३६४
		२०८१/८२	२०३१४६६	१६२५१७३	४०६२९३	५६१०१	१७३१३८४	२४३९८१
	गौरव तथा रुपान्तरणकारी आयोजना	गौरवका आयोजना	२०७९/८०	३२३७६२६२	१२९५०५०५	१९४२५७५७	१६२७७६०	२६७३३३२४
२०८०/८१			३७५६८९०४	१५०२७५६२	२२५४१३४३	१३६८९२२	३१४५५५३४	४७४४४४८
२०८१/८२			४०९६७९०७	१६३८७९६१	२४५८०७४२	११३१३६७	३४९१६२५०	४९२०२९०
वडा स्तरीय आयोजना		२०७९/८०	२३५२४७७०	९४०९९०८	१४११४८६२	११८२७४०	१९४२४५८०	२९१७४५१
		२०८०/८१	२६६५१४४४	१०६६०५७८	१५९९०८६६	९७११५	२२३१४६०९	३३६५७२०
		२०८१/८२	२९१८५४०२	११६७४१६१	१७५११२४१	८०५९८२	२४८७४२२१	३५०५१९८

बजेट तर्जुमा मार्गदर्शन

आगामी आर्थिक वर्ष र त्यसपछिका दुई आर्थिक वर्षको लागि उपलब्ध बजेट सीमा भित्र रही प्रथम आवधिक गाउँ विकास योजना/एकीकृत विकास योजना, विषयगत क्षेत्र रणनीतिक तथा गुरुयोजना, आगामी वर्षको लागि प्रस्तुत नीति तथा कार्यक्रमको आधारमा देहायमा उल्लेखित विषयहरूलाई मध्यनजर गरी आयोजना तथा कार्यक्रमहरूको छनौट, प्राथमिकता निर्धारण, बजेट अनुमान तथा साँकेतीकरण र आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण समेत तयार गरी पेश गर्नुपर्नेछ :

१. नेपालको संविधानको मौलिक हक, राज्यका निर्देशक सिद्धान्त, नीति तथा दायित्व र अनुसुची ८ र ९ मा उल्लेखित अधिकारहरूसँग तालमेल हुने आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट गर्नुपर्नेछ ।
२. मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा सार्वजनिक खर्च विवरणमा उल्लिखित खर्चलाई ध्यान दिई आयोजना तथा कार्यक्रमको प्राथमिकता निर्धारण र छनौट गर्नुपर्नेछ ।
३. आवधिक तथा विषयक्षेत्र रणनीतिक/ गुरुयोजनाको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा प्राथमिकता, विषयगत लक्ष्य तथा उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा प्रमुख कार्यक्रम अनुसार आयोजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्नुपर्नेछ ।
४. चालु आर्थिक वर्षमा संचालित स्थानीय गौरव, रुपान्तरणकारी, क्रमागत, बहुवर्षीय र अधुरा आयोजना तथा कार्यक्रमलाई पहिलो प्राथमिकतामा राखी बजेट अनुमान गर्नुपर्नेछ ।
५. आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट गर्दा साना, टुक्रे र संख्यात्मक रुपमा धेरै आयोजना छनौट गरी ठोस, उपलब्धिमूलक र कार्यान्वयन योग्य आयोजना तथा कार्यक्रमहरूको छनौट गर्नु पर्नेछ ।
६. गाउँपालिकास्तरीय योजना छनौट गर्दा आयोजना बैंक तथा मध्यमकालीन खर्च संरचना समावेश भएका वा कानून अनुसार वातावरण प्रभाव अध्ययन लगायत संभाव्यता अध्ययन भई डिजाईन, लागत अनुमान तथा विस्तृत अध्ययन प्रतिवेदन तयार भएका आयोजना तथा कार्यक्रमलाई छनौट गर्नुपर्नेछ ।
७. आम नागरिकको आधारभूत स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसरफाई, सशक्तीकरण, रोजगारी र उच्चशिलता विकास हुने कार्यक्रमलाई समावेश गर्नु पर्नेछ ।
८. स्थानीय तहमा राजस्व अभिवृद्धि गर्ने र आयमूलक आयोजना तथा कार्यक्रमलाई अनिवार्य रुपमा समावेश गर्नु पर्नेछ ।
९. कृषि, खाद्यान्न, पशुपंक्षी तथा पर्यटन उपजको उत्पादन, व्यवसायीकरण, विविधिकरण र औद्योगीकरणलाई सहयोग पुऱ्याउने कार्यक्रमहरू छनौट गर्नु पर्नेछ ।
१०. बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा स्थानीय तहको नीति तथा कानूनले निर्धारण गरेका दायित्वलाई अनिवार्य रुपमा समावेश गर्नु पर्नेछ ।
११. विज्ञान, प्रविधि तथा खेलकुद लगायत युवाको सिर्जनशिलता, नवप्रवर्तनशिलता र उच्चशिलता विकासमा सघाउ पुग्ने आयोजना तथा कार्यक्रमहरू छनौट गर्नु पर्नेछ ।
१२. योग, ज्ञान तथा सीप विकास, अध्ययन, खोज, अनुसन्धान र नवप्रवर्तनसँग सम्बन्धित आयोजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरी समावेश गर्नु पर्नेछ ।
१३. भूउपयोग योजना र क्षेत्र, वस्ती विकास तथा भौतिक विकास योजना तर्जुमा लगायत यस्ता योजनामा प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रममा कार्यान्वयन गर्ने योजना छनौट गर्नु पर्नेछ ।

१३. बालबालिकालाई केन्द्रविन्दुमा राखी उनीहरूको बचाउ, संरक्षण, विकास र सहभागिता सम्बन्धी आयोजना तथा कार्यक्रमलाई विशेष प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।
१४. बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य, समयसीमा र प्रक्रियासँग अनुकूल हुने गरी सुशासन, वातावरण, बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकुलन, विपद् व्यवस्थापन, लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरणजस्ता अन्तरसम्बन्धित विषयहरूलाई ध्यान दिनु पर्नेछ ।
१५. विकास निर्माण आयोजनाको हकमा ठोस तथा उपलब्धमूलक आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट गर्नुपर्नेछ । महिला, पिछडिएको वर्ग, विस्थापित, अपाङ्गता भएका व्यक्ति लक्षित कार्यक्रमलाई प्राथमिकता साथ छनौट गर्नुपर्नेछ ।
१६. आयोजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा वातावरणीय प्रभाव अध्ययन र संभाव्यता अध्ययन, सर्वेक्षण, ड्रइङ तथा डिजाइन समेत लागत अनुमान तयार भएका प्राविधिक, वातावरणीय, सामाजिक र साँस्कृतिक रूपमा संभाव्य देखिएका आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट गर्नुपर्नेछ । आयोजना तथा कार्यक्रमको छनौट गर्दा बजेटको स्रोत समेत खुलाइ प्रस्ताव गर्नु पर्नेछ । यसबाट आयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा समयमा संचालन गर्न र बजेट अपुग हुन पाउँदैन ।
१७. बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा चालु आर्थिक वर्षको खरिद गुरुयोजनालाई समेत ध्यान दिनु पर्नेछ ।
१८. आयोजना तथा कार्यक्रम प्रस्ताव गर्नु अगावै सो आयोजना तथा कार्यक्रमबाट लाभान्वित तथा प्रभावित वर्ग तथा समुदाय, साभेदार तथा सहयोगी निकायसंग राय परामर्श गरी सहमती भएको अवस्थामा मात्र आयोजना तथा कार्यक्रम प्रस्ताव तथा छनौट गर्नु पर्नेछ ।
१९. बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा उपलब्ध बजेट सीमा र मार्गदर्शन अनुसार आयोजना तथा कार्यक्रमगत र विषयगत उप-क्षेत्रअनुसार छुट्टाछुट्टै रूपमा तर्जुमा गर्नु पर्नेछ ।
२०. उपभोक्ता समिति, नागरिक तथा सामुदायिक संस्था, गैसससँग साभेदारी गर्न र सो माफत कार्यान्वयन गर्न सकिने आयोजना तथा कार्यक्रमलाई विशेष प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।
२१. स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को व्यवस्था अनुसार बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको लक्ष्य, उद्देश्य, समयसीमा प्रक्रियासँग अनुकूल हुने गरी दिगो विकासका लक्ष्य लगायत वातावरण, सुशासन, बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकुलन, विपद् जोखिम व्यवस्थापन, लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण जस्ता अन्तरसम्बन्धित विषयलाई ध्यान दिनु पर्नेछ ।
२२. स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शनमा उल्लेखित ढाँचा तथा फाराममा आयोजना र कार्यक्रम विवरण तयार गर्नु पर्नेछ ।

अनुसूची ३ : तीन आर्थिक वर्षको खर्च तथा स्रोतको अनुमान, कार्यक्रम तथा आयोजनागत बजेट, प्राथमिकीकरण र सांकेतिकरण

क्र.सं.	कार्यक्रम/ आयोजना	आ.व.२०७९/०८० को विनियोजन			आ.व.२०८०/०८१ को प्रक्षेपण			आ.व.२०८१/०८२ को प्रक्षेपण			सांकेतिकरण				
		कूल	चासु	पुँजीगत	कूल	चासु	पुँजीगत	कूल	चासु	पुँजीगत	रणनीतिक	प्राथमिकीकरण	द्विगो विकास लक्ष्य सङ्केत	लैङ्गिक सङ्केत	जलवायु सङ्केत
	आर्थिक क्षेत्र	१७४०५९५३९	४५७०३७८८	१२८३५५८२०	१८११०१३६९	४८२१९१५४	१३२८८२२१६	१९१६३५००४	४९३३२६०४	१४२३०२४००					
१	कृषि	५०१९८०५८	८०४३६२१	४२१५४४३७	५८७६१६१८	११७२२०७९	४७०३९५३९	६३३१४०३९	१०४१०८३२	५२९०३२०७					
१	कृषि पकेट क्षेत्र विकास	१६७५४६६६	३३५०९३३	१३४०३७३३	१९६१२९६३	३९२२५९३	१५६९०३७०	२११३२४६३	२११३२४६	१९०१९२१७	२	१	१	२	२
२	कृषि उपज संकलन केन्द्र	३४९६६२६	५२४४९४	२९७२१३२	४०९३१३९	३४७९१६८	६१३९७१	४४१०१८२	३९६९१६४	४४१०१८	३	१	१	३	२
३	चिस्यान केन्द्र स्थापना	४३७०७७८	६५५६१७	३७१५१६१	५११६४२४	७६७४६४	४३४८९६०	५५१२८१९	११०२५६४	४४१०२५५	२	२	१	३	२
४	कृषि प्रवर्द्धन तथा औजार अनुदान	१६०२६२०३	१६०२६२०	१४४२३५८२	१८७६०१७६	१८७६०१८	१६८८४१५८	२०२१३५४५	२०२१३५५	१८१९२१९१	३	१	१	१	३
५	कृषि प्रसार, संचार, प्रविधि हस्तान्तरण, बजारीकरण तथा नियमन कार्यक्रम	९५४९७८६	१९०९९५७	७६३९८२८	१११७८९१८	१६७६८३८	९५०२०८०	१२०४५०२९	१२०४५०३	१०८४०५२६	४	१	१	२	३
२	सिंचाई	३८०१९८३१	७६०३९६६	३०४१५८६५	३६६०५५९८	७३२११२०	२९२८४४७८	३९२७५०१९	७८५५००४	३१४२००१५					
१	सिंचाई सुविधा विस्तार	११५३८०४९	२३०७६१०	९२३०४३९	१११०६६७८	२२२१३३६	८८८५३४२	११९१५७६३	२३८३१५३	९५३२६११	५	२	२	३	२
२	लिफ्ट सिंचाई कार्यक्रम	२३१०१८५०	४६२०३७०	१८४८१४८०	२२२४४३०५	४४४८८६१	१७७९५४४४	२३८६९२७५	४७७३८५५	१९०९५४२०	५	१	२	३	२
३	सिंचाई संरचना सुधार	३३७९९३२	६७५९८६	२७०३९४६	३२५४६१५	६५०९२३	२६०३६९२	३४८९९८०	६९७९९६	२७९१९८४	५	१	२	३	१
३	पशुपंक्षी विकास	२८८११९०३	८०२९१५०	२०७८२७५३	२६६५१४४४	७४२४७७३	१९२२६६७०.७	२९११७६८६	७९४७२२	२१९२२९६३	१२	६	५	८	११

१	बाखापालन पकेट क्षेत्र विकास	१००३६६७६	१५०५५०१	८५३११७५	९२८५४२०	१३९२८१३	७८९२६०७.४२	१०१४३२२०	१०१४३२२	९१२८८९८	३	१	१	२	३
२	पशुपंछी इकाई विस्तार	४६१४३३८	३६९१४७१	९२२८६८	४२६४५९२	३४११६७४	८५२९१८.४७२	४६६३३००	३७३०६४०	९३२६६०	३	२	२	२	३
३	व्यवसायिक पशुपंक्षी उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	८१६२८३५	१६३२५६७	६५३०२६८	७५५३१४०	१५१०६२८	६०४२५११.६१	८२४९४५७	१२३७४१९	७०१२०३८	२	२	१	२	३
४	पशुपंक्षी उपचार, प्रसार सूचना तथा प्रविधि हस्तान्तरण तथा नियमन कार्यक्रम	५९९८०५४	११९९६११	४७९८४४३	५५४८२९२	११०९६५८	४४३८६३३.२१	६०६१७०९	१२१२३४२	४८४९३६७	४	१	१	२	२
४	उद्योग तथा व्यापार	१४८५१४९७	५६५६५४५	९१९४९५१	१६६९७२९०	६३५९५५९	१०३३७७३१	१८२८३१९८	६९६३५८९	११३१९६०८					
१	औद्योगिक ग्राम स्थापना र उद्यम संचालन सहयोग	४४७०४८२	१७८८१९३	२६८२२८९	५०२६०६७	२०१०४२७	३०१५६४०	५५०३४५४	२२०१३८१	३३०२०७२	७	३	९	३	३
२	लघुउद्यम सम्भावना अध्ययन र लघु घरेलु साना उद्योग प्रवर्द्धन कार्यक्रम	७५४०४८१	३०१६१९२	४५२४२८८	८४७७६५२	३३९१०६१	५०८६५९१	९२८२८४८	३७१३१३९	५५६९७०९	२	२	८	३	२
३	व्यापार व्यवसाय प्रवर्द्धन कार्यक्रम	२८४०५३४	८५२१६०	१९८८३७४	३१९३५७१	९५८०७१	२२३५५००	३४९६८९६	१०४९०६९	२४४७८२७	३	१	९		३
५	पर्यटन विकास	१४८५१४९६	७५६८११६	७२८३३८०	११८८०७६४	६०५४२७४	५८२६४९०.२७	८४६४४४४	४३१३३६५	४१५१०७९					
१	पर्यटन पूर्वाधार विकास	५२७४७६०	२६३७३८०	२६३७३८०	४२१९६५०.५	२१०९८२५	२१०९८२५.२४	३००६२९८	१५०३१४९	१५०३१४९	२	२	८	३	३
२	धार्मिक पर्यटकीय क्षेत्र विकास	५९०९९३०	२३६३९७२	३५४५९५८	४७२७७६९.६	१८९११०८	२८३६६६१.७६	३३६८२८८	१३४७३१५	२०२०९७३	२	३	८	३	३
३	पर्यटकीय क्षेत्र प्रचार प्रसार	३६६६८०६	२५६६७६४	११०००४२	२९३३३४४.३	२०५३३४१	८८०००३.२७८	२०८९८५८	१४६२९०१	६२६९५७	२	३	८	३	३

६	भूमी व्यवस्था, सहकारी तथा वित्तीय सेवा	७१२८७८	२७४२९०९	४३८५८०९	८०२७५४४	२५९४२१५	५४३३३२८	८८०३०२१	५२८१८१३	३५२१२०९					
१	एक सहकारी एक उत्पादन कार्यक्रम	२०८३९२९	६२५१७९	१४५८७५०	२३४६६९७	७०४००९	१६४२६८८	२५७३३७७	१५४४०२६	१०२९३५१	१	१	१	२	२
२	सहकारी क्षमता वृद्धि	४५९६९२	१३७९०७	३२१७८४	५१७६३७	१५५२९१	३६२३४६	५६७६५०	३४०५९०	२२७०६०	३	२	१	२	३
३	सहकारी शिक्षा तालिम र प्रवर्द्धन कार्यक्रम	३३०२७२२	९९०८१७	२३१९९०५	३७९९४९	१११५७४५	२६०३४०४	४०७८४३२	२४४७०५९	१६३१३७३	३	२	१	३	३
४	भूउपयोग नीति तर्जुमा र कार्यान्वयन	७३१९३६	६५८७४२	७३१९४	८२४२२१	२४७२६६	५७६९५४	९०३८४३	५४२३०६	३६१५३७	९	२	१२	३	२
५	भूमी व्यवस्थापन	५५०४४०	३३०२६४	२२०१७६	६१९८४१	३७९९०४	२४७९३६	६७९७२०	४०७८३२	२७१८८८	९	२	१२	३	१
७	श्रम, रोजगार तथा गरिबी निवारण	२०१९८०३५	६०५९४११	१४१३८६२५	२२४७७११२	६७४३१३४	१५७३३९७८	२४३७७५९८	७३१३२७९	१७०६४३१९					
१	प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम	११४५२६३३	३४३५७९०	८०१६८४३	१२७४४९०८	३८२३४७२	८९२१४३६	१३८२२५१०	४१४६७५३	९६७५७५७	७	१	८	१	२
२	मूख्यमन्त्री रोजगार कार्यक्रम	५४२२१२६	१६२६६३८	३७९५४८९	६०३३९४३	१८१०१८३	४२२३७६०	६५४४१२५	१९६३२३७	४५८०८८७	७	१	१	२	३
३	रोजगार प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम	३३२३२७६	९९६९८३	२३२६२९३	३६९८२६१	११०९४७८	२५८८७८३	४०१०९६४	१२०३२८९	२८०७६७४	७	१	१	१	३
	सामाजिक विकास क्षेत्र	१०००३९६८	५४६८४४५८	४४८२०५६८	१०११४७०४९	५६०१९६५३	४४४८५१९४	११२८१४१०५	६२०३४७९७	५००३४४३६					
८	जनस्वास्थ्य तथा पोषण	२०१९८०३५	१४०६४२६५	६१३३७७०	२२४७७१२२	१५१८२५८७	७२९४५३५	२४०३९०२०	१६२३७६३१	७८०१३८९					
१	स्वास्थ्य संस्था भवन निर्माण	१२२३२५०८	९७८६००६	२४४६५०२	१३६१२८२०	१०८९०२५६	२७२२५६४	१४५५८८०१	११६४७०४१	२९११७६०	८	२	३	३	३
२	स्वास्थ्य विमा कार्यक्रम	८६२८५३	२५८८५६	६०३९९७	९६०२०९	२८८०६३	६७२१४६	१०२६८५५	३०८०५७	७१८७९९	८	१	३	२	२
३	आधारभूत स्वास्थ्य प्रवर्द्धन कार्यक्रम	४६९२७१	२८१५६३	१८७७०८	५२२२२०	३१३३३२	२०८८८८	५५८५१९	३३५११२	२२३४०८	८	१	३	२	१
४	वार्डिङ सेन्टर विस्तार	३७८४४४५	१८९२२२२	१८९२२२२	४२११४५०	२१०५७२५	२१०५७२५	४५०४११३	२२५२०५६	२२५२०५६	८	१	३	१	२
५	क्षमता अभिवृद्धि तथा सुशासन कार्यक्रम	१३६२४३१	९५३७०१	४०८७२९	१५१६९६१	७५८०८०	७५८०८०	१६२१५१७	८१०७५८	८१०७५८	८	२	३	२	३
६	आयुर्वेद तथा बैकल्पिक स्वास्थ्य कार्यक्रम	१४८६५२७	८९१९१६	५९४६११	१६५४२६३	८२७१३१	८२७१३१	१७६९२१५	८८४६०८	८८४६०८	८	२	३	३	२

९	शिक्षा, कला, भाषा तथा साहित्य	४४२५७४६०	२५३५३९६४	१८९०३४९६	३८५३२२०९	२२०७४१२०	१६४५८०८९	४३६७६५२९	२५०२११७८	१८६५५३५१					
१	विद्यालय भवन निर्माण	२१०६७२७५	१२६४०३६५	८४२६९१०	१८३४२०१५	११००५२०९	७३३६८०६	२०७९०९५७	१२४७४५७४	८३१६३८३	८	२	४	३	३
२	विद्यालय शौचालय निर्माण	४४३२५३०	२६५९५१८	१७७३०१२	३८५९११५	२३१५४६९	१५४३६४६	४३७४३३०	२६२४५९८	१७४९७३२	८	२	४	२	१
३	इ तथा सार्वजनिक पुस्तकालय निर्माण	१३१२३३५	६५६९६८	६५६९६८	११४२५६५	५७१२८३	५७१२८३	१२९५०५६	६४७५२८	६४७५२८	८	२	४	३	२
४	अनौपचारिक तथा जीवनपर्यन्त सिकाइ कार्यक्रम	१५८०२१६	७११०९७	८६९११९	१३७५७८२	६९९१०२	७५६६८०	१५५९४५८	७०१७५६	८५७७०२	८	१	४	३	२
५	प्रारम्भिक बाल विकास कार्यक्रम	१३३४०८१	६६७०४०	६६७०४०	११६१४९५	५८०७४७	५८०७४७	१३१६५६३	६५८२८१	६५८२८१	८	१	४	२	२
६	आधारभूत शिक्षा कार्यक्रम	२३०९७३९	११५४८७०	११५४८७०	२०१०९४१	१००५४७१	१००५४७१	२२७९४०५	११३९७०३	११३९७०३	८	१	४	२	३
७	माध्यमिक शिक्षा कार्यक्रम	१६४८५०७	८२४२५४	८२४२५४	१४३५२४४	७१७६२२	७१७६२२	१६२६८५३	८१३४२६	८१३४२६	८	१	४	२	३
८	प्राविधिक शिक्षा छात्रवृत्ति तथा कार्यक्रम	३०३०१२९	१५१५०६५	१५१५०६५	२६३८१३७	१३१९०६८	१३१९०६८	२९९०३३४	१४९५१६७	१४९५१६७	८	२	४	२	३
९	कला तथा भाषा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	७१८५२५	४३१११५	२८७४१०	६२५५७७	३७५३४६	२५०२३१	७०९०९२	४२५४५५	२८३६३७	८	२	४	३	२
१०	अन्य सालवसाली कार्यक्रम	६८२४१२३	४०९४४७४	२७२९६४९	५९४१३३८	३५६४८०३	२३७६५३५	६७३४४८१	४०४०६८९	२६९३७९२	८	२	४	३	२
१०	खानेपानी तथा सरसफाई	१४२५७४३७	८५५४४६२	५७०२९७५	१६०५५०८७	९६३३०५२	६४२२०३५	१८६२१७७६	१११७३०६५	७४४८७१०					
१	स्वच्छ खानेपानी योजना (एक घर एक धारा)	९२९४३८४	५५७६६३०	३७१७७५४	१०४६६२३१	६२७९७३८	४१८६४९२	१२१३९४४९	७२८३६७०	४८५५७८०	८	१	६	३	१
२	सबै घरमा शौचालय निर्माण	१२९८०२०	७७८८१२	५१९२०८	१४६१६७९	८७७००७	५८४६७२	१६९५३५०	१०१७२१०	६७८१४०	८	१	३	२	१
३	खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम	२४४७३७३	१४६८४२४	९७८९४९	२७५६०२०	१६५३६१२	११०२४०८	३१९६५९९	१९१७९५९	१२७८६४०	८	१	४	३	१
४	बजार क्षेत्र सरसफाई कार्यक्रम	१२१७६६०	७३०५९६	४८७०६४	१३७११५८	८२२६९५	५४८४६३	१५९०३७८	९५४२२७	६३६५१	८	३	४	३	१
११	महिला बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण	११८८११९६	२३७६२३९	९५०४९५७	१३४८६२७३	४०४५८८२	९४४०३९१	१४८९७४२१	४०६९२८७	१०८२८१३३					
१	महिला स्वरोजगार कार्यक्रम	११०६५५८	२२१३१२	८८५२४६	१२५६०४४	३७६८१३	८७९२३१	१३८७४७७	४१६२४३	९७१२३४	३	२	५	१	२
२	जेष्ठ नागरिक दिवा सेवा तथा ज्ञान हस्तान्तरण केन्द्र	४४२६११	८८५२२	३५४०८९	५०२४०७	१५०७२२	३५१६८५	५५४९७८	१६६४९३	३८८४८४	१२	२	१०	२	२

३	दलित परम्परागत सीप प्रवर्द्धन कार्यक्रम	३१८६८२	६३७३६	२५४९४६	३६१७३४	१०८५२०	२५३२१४	३९९५८४	११९८७५	२७९७०९	२	१	१०	१	३
४	हिंसा पीडित संरक्षण केन्द्र	७३७७५०	१४७५५०	५९०२००	८३७४१६	२५१२२५	५८६१९१	९२५०३८	२७७५१२	६४७५२७	१२	२	१०	२	३
५	अपांगता भएका व्यक्ति संरक्षण तथा सशक्तीकरण कार्यक्रम	५५३२६८	११०६५४	४४२६१४	६२८०११	१८८४०३	४३९६०७	६९३७२२	३४६८६१	३४६८६१	१२	२	१०	१	३
६	दलित, अल्पसंख्यक, सिमान्तकृत र जनजाति उत्थान कार्यक्रम	४२९६१८७	८५९२३७	३४३६९५०	४८७६५७६	१४६२९७३	३४१३६०३	५३६८८३२	१०७७३६६	४३०९४६५	१२	२	१०	१	३
७	महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम	४४२६१४०	८८५२२८	३५४०९१२	५०२४०८५	१५०७२२६	३५१६८६०	५५४९७९०	१६६४९३७	३८८४८५३	१२	२	५	१	३
१२	युवा, खेलकूद तथा नवप्रवर्तन	८९१०८९८	४३३५२७	४५७५३७१	९९५४१५४	५०८४०११	४८७०१४३	१०८३४४८८	५५३३६३६	५३००८५३					
१	युवा सृजनशिलता विकास कार्यक्रम	३९७६८०६	१५९०७२३	२३८६०८४	४४४२४०८	१७७६९६३	२६६५४४५	४८३५२८७	१९३४११५	२९०११७२	७	३	८	२	३
२	खेलकूद स्थल निर्माण	४०७१४९०	२४४२८९४	१६२८५९६	४५४८१४७	२७२८८८८	१८१९२५९	४९५०३९३	२९७०२३६	१९८०१५७	७	३	९	३	२
३	खेलकूद विकास तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	८६२६०२	३०१९११	५६०६९१	९६३५९९	५७८१६०	३८५४४०	१०४८८०९	६२९२८५	४१९५२३	७	३	८	३	३
	सामाजिक सुरक्षा तथा पंजीकरण	५३४६५४	३७४२५७	१६०३९६	६४२२०३	४४९५४२	१९२६६१	७४४८७१	५२१४१०	२२३४६१					
१	पंजीकरण शाखा व्यवस्थापन	४०५९६०	२८४१७२	१२१७८८	४८७६२१	३४१३३५	१४६२८६	५६५५७७	३९५९०४	१६९६७३	१२	२	१६	३	३
२	तथ्यांक व्यवस्थापन	१२८६९४	९००८६	३८६०८	१५४५८२	१०८२०७	४६३७४	१७९२९४	१२५५०६	५३७८८	१	२	१६	३	३
	पूर्वाधार क्षेत्र	१४३७६२४८५	८८७८२२४६	५४९८०२४०	१५५७३४३४५	९३५६९०४७	६२१६५२९७	१६१०२७५७८	१०३०३९३६६	५७९८८२११					
	भवन, आवास तथा वस्ती विकास	४६६३३६९९	३२६४३५८९	१३९९०११०	५२९८१७८७	३७०८७२५१	१५८९४५३६	५७२१९६३९	४००५३७४७	१७९५८९२					
१	वडा कार्यालय निर्माण	५७९८१७५	४०५८७२२	१७३९४५२	६५८७५१०	४६११२५७	१९७६२५३	७१४३६७	४९८००५७	२१३४३१०	११	२	९	३	३
२	सार्वजनिक भवनहरु निर्माण	१५६६९९८६	१०९६८९९०	४७००९९६	१७८०३०६६	१२४६२१४६	५३४०९२०	१९२२७३०	१३४५८९९१	५७६८१३९	११	३	९	३	३
३	जग्गा विकास आयोजना	११३१४८९०	७९२०४२३	३३९४४६७	१२८५५१४२	८९९८५९९	३८५६५४३	१३८८३३९४	९७१८३७६	४१६५०१८	९	३	९	३	१
४	सार्वजनिक बस पार्क स्थल निर्माण	२३९२४००	१६७४६८०	७१७७२०	२७१८०६८	१९०२६४८	८१५४२१	२९३५४७८	२०५४८३५	८८०६४३	११	३	९	३	१
५	वस्ती संरक्षण	२९८३९८७	२०८८७९१	८९५१९६	३३९०१७३	२३७३१२१	१०१७०५२	३६६१३४२	२५६२९३९	१०९८४०३	९	२	११	३	१

६	आवास, भवन तथा शहरी विकास अन्य कार्य	८४७४२६०	५९३१९८२	२५४२२७८	९६२७८२८	६७३९४८०	२८८८३४८	१०३९७९२८	७२७८५५०	३११९३७८	९	२	११	३	२
	सडक, पुल तथा यातायात	४९००९९३९	३४३०६९५७	१४७०२९८२	५४५८७२९६	३८२१११०७	१६३७६१८९	६०९४३९९५	४२६६०७९७	१८२८३१९९					
१	सडक कालो पत्रे (बजार क्षेत्र, गुटुदेखि बेनीघाट, घाट गाउँ)	१८४२१०८४	१२८९४७५९	५५२६३२५	२०५१७४१८	१४३६२१९३	६१५५२२५	२२९०६७३१	१६०३४७११	६८७२०१९	६	२	९	३	१
२	गाउँपालिका सदरमुकामसम्म जोडिने र अन्य स्थानमा ग्राभेल सडक निर्माण (ज्युनारीताल मालिकाडा, डाडाँखेती चौतारी, अमलाटाकुरा, सल्लेटाकुरा, नयाँबजार चिप्लेपुल, भुतेनी ताल लगायत आवश्यक अन्य)	१५०२२७१६	१०५१५९०१	४५०६८१५	१६७३२२८७	११७१२६०१	५०१९६८६	१८६८०७५६	१३०७६५२९	५६०४२२७	६	३	११	३	२
३	कल्भर्ट निर्माण	७३१५४१६	५१२०७९२	२१९४६२५	८१४७९२१	५७०३५४५	२४४४३७६	९०९६७२५	६३६७७०८	२७२९०१८	११	२	९	३	२
४	गुटु चक्रपथ निर्माण	८२५०७२३	५७७५५०६	२४७५२१७	९१८९६७०	६४३२७६९	२७५६९०१	१०२५९७८३	७१८१८४८	३०७७९३५	११	३	११	३	२
	जलस्रोत, विद्युत तथा स्वच्छ उर्जा	३२६७३२९२	१७९७०३१०	१४७०२९८१	३११४६८६९	१४०१६०९१	१७१३०७७८	३२०२९४५५	१७६१६२००	१४४१३२५५					
१	लगाम जलविद्युत आयोजना कार्यक्रम	३२३८४५४	१७८११५०	१४५७३०४	३०८७१४५	१३८९२१५	१६९७९२९.७८	३१७४६२१.४	१७४६०४१.७७	१४२८५७९.६३	१२	३	१३	३	१
२	सौर्य उर्जा विस्तार कार्यक्रम	४२६९३६४	२३४८१५०	१९२१२१४	४०६९९१०.६	१८३१४६०	२२३८४५०.८३	४१८५२४१.९	२३०१८८३.०५	१८८३३५८.८६	११	२	१३	३	१
३	वैकल्पिक उर्जा तथा स्वच्छ उर्जा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	२५१६५४७४	१३८४१०११	११३२४४६३	२३९८९८१३	१०७९५४१६	१३१९४३९७.३	२४६६९५९२	१३५६८२७५.७	१११०१३१६.५	१	३	१३	३	१
	सूचना तथा संचार प्रविधि	१५४४५५५६	३८६१३८९	११५८४१६७	१७०१८३९३	४२५४५९८	१२७६३७९५	१०८३४४८८	२७०८६२२	८१२५८६६					
१	कर्मचारी र जनप्रतिनिधिलाई सूचना तथा संचार सम्बन्धी क्षमता विकास	४४८३२६	११२०८१	३३६२४४	४९३९७६	१२३४९४	३७०४८२	३१४४८४	७८६२१	२३५८६३	१२	२	१६	२	२
२	डिजिटल डाटा र प्रोफाईल अपडेट तथा नवीकरण	५४९८८४	१३७४७१	४१२४१३	६०५८६८	१५१४६७	४५४४०१	३८५७२५	९६४३१	२८९२९४	१२	१	१६	३	२

३	सूचना तथा संचार प्रविधिमैत्री शासन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१४४४७३४६	३६११८३७	१०८३५५१०	१५९१८५४९	३९७९६३७	११९३८९१२	१०१३४२८०	२५३३५७०	७६००७१०	१२	२	१६	३	२
	वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन	४७२२७७५९	२४१०५४०४	२३१२२३५६	५२३३९५८४	२६७४१३८६	२५५९८१९९	५२८१८१२९	२५३३५६०५	२७४८२५२४					
	बन, भूसंरक्षण तथा जैविक विविधता	२०४९५०६५	९७२९१५५	१०७६५९१०	२१८३४९१८	१०३६५१९७	११४६९७२२	२३७००४४२	११२५०७७०	१२४४९६७२					
१	वन तथा जैविक विविधता संरक्षण कार्यक्रम	५१२३२३९	२५६१६२०	२५६१६२०	५४५८१७३	२७२९०८६	२७२९०८६	५९२४४८१	२९६२२४०	२९६२२४०	९	३	१५	३	१
२	वृक्षारोपण कार्यक्रम	२६३८४२४	१०५५३७०	१५८३०५४	२८१०८७७	११२४३५१	१६८६५२६	३०५१०७८	१२२०४३१	१८३०६४७	९	२	१५	३	१
३	जडिवृद्धि तथा उच्च मूल्य विरुवा नर्सरी स्थापना	२५४५३५३	१०१८१४१	१५२७२१२	२७११७५०	१०८४७००	१६२७०५०	२९४३४३१	११७७३७२	१७६६०५९	९	३	१५	३	१
४	वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन कार्यक्रम	६३०७०९८	३१५३५४९	३१५३५४९	६७९४३२	३३५९७१६	३३५९७१६	७२९३५१४	३६४६७५७	३६४६७५७	९	२	१३	२	१
५	रिचार्ज पोखरी निर्माण	३८८०९५१	१९४०४७५	१९४०४७५	४१३४६८६	२०६७३४३	२०६७३४३	४४८७९३७	२२४३९६९	२२४३९६९	९	२	१३	३	१
	वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन	१००९९०१८	६०५९४११	४०३९६०७	११२३८५६१	६७४३१३७	४४९५४२५	१२१८८७९९	७३१३२८०	४८७५२०					
१	बजार क्षेत्र र अस्पतालजन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन कार्यक्रम	१५०१६४१	९००९८४	६००६५६	१६७१०७६	१००२६४५	६६८४३०	१८१२३६९	१०८७४२१	७२४९४७	८	२	१२	३	२
२	फोहोरमैला व्यवस्थापन कार्यक्रम	८५९७३७७	५१५८४२६	३४३८९५१	९५६७४८६	५७४०४९१	३८२६९९४	१०३७६४३१	६२२५८५८	४१५०५७२	८	३	१२	३	२
	विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन	१६६३३६७६	८३१६८३८	८३१६८३८	१९२६६१०४	९६३३०५२	९६३३०५२	१६९२८८८७	६७७५५५	१०१५७३३२					
१	विपद् जोखिम न्यूनीकरण क्षमता विकास तथा सामग्री व्यवस्थापन	६६५२५३७	३३२६२६९	३३२६२६९	७७०७१८५	३८५३५९३	३८५३५९३	६७७०५४१	२७०८२१६	४०६२३२४	९	३	१३	३	२
२	जलवायु अनुकूलन कार्यक्रम	९९८११३९	४९९०५६९	४९९०५६९	११५५८९१९	५७७९४५९	५७७९४५९	१०१५८३४६	४०६३३३९	६०५५००८	९	२	१३	३	१
	संस्थागत विकास तथा सुशासन	७३०६९३६३	५९११८३९७	१३९५०९६६	८७६६०७७७	७०९०५६२७	१६७५५१४९	८८७०७३७०	७९२७४१५२	९४३३२१८	०	०	०	०	०

	नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन	५९४०६०	४१५८४२	१७८२१८	९६३३०५	६७४३१३	२८८९९१	१३५४३११	९४८०१८	४०६२९३					
१	नीति तर्जुमा	१४३८४४	१००६९१	४३१५३	२३३२५२	१६३२७७	६९९७६	३२७९२९	२२९५५१	९८३७९	१२	१	१६	३	३
२	गाउँपालिकाको नीति तथा कानून निर्माण प्रक्रिया र नीतिगत अभिमुखीकरण	१२२६३६	८५८४५	३६७९१	१९८८६१	१३९२०३	५९६५८	२७९५७९	१९५७०५	८३८७४	१२	३	१६	२	२
३	नीति कानून सुशासन तथा न्याय प्रवर्द्धन कार्यक्रम	३२७५८१	२२९३०६	९८२७४	५३११९२	३७१८३४	१५९३५७	७४६८०३	५२२७६२	२२४०४१	१	३	१७	२	२
	संगठन तथा क्षमता विकास, जनशक्ति व्यवस्थापन र सेवा प्रवाह	७०३९६०९४	५७२३०८३७	१३१६५२५६	७९६३३२३२	६४७४०४७३	१४८९२७५९	८४९८३०१५	७६४८४७१४	८४९८३०२					
१	जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरुको क्षमता विकास	९१३९६२४	८२२५६६२	९१३९६२	१०३३८८७४	९३०४९८६	१०३३८८७	११०३३४०८	९९३००६८	११०३३४१	१२	२	१६	३	३
२	संगठन, मानव संशोधन, क्षमता विकास र सेवा प्रवाह सुदृढीकरण कार्यक्रम	६१२५६४६९	४९००५१७५	१२२५१२९४	६९२९४३५९	५५४३५४८७	१३८५८८७२	७३९४९६०७	६६५५४६४६	७३९४९६१	१२	२	१७	३	३
	राजस्व तथा स्रोत परिचालन	११८८१२०	७५८८४६	४२९२७४	१६०५५०९	११२३८५६	४८१६५३	३३८५७८	२१६२४८	१२२३३०					
१	राजस्व संकलन सप्ताह तथा जनचेतना कार्यक्रम	४५९७४२	३२१८२०	१३७९२३	६२१२५१	४३४८७६	१८६३७५	१३१०१२	९१७०८	३९३०४	१	१	८	३	३
२	राजस्व सुचना व्यवस्थापन तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम	७२८३७७	४३७०२६	२९१३५१	९८४२५९	६८८९८१	२९५२७८	२०७५६६	१२४५४०	८३०२६	१	३	८	३	३
	तथ्यांक प्रणाली र योजना तथा विकास व्यवस्थापन	८९१०९०	७१२८७२	१७८२१८	५४५८७३०	४३६६९८४	१०९१७४६	२०३१४६६	१६२५१७३	४०६२९३					
१	तथ्यांक प्रणाली सम्बन्धी सामग्री जडान र परिचालन	४४१९२५	३५३५४०	८८३८५	२७०७१४२	२१६५७१४	५४१४२८	१००७४८१	८०५९८५	२०१४९६	१२	२	१६	३	३
२	तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन कार्यक्रम	४४९१६५	३५९३३२	८९८३३	२७५१५८८	२२०१२७१	५५०३१८	१०२३९८५	८१९१८८	२०४७९७	१२	३	१६	३	३

चौकुने गाउँपालिकाको मध्यमकालीन खर्च संरचना (२०७९/८०-२०८१/८२)

	गाउँ गौरवको योजना	३२३७६२६२	१२९५०५०५	१९४२५७५७	३७५६८९०४	१५०२७५६२	२२५४१३४३	४०९६७९०४	१६३८७९६१	२४५८०७४२					
	गाउँ गौरवको योजना	३२३७६२६२	१२९५०५०५	१९४२५७५७	३७५६८९०४	१५०२७५६२	२२५४१३४३	४०९६७९०४	१६३८७९६१	२४५८०७४२					
	वडा स्तरीय योजना	२३५२४७७०	९४०९९०८	१४११४८६२	२६६५१४४४	१०६६०५७८	१५९९०८६६	२९१८५४०२	११६७४१६१	१७५११२४१					
	वडा स्तरीय योजना	२३५२४७७०	९४०९९०८	१४११४८६२	२६६५१४४४	१०६६०५७८	१५९९०८६६	२९१८५४०२	११६७४१६१	१७५११२४१					

